

FSC ПРИВРЕМЕН СТАНДАРД ЗА ОДРЖЛИВО СТОПАНИСУВАЊЕ СО ШУМИТЕ НА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

FSC-STD-MKD-01-2026 MK

Фото кредити:

Букова шума, Кратово, Северна Македонија ©Јулија Ѓоргиевска

ЗАБЕЛЕШКА ЗА ОВАА ВЕРЗИЈА НА МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК:

Ова е македонската верзија на FSC International Привремениот стандард за одржливо стопанисување со шумите на Република Северна Македонија, и е достапно на connect.fsc.org. Во случај на каква било несогласување или недоследност помеѓу одобрената англиска верзија и овој превод, англиската верзија мора да биде меродавна.

© 2026 Forest Stewardship Council, A.C. Сите права се задржани
FSC® F000100

Не смеете да дистрибуирате, менувате, пренесувате, повторно користите, репродуцирате, повторно објавувате или користите материјалите заштитени со авторски права од овој документ за јавни или комерцијални цели, без изрична писмена согласност од издавачот. Со ова сте овластени да прегледувате, преземате, печатите и дистрибуирате поединечни страници од предметот на овој документ само за информативни цели.

Наслов:	FSC ПРИВРЕМЕН СТАНДАРД ЗА ОДРЖЛИВО СТОПАНИСУВАЊЕ СО ШУМИТЕ НА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА
Референтен код на документот:	FSC-STD-MKD-01-2026 МК
Статус:	Одобрен
Опсег:	Сите видови шуми (Детали во делот „Б.2 Опсег“ од овој стандард)
Тело за одобрување:	Управувачка група за политики
Датуми:	Датум на одобрување: 23 јули 2026
	Датум на објавување: 8 септември 2026
	Датум на стапување во сила: 15 декември 2026
Временски рамки:	Преоден период¹: 18 месеци од датумот на стапување во сила Период на важење: До ревизија, замена или повлекување
Стандардно развиен од	АИМ Девелопмент Консалтинг ДОО Скопје д.о.о.Скопје Ул. 16та Македонска бригада бр 2/1 -1 Скопје, 1000, Република Северна Македонија
Контакт за коментари:	FSC International – Оддел за политики и перформанси Аденауерале 134 53113 Бон Германија Телефон: +49 -(0)228 -36766 -0 Факс: +49 -(0)228 -36766 -65 Е-пошта: country_requirements@fsc.org

¹ Преодниот период е временската рамка во која има паралелно фазно воведување на новата верзија и постепено укинување на старата верзија на стандардот. До датумот на завршување на преодниот период, се очекува носителите на сертификати врз основа на претходната верзија на овој Стандард за одржливо стопанисување со шумите да бидат оценети во однос на оваа ревидирана верзија и сите несообразности што беа идентификувани во однос на ревидираниот сет на барања да бидат затворени (ова важи само за големи несообразности, доколку сертификационото тело сè уште работи според FSC-STD-20-007 V4-0). Сертификатите издадени во однос на претходната верзија на овој Стандард за одржливо стопанисување со шумите автоматски ќе истечат и ќе се сметаат за прекинати на датумот на завршување на преодниот период.

Контрола на верзии

Верзија	Опис	Датум
V1.0	Првична верзија, FSC-STD-MKD-01-2026 Привремен стандард за одржливо стопанисување со шумите на Северна Македонија, условно одобрен од страна на Управната група за политики на FSC на нејзиниот состанок одржан на 14 јули 2026 година и конечно одобрен од Одделот за политики и перформанси на 23 јули 2026 година	23 јули 2026

СОДРЖИНА

A	ПРЕДГОВОР	6
A.1	Forest Stewardship Council (FSC)	6
A.2	Принципите и критериумите на FSC	6
Б	Преамбула	7
Б.1	Цел	7
Б.2	Опсег	7
Б.3	Одговорност за усогласеност	7
Б.4	Забелешка за употребата на нормативни и ненормативни елементи во стандардот	8
Б.5	Толкувања и спорови	9
В	Контекст	10
В.1	Општ опис на шумарскиот сектор	10
В.2	Основни информации за развојот на стандардот	11
	Забелешка: Дополнителни информации се достапни од Р&Р по доставено барање.	12
Г	Референци	13
Д	Список на кратенки	14
Ѓ	Принципи*, критериуми* и индикатори*	15
	ПРИНЦИП*1: УСОГЛАСЕНОСТ СО ЗАКОНИТЕ	15
	ПРИНЦИП*2: ПРАВА НА РАБОТНИЦИТЕ* И УСЛОВИ ЗА ВРАБОТУВАЊЕ	18
	ПРИНЦИП* 3: ПРАВА НА ДОМОРОДНИТЕ НАРОДИ*	22
	ПРИНЦИП* 4: ОДНОСИ СО ЗАЕДНИЦАТА	25
	ПРИНЦИП*5: ПРИДОБИВКИ ОД ШУМАТА*	29
	ПРИНЦИП* 6: ВРЕДНОСТИ НА ЖИВОТНАТА СРЕДИНА* И ВЛИЈАНИЈА	31
	ПРИНЦИП*7: ПЛАНИРАЊЕ НА СТОПАНИСУВАЊЕТО	37
	ПРИНЦИП*8: МОНИТОРИНГ И ПРОЦЕНКА	40
	ПРИНЦИП*9: ВИСОКИ КОНЗЕРВАЦИСКИ ВРЕДНОСТИ*	42
	ПРИНЦИП*10: СПРОВЕДУВАЊЕ НА УПРАВУВАЧКИТЕ АКТИВНОСТИ	45
Е	Анекси	50
Анекс А	Минимален список на <i>важечки закони*</i> , прописи и национално <i>ратификувани*</i> меѓународни договори, конвенции и спогодби (<i>Принцип* 1</i>)	50
Анекс Б	Потребни услови за обука за <i>работниците*</i> (<i>Принцип* 2</i>)	76
Анекс В	Концептуален дијаграм на мрежа на конзервациски подрачја* (<i>Принцип* 6</i>)	77

Анекс Г	Список на <i>ретки и загрозени видови*</i> во земјата или регионот (Принцип* 6)	78
Анекс Д	Елементи на планот за стопанисување* (Принцип* 7)	79
Анекс Ѓ	Концептуална рамка за планирање и следење (Принцип* 7)	81
Анекс Е	Барања за мониторинг (Принцип* 8)	84
Анекс Ж	Упатства за развивачите на стандарди за развој на <i>индикатори*</i> за <i>основни подрачја*</i> на <i>недопрен шумски пејзаж*</i> (Принцип* 9)	86
Анекс З	Стратегии за одржување на <i>високи конзервациски вредности*</i> (Принцип* 9)	89
Анекс И	Меѓународни генерички индикатори за употреба и управување со ризик од <i>високо опасни пестициди*</i>	121
Анекс Ј	Речник на термини	124

A ПРЕДГОВОР

A.1 Forest Stewardship Council (FSC)

Forest Stewardship Council A.C. (FSC) е основано во 1993 година, како продолжение на Конференцијата на Обединетите нации за животна средина и развој (Самитот за Земјата во Рио де Жанеиро, 1992 година) со мисија да промовира еколошки соодветно, социјално корисно и економски одржливо стопанисување со светските шуми.

FSC обезбедува систем за доброволна акредитација и независна сертификација од трети страни. Овој систем им овозможува на носителите на сертификати да ги пласираат своите производи и услуги како резултат на еколошки соодветно, социјално корисно и економски одржливо стопанисување со шумите. FSC, исто така, поставува стандарди за развој и одобрување на Стандарди за одржливо стопанисување со шумите и Привремени стандарди за одржливо стопанисување со шумите, кои се базираат на принципите и критериумите на FSC. Покрај тоа, FSC поставува стандарди за акредитација на тела за оцена на сообразност (исто така познати како тела за сертификација) кои потврдуваат усогласеност со стандардите на FSC.

Еколошки соодветното стопанисување со шумите гарантира дека производството на дрва, други производи од дрво и екосистемски услуги ги одржува биодиверзитетот, продуктивноста и еколошките процеси на шумата.

Општествено корисното стопанисување со шумите им помага и на локалното население и на општеството во целина да уживаат во долгорочни придобивки, а исто така обезбедува силни стимулации за локалното население да ги одржува шумските ресурси и да се придржува до долгорочните планови за стопанисување.

Економски одржливо стопанисување со шумите значи дека шумските операции се структурирани и стопанисувани така што ќе бидат доволно профитабилни, без да се генерира финансиска добивка на сметка на шумските ресурси, екосистемот или засегнатите заедници. Притисокот помеѓу потребата за генерирање соодветни финансиски приноси и принципите на одговорно шумско работење може да се намали преку напори за пласирање на пазарот на целиот спектар на шумски производи и услуги по нивната најдобра вредност.

A.2 Принципите и критериумите на FSC

FSC првпат ги објави Принципите и критериумите на FSC во ноември 1994 година како светски стандард базиран на перформанси, ориентиран кон резултати. Принципите и критериумите се фокусираат на теренските перформанси на стопанисување со шумите, а не на системите за стопанисување за обезбедување на тие теренски перформанси.

Не постои хиерархија помеѓу Принципите или помеѓу Критериумите. Тие имаат еднаков статус, валидност и авторитет и се применуваат заеднички и поединечно на ниво на поединечната Стопанска единица.

Принципите и критериумите на FSC, заедно со Меѓународните генерички индикатори (International Generic Indicators-IGI), ја обезбедуваат основата за развој на локално адаптирани Стандарди за одржливо стопанисување со шумите (Forest Stewardship Standards - FSS).

Б ПРЕАМБУЛА

Б.1 Цел

Целта на овој стандард е да обезбеди збир на барања за:

1. Организацијата да спроведува одговорно стопанисување со шумите во рамките на својата Стопанска единица и да демонстрира усогласеност.
2. Телата за сертификација (СВ) акредитирани од FSC да утврдат сообразност со овој стандард како основа за доделување, одржување или обновување на сертификацијата за стопанисување со шуми.

Б.2 Опсег

Овој стандард мора да се применува во следниот опсег:

Географски регион	Република Северна Македонија
Видови шуми	Сите видови шуми
Видови сопственост	Сите видови сопственост
Категории на степен и интензитет на стопанисување (Според член 6 од FSC-STD-60-002)	Сите категории на единиците за стопанисување, вклучувајќи ги и одредбите за мали или шуми со низок интензитет на стопанисување (анг: Small or Low Intensity Managed Forests - SLIMFs)
Шумски производи (Според FSC-STD-40-004a)	Обло дрво (W1), исклучувајќи ги недрвните шумски производи (анг: Non Wood Timber Products - NTFPs)

Б.3 Одговорност за усогласеност

Барањата во овој стандард ги опфаќаат сите стопански активности на Организацијата кои се поврзани со Стопанската единица, без разлика дали се во рамките на Стопанската единица или надвор од неа, без разлика дали се преземени директно или се склучени со договор со други.

Во однос на географскиот простор, барањата во овој стандард се применуваат генерално на целиот географски простор во рамките на границите на Стопанска единица, која се поднесува за (ре)сертификација. Сепак, некои од критериумите и индикаторите се применуваат надвор од границите на Стопанската единица. Ова би ги вклучило оние инфраструктурни објекти кои се дел од Стопанската единица, како што е дефинирано со Принципите и критериумите на FSC.

Стандардите за одржливо стопанисување треба да се користат во комбинација со меѓународни, национални и локални закони и прописи.

Доколку може да има ситуации на конфликт помеѓу барањата во овој стандард и законите, ќе се применуваат специфични FSC процедури.

Одговорноста за обезбедување усогласеност со барањата во овој стандард е на лицето/лицата или субјектите кои се баратели или носители на сертификација. За целите на FSC сертификацијата, ова/овие лице(а) или субјекти се нарекуваат „Организацијата“.

Организацијата е одговорна за одлуките, политиките и стопанските активности поврзани со Стопанската единица.

Организацијата е исто така одговорна за демонстрирање дека другите лица или субјекти на кои им е дозволено или склучено договор од Организацијата да работат во или во корист на Стопанската единица, се во согласност со барањата во овој стандард.

Организацијата е должна да преземе корективни мерки во случај таквите лица или субјекти да не се во согласност со барањата во овој стандард.

Б.4 Забелешка за употребата на нормативни и ненормативни елементи во стандардот

Нормативни елементи во стандардот се:

Опфат, датум на стапување во сила, период на важење, речник на термини, принципи, критериуми, индикатори, табели и анекси, освен ако не е поинаку наведено.

Забелешка: Во однос на ревизијата на Анексите, кога индикаторот се однесува на Анекс, проценката на сообразноста мора да ги опфати и индикаторот и соодветните барања во Анексот, освен ако Анексот не е експлицитно категоризиран како „информативен“.

Под-индикаторите во еден Анекс придонесуваат кон проценката на сообразноста на ниво на критериум на ист начин како под-индикаторите наведени во индикатор во рамките на главното тело на стандардот.

Ненормативни елементи во стандардот што може да се користат само за насоки, се:

Верификатори, белешки, упатства и примери кои се прикачени на некои од индикаторите (како и други упатства/белешки за применливост кои можат да бидат изработени во врска со овој стандард).

Ревизорите можат да користат други средства за верификација каде што е соодветно. Организацијата може да користи и верификатори како водич за тоа што може да биде потребно за да се докаже усогласеноста.

„SLIMF“ (мала шума или шума(и) стопанисувана(и) со низок интензитет):

Организациите што управуваат со Стопански едници кои се квалификуваат како SLIMF мора да се усогласат со сите индикатори во стандардот, освен кога постојат специфични SLIMF индикатори (означени како на пр. „SLIMF 1.6.1“). Горенаведените организации мора да се усогласат со нив.

„НДШП (анг.NTFP)“

Организациите кои вклучуваат НДШП (анг: NTFPs) во нивниот опсег на сертификација треба да се усогласат со сите индикатори во стандардот. Доколку постојат специфични НДШП индикатори (означени како на пр. „НДШП 3.5.1.1“), овие организации треба дополнително да се усогласат со нив. (Во оваа верзија од стандардот, НДШП се надвор од опсегот; видете Б.2 и Б.4.1.)

SLIMF критериуми за подобност

Национален праг

Мали управувачки единици До 100 хектари

Единици за стопанисување со низок интензитет Стапката на сеча е помала од 20% од просечниот годишен прираст (ПГП) во рамките на вкупната производствена шумска површина на единицата, ИЛИ годишната сеча од вкупната производствена шумска површина е помала од 5000 кубни метри, ИЛИ просечната годишна сеча од вкупната производствена шума е помала од 5000 м3/годишно во текот на периодот на важење на сертификатот, како што е потврдено со извештаи за сеча и ревизии на надзор.

Глаголски форми за изразување на одредби

[Адаптирано од ISO/IEC Директивите Дел 2: Правила за структура и изработка на меѓународни стандарди]

„shall” (EN) = “мора” (МК) : означува барања што строго треба да се следат за да се усогласи со стандардот; „shall not” (EN) = не смее (МК)“ означува забрана.

„should” (EN) = “би требало” (МК) : означува дека меѓу неколку можности, една се препорачува како особено соодветна, без да се споменуваат или исклучуваат други, или дека одреден тек на дејствување е претпочитан, но не е нужно потребен. Организацијата може да ги исполни овие барања на еквивалентен начин, под услов тоа да може да се демонстрира и оправда.

„may (EN) = “смее” (МК) : означува тек на дејствување дозволен во граници на стандардот.

„can” (EN) = “може” (МК) : се користи за искази за можност и способност, без разлика дали се материјални, физички или причински.

Текстот на Принципите и Критериумите под дел Д содржи термини кои се форматирани со закосени букви и означени со *свездичка**. Овие термини се дефинирани во анексот на Речник на термини.

Овој документ е предмет на циклус на преглед и ревизија како што е опишано во FSC-PRO-60-007 EN *Структура, содржина и развој на привремени национални стандарди*.

Б.5 Толкувања и спорови

Барањата за толкување во врска со Привремените стандарди за одржливо стопанисување со шумите се доставуваат директно до FSC за обработка и одобрување. Одобрените толкувања се објавуваат на меѓународната веб-страница на FSC (видете INT-STD-60-006_01 од Интерпретациите за управување со шуми).

Споровите меѓу засегнатите страни во врска со барањата за сертификација се управуваат со постапка за решавање на спорови на FSC (видете: <FSC-PRO-01-008-Обработка на жалби во постапката за сертификација на FSC>).

В КОНТЕКСТ

В.1 Општ опис на шумарскиот сектор

Шумите како национален ресурс

Шумите во Северна Македонија претставуваат еден од најзначајните природни ресурси на земјата. Карактеризирани со висок степен на природност и биодиверзитет, тие се фундаментални за националната економија, еколошката стабилност и општественото ткиво на руралните заедници. Единствената географска положба на земјата на раскрсницата на медитеранските и умерено-континенталните климатски зони промовираше богата разновидност на флора и фауна, правејќи ги нејзините шуми клучен резервоар на европскиот биодиверзитет.

Стопанисувањето со овие шумски ресурси се темели на принципите на одржливост, со цел да се балансира економската одржливост со социјалната одговорност и заштитата на животната средина. Сепак, шумарскиот сектор се соочува со значајни предизвици, вклучувајќи ја потребата од справување со нелегалната сеча, спречување на шумски пожари и надминување на структурните проблеми поврзани со фрагментацијата на приватното шумско земјиште.

Состав на шумите и клучни видови

Шумите се претежно составени од листопадни широколисни видови, кои покриваат 59% од вкупната шумска површина. Мешаните шуми сочинуваат 30%, додека зимзелените и деградираниите шуми покриваат 7% и 4%, соодветно.

Главните автохтони видови дрвја се бука (*Fagus moesiaca*) и разни видови даб (*Quercus* spp.), кои заедно сочинуваат до 85% од сите автохтони шумски видови. Шумите се исто така дом и на други важни широколисни дрвја како Црн бор (*Pinus nigra*), Бел бор (*Pinus sylvestris*), Спрча (*Picea abies*), Дуглазија Fir (*Pseudotsuga menziesii*), Ариш (*Larix decidua*), Аризонски чепрес Cypress (*Cupressus arizonica*), итн.

Шумски ресурси: Обем, видови и раст

Официјалните податоци од Државниот завод за статистика (2023) даваат јасна слика за националниот шумски пејзаж:

- **Вкупна површина на шума:** Шумите и шумските земјишта покриваат 1.115.247 хектари, а површината под продуктивни шуми е 1.008.541 хектари. Ова значи дека шумите покриваат приближно 40,8% од вкупната територија на земјата.
- **Структура на сопственост:** Сопственоста на површината под продуктивна шума е доминирана од државата, со јасна поделба:
 - **Државни шуми:** 834.736 хектари (82,77%), управувани од Јавното претпријатие „Национални шуми“ (ПНШ) за економски цели и од органите за национални паркови (и некои други заштитени подрачја) во рамките на заштитените подрачја.
 - **Шуми во приватна сопственост:** 173.805 хектари (17,23%), карактеризирано со екстремна фрагментација. Оваа област е поделена помеѓу приближно 220.000 одделни парцели во сопственост на околу 65.000 семејства, со просечна големина на имотот од само 0,6 хектари.
- **Структура и квалитет на шумите:** Дефинитивна карактеристика на шумите на Северна Македонија е распространетоста на нискоквалитетни нискостеблени шуми.
 - **Нискостеблени шуми:** Приближно 71% од шумите се управуваат како нискостеблени шуми, со просечна дрвна маса од само 96,4 м³/ха.
 - **Високи шуми:** Високите шуми, потекнуваат од семе, ги сочинуваат преостанатите 29% и покажуваат поздрави стапки на раст.

- **Производство и употреба на дрва:** Планираната дозволена годишна сеча во последните години изнесуваше приближно 1.300.000 м³. Значителен дел од исеченото дрво, околу 85%, се користи како огревно дрво за греење на домаќинствата, што ја нагласува виталната општествена функција на шумите во земјата.
- **Заштитени подрачја:** Северна Македонија има голема мрежа на заштитени подрачја што покрива 357.778 хектари, или 13,92% од нејзината вкупна територија. Оваа мрежа вклучува четири национални паркови (Маврово, Галичица, Пелистер и Шар Планина), кои сами по себе опфаќаат 6,91% од земјата, по што следат природните споменици со 3,0%, додека сите други категории на заштитени подрачја зафаќаат околу 4,01% од територијата на земјата. Значајни подрачја, вклучувајќи ги Малешевото, Осоговските Планини, Јасен и Водно, исто така беа заштитени.

Краток историски преглед

Сегашната состојба на шумите во Северна Македонија е резултат на вековна интеракција меѓу луѓето и животната средина. Историскиот контекст е клучен за разбирање на денешната структура и предизвици.

- **Пред 20 век и отомански период:** Како и поголемиот дел од Балканот, шумите во регионот биле обликувани од долга историја на човечка активност. Широко распространетата испаша на добиток, екстракцијата на дрва за градежништво и употребата на дрво за гориво и производство на јаглен биле вообичаени. Овие практики фаворизирале регенерација на видови дрвја кои добро се нискостеблени (како даб и габер), што довело до распространетоста на структурата на нискостеблени шуми што доминира денес.
- **Југословенскиот период (1945-1991):** Оваа ера била обележана со централизиран, државно управуван пристап кон шумарството. Беше промовирано индустриско шумарство во големи размери и беа преземени значајни програми за пошумување за борба против ерозијата и зголемување на шумарската покривка, особено со четинарски видови како што е црниот бор. Стопанисувањето беше консолидирано под големи јавни претпријатија, а приватната сопственост беше ограничена.
- **По независноста и транзицијата (1991-денес):** Транзицијата кон пазарна економија донесе длабоки промени. Процесот на денационализација и враќање на земјиштето доведе до создавање на сегашната, високо фрагментирана структура на сопственост на приватни шуми. Овој период е карактеризиран со нови социо-економски притисоци, што доведе до предизвици како што се нелегалната сеча и тешкотиите во организирањето на одржливо стопанисување за десетици илјади мали, отсечени приватни парцели. Истовремено, се зголемува признавањето на важноста на зачувувањето на биолошката разновидност, што доведе до проширување на мрежата на заштитени подрачја, што кулминираше со воспоставување на Националниот парк Шар Планина во 2021 година. Шумарската покривка продолжи да расте во последните децении, но наследството на историските модели на користење на земјиштето останува дефинирачка карактеристика на секторот.

B.2 Основни информации за развојот на стандардот

FSC бара начини за подобрување на ефикасноста и ефективноста на своите процеси на развој и одобрување на стандарди. Една клучна стратегија е да се истражи употребата на Меѓународните генерички индикатори (IGI) за сертификација за одржливо стопанисување со шумите (FM). За да се забрза напредокот, Одборот на директори (BoD) на FSC го охрабри развојот на Стандарди за одржливо стопанисување со шумите (FSS) преку поедноставни пристапи. Надоврзувајќи се на оваа насока, Одделот за политика и перформанси (P&P) на FSC одлучи, по обемни дискусии, да ја пилотира употребата на IGI како Привремен стандард за одржливо стопанисување со шумите (IFSS) со минимални прилагодувања во земјите каде што сè уште не е развиен национален FSS. Овој пристап има за цел да обезбеди практично и навремено решение во контексти каде што традиционалниот процес на развој на стандарди може да се соочи со предизвици или да бара продолжени временски рокови.

Овој пристап е поткрепен со искуство, при што IGI е успешно интегриран во одобрен IFSS и тестиран во различни регионални контексти. Преглед на 24 IFSS објавени помеѓу 2017 и 2024 година покажа дека, во просек, 90% од IGI биле усвоени без модификации, додека само околу 10% барале одредено ниво на прилагодување кон локалниот контекст. Понатамошната анализа покажа дека до 97% од индикаторите можеле да останат непроменети, со само мали прилагодувања потребни за осум IGI и три анекси. Овие наоди покажуваат дека користењето на IGI со минимални прилагодувања е и изводливо и ефикасно, обезбедувајќи силна основа за развој на IFSS за Северна Македонија.

Северна Македонија беше избрана да ја примени минималната адаптација на пристапот IGI поради отсуството на воспоставен FSC Стандард за одржливо стопанисување со шумите усогласен со која било верзија на FSC Принципите и критериумите (P&C), во комбинација со силен и растечки интерес кај националните засегнати страни за воспоставување FSC сертификација за одржливо стопанисување со шумите во земјата. Затоа, развојот на IFSS дава важна можност за овозможување на сертификација во Северна Македонија.

Процесот на развој вклучуваше соработка со локалните засегнати страни за да се обезбеди дека стандардот ги одразува националните правни, еколошки и социјални услови каде што е потребно. На 18 ноември 2025 година, беше одржан еден консултативен состанок со засегнатите страни лично, предводен од локалните консултанти од AIM и FSC Adria-Balkan со поддршка на Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство на Северна Македонија (МЗШВ). Учесниците вклучуваа претставници од релевантни групи на засегнати страни, со силно учество од потенцијални носители на сертификати, како што е државното шумско претпријатие.

Стандардот беше развиен во согласност со барањата на FSC-PRO-60-007 V1-2 помеѓу 21 јули 2025 година и 13 март 2026 година. Беше спроведена јавна консултација на платформата за консултации на FSC од 18 ноември 2025 година до 18 декември 2025 година. Повратните информации добиени за време на консултативниот состанок со засегнатите страни и јавната консултација беа внимателно анализирани и вклучени во конечниот нацрт на стандардот, кој ја формира структурата и содржината на овој IFSS.

Забелешка: Дополнителни информации се достапни од P&P по доставено барање.

Г РЕФЕРЕНЦИ

Следните референтни документи се релевантни за примена на овој стандард. За референци без број на верзија, важи најновото издание на референтниот документ (вклучувајќи ги и сите измени).

FSC-POL-20-003	<i>FSC Policy on the Excision of Areas from the Scope of Certification (Политика на FSC за исклучување на области од опсегот на сертификација)</i>
FSC-POL-30-001	<i>FSC Pesticides Policy (Политика на FSC за пестициди)</i>
FSC-POL-30-602	<i>FSC Interpretation on GMOs: Genetically Modified Organisms (FSC толкување за ГМО: Генетски модифицирани организми)</i>
FSC-STD-20-007	<i>Forest Management Evaluations (Проценки на стопанисувањето со шумите)</i>
FSC-STD-30-005	<i>FSC Standard for Group Entities in Forest Management Groups (FSC стандард за групни субјекти во Групи за стопанисувањето со шуми)</i>
FSC-PRO-01-008	<i>Processing Complaints in the FSC Certification Scheme (Обработка на жалби во шемата за сертификација на FSC)</i>
FSC-PRO-30-006	<i>Ecosystem Services Procedure: Impact Demonstration and Market Tools (Постапка за екосистемски услуги: Демонстрација на влијанието и пазарни алатки)</i>
FSC-DIR-20-007	<i>FSC Directive on FSC Forest Management Evaluations (Директива на FSC за евалуации на стопанисувањето со шумите на FSC)</i>
FSC-GUI-30-003	<i>FSC Guidelines for the implementation of the right to Free, Prior and Informed Consent (FPIC) (Упатства на FSC за спроведување на правото на слободна, претходна и информирана согласност (FPIC))</i>

Забелешка: При примена на овој стандард, разгледајте ги релевантните толкувања преку распрашување кај локалните претставници на FSC (на пр., национални канцеларии или претставници, или Одделот за политики и перформанси на FSC, доколку нема национално присуство на FSC) или вашето тело за сертификација. Меѓународните толкувања се достапни преку Центарот за документи на FSC (<https://fsc.org/en/document-centre>).

Д СПИСОК НА КРАТЕНКИ

Во стандардот не се користат специфични национални кратенки.

Ѓ ПРИНЦИПИ*, КРИТЕРИУМИ* И ИНДИКАТОРИ*

ПРИНЦИП*1: УСОГЛАСЕНОСТ СО ЗАКОНИТЕ

Организацијата* мора да ги почитува *сите важечки закони**, прописи и национално ратификувани* меѓународни договори, конвенции и спогодби.

- 1.1 **Организацијата*** мора да биде правно дефиниран субјект со јасна, документирана и неоспорена законска регистрација*, со писмено овластување од **законски надлежен*** орган за специфични активности.
 - 1.1.1 Правната регистрација за извршувањето на сите активности во рамките на сертификатот е документирано и неоспорено.
 - 1.1.2 Правната регистрација е доделено од законски надлежен орган според законски пропишани процеси.
- 1.2 **Организацијата*** мора да покаже дека **правниот*** статус на **Стопанската единица***, вклучувајќи ги правата на **сопственост*** и **користење***, како и нејзините граници, се јасно дефинирани.
 - 1.2.1 Правниот мандат за стопанисување и користење на ресурсите во рамките на опсегот на сертификатот е документиран.
 - 1.2.2 Правниот мандат е доделен од страна на законски надлежен орган според законски пропишани процеси.
 - 1.2.3 Границите на сите Единици за стопанисување во рамките на сертификатот се јасно означени или документиран и јасно прикажани на картите.
- 1.3 **Организацијата*** мора да има **законски*** права да работи во **Единицата за стопанисување***, кои одговараат на **правниот*** статус на Организацијата* и на **Единицата за стопанисување*** и мора да ги почитува поврзаните **законски*** обврски во **важечките национални и локални закони*** и прописи и административни барања. **Законските*** права мора да обезбедат собирање производи и/или снабдување со **екосистемски услуги*** од рамките на **Единицата за стопанисување***. **Организацијата*** мора да ги плаќа законски пропишаните трошоци поврзани со таквите права и обврски.
 - 1.3.1 Сите активности што се преземаат во **Стопанската единица*** се спроведуваат во согласност со:
 - 1) Применливи закони и прописи и административни барања,
 - 2) Правни и обичајни права; и
 - 3) Задолжителни кодекси на пракса.
 - 1.3.2 Плаќањето се врши **навремено*** од сите применливи законски пропишани трошоци поврзани со **стопанисување со шумите***.
 - 1.3.3 Активностите опфатени со **планот за стопанисување*** се дизајнирани да се усогласат со сите **важечки закони***.

- 1.4** *Организацијата** мора да развива и спроведува мерки и/или мора да соработува со регулаторни агенции за систематска заштита на *Стопанската единица** од неовластено или нелегално користење на ресурси, населување и други нелегални активности.
- 1.4.1 Се спроведуваат мерки за да се обезбеди заштита од неовластено или нелегално собирање, лов, риболов, стапици, собирање, населување и други неовластени активности.
 - 1.4.2 Каде заштитата е законска одговорност на регулаторните тела, се имплементира систем за соработка со овие регулаторни тела за идентификување, пријавување, контрола и обесхрабрување на неовластени или нелегални активности.
 - 1.4.3 Доколку се откријат нелегални или неовластени активности, се преземаат мерки за нивно решавање.
- 1.5** *Организацијата** мора да се усогласи со важечките *национални закони**, локалните закони, *ратификуваните** меѓународни конвенции и задолжителните *кодекси на пракса**, кои се однесуваат на транспортот и трговијата со шумски производи во и од *Единицата за стопанисување** и/или до местото на првата продажба.
- 1.5.1 Демонстрирана е усогласеност со важечките национални закони, локалните закони, ратификуваните меѓународни конвенции и задолжителните кодекси на пракса поврзани со транспортот и трговијата со шумски производи до точката на првата продажба.
 - 1.5.2 Усогласеноста со одредбите на CITES се докажува, вклучително и преку поседување сертификати за лов и трговија со кој било вид на CITES.
- 1.6** *Организацијата** мора да идентификува, спречува и решава *спорови** за прашања од законското или *обичајното право**, кои можат да се решат *вонсудски навремено**, преку *ангажирање** со *засегнатите страни**.
- 1.6.1 Постои јавно достапен процес на решавање на спорови; развиен преку културно соодветен ангажирање со засегнатите страни.
 - 1.6.2 Споровите поврзани со важечките закони или обичајното право што можат да се решат вонсудски, добиваат навремен одговор и или се решени или се во процес на решавање на спорови.
 - 1.6.3 Се одржува ажурирана евиденција за спорови поврзани со прашања од важечки закони или обичајно право, вклучувајќи:
 - 1) Преземени чекори за решавање на *спорови*;
 - 2) Резултати од сите процеси на решавање на *спорови*; и
 - 3) Нерешени *спорови*, причините зошто не се решени и како ќе бидат решени.
 - 1.6.4 Операциите престануваат во областите каде што постојат спорови:
 - 1) Од значителен степен; или
 - 2) Со значително времетраење; или
 - 3) Вклучувајќи значителен број на интереси.

- 1.7** *Организацијата** мора да објави заложба да не нуди или прима мито во пари или каква било друга форма на корупција и ќе се придржува до законодавството за борба против корупцијата каде што постои. Во отсуство на законодавство за борба против корупцијата, *Организацијата** мора да спроведе други мерки против корупцијата пропорционални на *обемот** и *интензитетот** на стопанските активности и *ризикот** од корупција.
- 1.7.1 Се спроведува политика што вклучува обврска да не се нуди или прима мито од каков било вид.
- SLIMF 1.7.1 На соседите и клиентите им се доставува писмена или усна изјава за недавање или примање мито (пари) или за вклучување во други форми на корупција.
- 1.7.2 Политиката ги исполнува или ги надминува поврзаните законски прописи.
- 1.7.3 Политиката е јавно достапно без никакви трошоци.
- 1.7.4 Не се случуваат поткуп, принуда и други акти на корупција.
- 1.7.5 Се спроведуваат корективни мерки доколку се појави корупција.
- 1.8** *Организацијата** мора да покаже *долгорочна** посветеност за придржување кон *Принципите** и *Критериумите** на FSC во *Стопанската единица** и кон поврзаните политики и стандарди на FSC. Изјава за оваа посветеност мора да биде содржана во *јавно достапен** документ кој ќе биде слободно достапен.
- 1.8.1 Пишана политика, одобрена од лице со овластување за спроведување на политиката, вклучува долгорочно посветеност на практиките за стопанисување со шумите во согласност со Принципите и Критериумите на FSC и поврзаните политики и стандарди.
- 1.8.2 Политиката е јавно достапно без никакви трошоци.

ПРИНЦИП*2: ПРАВА НА РАБОТНИЦИТЕ* И УСЛОВИ ЗА ВРАБОТУВАЊЕ

Организацијата* мора да ја одржува или подобрува социјалната и економската благосостојба на **работниците***.

2.1 Организацијата* мора да ги **почитува*** принципите и правата на работа како што се дефинирани во **Декларацијата на Меѓународната Организација на Трудот (МОТ) за основните принципи и права на работа*** (1998) заснована на **осумте основни конвенции за труд на МОТ***.

2.1.1 Организацијата не смее да користи детски труд.

2.1.1.1 Организацијата не смее да вработува работници под 15 години или под минималната возраст како што е наведено во националните или локалните закони или прописи, без разлика која возраст е поголема, освен како што е наведено во 2.1.1.2.

2.1.1.2 Доколку се ангажираат работници под 18 години со дозволена лесна работа, Организацијата мора да обезбеди дека:

- 1) школувањето не е попречено и работата се извршува само надвор од училишното време во текот на вообичаениот ден;
- 2) се почитуваат сите законски ограничувања за дневните/неделните часови, периодите за одмор и забраната за ноќна работа за лица под 18 години; и
- 3) задачите се соодветни на возраста, не претставуваат опасна или тешка работа и се дозволени според националниот Закон за труд (Глава XIII, членови 172–176), со што се заштитува здравјето, безбедноста и развојот на работниците под 18 години и се во согласност со секое претходно барање за овластување или согласност пропишано со закон..

2.1.1.3 Ниедно лице под 18 години не е вработено на опасна или тешка работа* освен за целите на обука во рамките на одобрените национални закони* и прописи.

2.1.1.4 Организацијата ќе ги забрани најлошите форми на детски труд.

2.1.2 Организацијата* мора да ги елиминира сите форми на принудна и задолжителна работа.

2.1.2.1 Работните односи се доброволни и се засноваат на заемна согласност, без закана од казна.

2.1.2.2 Нема докази за какви било практики што укажуваат на принудна или задолжителна работа, вклучувајќи, но не ограничувајќи се на следново:

- 1) Физичко и сексуално насилство
- 2) Обврзана работа
- 3) Задржување на плати/вклучувајќи плаќање надоместоци за вработување и/или плаќање депозит за започнување на вработување
- 4) Ограничување на подвижноста/движењето
- 5) Задржување на пасош и лични документи
- 6) Закани за осуда до властите.

2.1.3 Организацијата мора да се осигура дека нема дискриминација во вработувањето и занимањето.

2.1.3.1 Практиките за вработување и занимање не се дискриминаторски.

2.1.4 Организацијата мора да ја почитува слободата на здружување и правото на колективно договарање.

2.1.4.1 Работниците можат да основаат или да се приклучат кон работнички организации по свој избор.

2.1.4.2 Организацијата ги почитува правата на работниците да се вклучуваат во законски активности поврзани со формирање, приклучување или помагање на работничка организација, или да се воздржат од истото; и нема да дискриминира или казнува работници за остварување на овие права.

2.1.4.3 Организацијата преговара со законски основани работнички организации и/или соодветно избрани претставници со добра намера и со максимални напори за постигнување колективен договор.

2.1.4.4 Колективните договори се спроведуваат таму каде што постојат.

2.2 Организацијата* мора да промовира родова еднаквост* во практиките на вработување, можностите за обука, доделувањето договори, процесите на ангажирање* и стопанските активности.

2.2.1 Се имплементираат системи кои промовираат родова еднаквост и спречување на родова дискриминација во практиките на вработување, можностите за обука, доделувањето договори, процесите на ангажирање и стопанските активности.

2.2.2 Можностите за работа се отворени и за жени и за мажи под исти услови, а жените се охрабруваат активно да учествуваат во сите нивоа на вработување.

2.2.3 Работа што обично ја извршуваат жени (расадници, одгледување, недрвни шумски производи, сеча, мерење, пакување итн.) е вклучено во програмите за обука и здравје и безбедност во иста мера како и работата што обично ја извршуваат мажи.

2.2.4 Жените и мажите добиваат иста плата кога ја работат истата работа.

2.2.5 Жените се платени директно и со користење на меѓусебно договорени методи (на пр., директен банкарски трансфер, директни плаќања за школарина итн.) за да се осигури дека безбедно ги примаат и задржуваат своите плати.

2.2.6 Породилното отсуство по породувањето трае најмалку шест недели.

2.2.7 Татковско отсуство е достапно и нема казна за негово користење.

2.2.8 Се организираат состаноци, управни одбори и форуми за донесување одлуки за да се вклучат жените и мажите, и да се олесни активното учество на двајцата.

2.2.9 Постојат доверливи и ефикасни механизми за пријавување и елиминирање на случаи на сексуално вознемирување и дискриминација врз основа на пол, брачен статус, родителство или сексуална ориентација.

2.3 *Организацијата** мора да спроведува практики за здравје и безбедност за заштита на работниците* од опасности по безбедноста и здравјето при работа. Овие практики, пропорционални на *обемот, интензитетот и ризикот** на управувачките активности, треба да ги исполнуваат или надминуваат препораките од Кодексот на работа на МОТ за безбедност и здравје при работа во шумарството.

2.3.1 Развиени се Практиките за здравје и безбедност и истите се спроведуваат, кои што го исполнуваат или надминуваат Кодексот на работа на МОТ за безбедност и здравје при работа во шумарството.

SLIMF 2.3.1 Секој работник е информиран за здравствените и безбедносните мерки што одговараат на неговата/нејзината активност и тие ги исполнуваат или ги надминуваат Кодексот на работа на МОТ за безбедност и здравје при работа во шумарството.

2.3.2 Работниците имаат лична заштитна опрема соодветна на нивните доделени задачи.

2.3.3 Се налага задолжително употребата на лична заштитна опрема.

2.3.4 Се водат евиденции за здравствените и безбедносните практики, вклучувајќи ги стапките на несреќи и изгубеното време поради несреќи.

SLIMF 2.3.4 Употребата на здравствени и безбедносни мерки од страна на работниците е проверена и позната.

2.3.5 Фреквенцијата и сериозноста на несреќите се постојано ниски во споредба со националните просеци на шумарската индустрија.

SLIMF 2.3.5 Нивото на несреќи е ниско во споредба со националните просеци на шумарската индустрија.

2.3.6 Практиките за здравје и безбедност се прегледуваат и ревидираат по потреба по големи инциденти или несреќи.

2.4 *Организацијата** мора да исплаќа плати што ги исполнуваат или ги надминуваат минималните стандарди за *шумарската** индустрија или други признати договори за плати во *шумарската** индустрија или *минимални плати за живот**, доколку тие се повисоки од *законските** минимални плати. Кога не постои ниту едно од овие, *Организацијата** преку *ангажман** со *работниците** ќе развие механизми за утврдување на *минималните плати за живот**.

2.4.1 Платите исплатени од Организацијата во сите околности ги исполнуваат или надминуваат законските минимални стапки на плата, таму каде што такви стапки постојат.

2.4.2 Платите што се исплаќаат се еднакви или поголеми од:

- 1) Минимални стандарди за шумарската индустрија; или
- 2) Други признати договори за плати во шумарската индустрија; или
- 3) Минимални плати за живот кои се повисоки од законските минимални плати.

2.4.3 Кога не постојат минимални нивоа на плата, платите се утврдуваат преку културно соодветен ангажман со работниците и/или формални и неформални организации на работници.

2.4.4 Платите, надоместоците и договорите се исплаќаат на време.

- 2.5** *Организацијата** мора да покажат дека *работниците** имаат обука и надзор специфична за работното место за безбедно и ефикасно спроведување на *Планот за стопанисување** и сите стопански активности.
- 2.5.1 Работниците имаат обука специфична за работното место во согласност со Анекс Б и надзор за безбедно и ефикасно да придонесат кон спроведувањето на планот за стопанисување и сите активности на стопанисување.
- 2.5.2 Се чуваат ажурирани записи за обука за сите релевантни работници.
- 2.6** *Организацијата** преку *ангажман** со *работниците** мора да има механизми за решавање на поплаки и за обезбедување фер надомест* на *работниците** за загуба или штета на имот, *професионални заболувања** или повреди на работното место* претрпени додека работеле за *Организацијата**.
- 2.6.1 Воспоставен е процес на решавање на спорови, развиен преку културно соодветен ангажман со работниците.
- 2.6.2 Поплаките на работниците се идентификуваат и на нив се одговара и истите се или решени или се во процес на решавање на спорови.
- 2.6.3 Се одржуваат ажурирани записи за жалби на работниците поврзани со губење или оштетување на имотот на работниците, професионални заболувања или повреди, вклучувајќи:
- 1) Преземени чекори за решавање на поплаките;
 - 2) Резултати од сите процеси за решавање на спорови, вклучително и за фер надомест; и
 - 3) Нерешени спорови, причините зошто не се решени и како ќе бидат решени.
- 2.6.4 Се обезбедува фер компензација на работниците за губење или оштетување на имотот поврзано со работата и професионално заболување или повреди.

ПРИНЦИП* 3: ПРАВА НА ДОМОРОДНИТЕ НАРОДИ*

Организацијата* мора да ги идентификува и **почитува*** **законските*** и **обичајните права*** на домородните народи за сопственост, користење и стопанисување со земјиште, територии* и ресурси засегнати од активностите на стопанисување.

3.1 Организацијата* мора ги идентификува **домородните народи*** кои постојат во рамките на **Единицата за стопанисување*** или оние кои се засегнати од активностите на стопанисување. **Организацијата*** потоа, преку **соработка*** со овие **домородни народи***, ќе ги идентификува нивните права на **сопственост***, нивните права на пристап до и користење на **шумските*** ресурси и **екосистемските услуги***, нивните **обичајни права*** и **законските*** права и обврски, кои важат во рамките на **Единицата за стопанисување***. **Организацијата*** исто така ќе ги идентификува областите каде што овие права се оспорени.

3.1.1 Идентификувани се домородните народи кои можат да бидат засегнати од активностите за стопанисување.

3.1.2 Преку културно соодветен ангажирање со домородните народи идентификувани во 3.1.1, следново е документирано и/или мапирано:

- 1) Нивните законски и обичајни права на сопственост;
- 2) Нивниот законски и вообичаен пристап до шумските ресурси и екосистемските услуги и нивните права за користење,
- 3) Нивните законски и обичајни права и обврски што се применуваат;
- 4) Доказите што ги поддржуваат овие права и обврски;
- 5) Области каде што правата се оспоруваат меѓу домородните народи, владите и/или другите;
- 6) Резиме на средствата со кои Организацијата се справува со законските и обичајните права и оспорените права; и
- 7) Аспирациите и целите на домородните народи поврзани со активностите за стопанисување, недопрените шумски предели и домородните културни предели.

3.2 Организацијата* мора да ги признае и **почитува*** **законските*** и **обичајните права*** на домородните народи* да одржуваат контрола врз стопанските активности во рамките на или поврзани со **Стопанската единица*** до степен потребен за заштита на нивните права, ресурси, **земјишта и територии***. Делегирањето од страна на **домородните народи*** на контрола врз управувачките активности на трети страни бара **слободна, претходна и информирана согласност***.

3.2.1 Преку културно соодветен вклучување Домородните народи се информираат кога, каде и како можат да коментираат и да бараат измени во активностите за стопанисување до степен потребен за заштита на нивните права, ресурси, земјиште и територии.

3.2.2 Организацијата не ги крши законските и обичајните права на домородните народи.

3.2.3 Доколку постојат докази дека се прекршени законските и обичајните права на домородните народи поврзани со стопанските активности, ситуацијата се коригира, доколку е потребно, преку културно соодветно ангажирање и/или преку процесот на решавање на спорови како што се бара во Критериумите 1.6 или 4.6.

- 3.2.4 Домородните народи даваат слободна, претходна и информирана согласност пред активностите за стопанисување што влијаат на нивните идентификувани права преку процес што вклучува:
- 1) Обезбедување *домородните народи* да ги знаат своите права и обврски во врска со ресурсот;
 - 2) Информирање на *домородните народи* за вредноста на ресурсот, во економска, социјална и еколошка смисла;
 - 3) Информирање на *домородните народи* за нивното право да ја одбијат или изменат согласноста за предложените активности за стопанисување до степен потребен за заштита на нивните права, ресурси, *земјиште и територии*; и
 - 4) Информирање на *домородните народи* за тековните и идните планирани активности за *стопанисување со шумите*.
- 3.2.5 Доколку процесот на слободна претходна и информирана согласност (FPIC) сè уште не резултирал со договор за FPIC, Организацијата и засегнатите домородни народи се вклучени во меѓусебно договорен процес на FPIC кој напредува, со добра намера и со кој заедницата е задоволна.

3.3 Во случај на делегирање на контрола врз активностите на стопанисувањето, обврзувачки договор* мора да се склучува Договор помеѓу Организацијата* и домородните народи* преку слободна, претходна и информирана согласност*. Договорот ќе го дефинира неговото времетраење, одредбите за повторно преговарање, обновување, раскинување, економски услови и други услови. Договорот ќе предвиди следење од страна на *домородните народи на усогласеноста на *Организацијата** со нејзините услови.**

- 3.3.1 Доколку контролата врз стопанските активности е доделена преку претходна слободна и информирана согласност врз основа на културно соодветен ангажман, обврзувачкиот договор ги содржи времетраењето, одредбите за повторно преговарање, обновување, раскинување, економски услови и други услови.
- 3.3.2 Се чуваат евиденции за обврзувачките договори.
- 3.3.3 Обврзувачкиот договор содржи одредба за следење од страна на домородните народи на усогласеноста на Организацијата со нејзините услови.

3.4 Организацијата* мора да ги признава и почитува* правата, обичаите и културата на *домородните народи како што е дефинирано во Декларацијата на Обединетите нации за правата на *домородните народи** (2007) и Конвенцијата на МОТ* 169 (1989).**

- 3.4.1 Правата, обичаите и културата на домородните народи како што се дефинирани во UNDRIP и Конвенцијата на МОТ 169 не се прекршени од страна на Организацијата.
- 3.4.2 Доколку има докази дека правата, обичаите и културата на домородните народи, како што е дефинирано во UNDRIP и Конвенцијата на МОТ 169, се прекршени од страна на Организацијата, ситуацијата се документира, вклучувајќи чекори за враќање на овие права, обичаи и култура на домородните народи, на задоволство на носителите на правата.

- 3.5** *Организацијата**, преку *соработка** со *домородните народи**, мора да идентификува места кои се од посебно културно, еколошко, економско, религиозно или духовно значење и за кои овие *домородни народи** имаат *законски** или *обичајни права**. Овие места ќе бидат признати од *Организацијата** и нивното стопанисување и/или *заштита** ќе биде договорено преку *соработка** со овие *домородни народи**.
- 3.5.1 Локалитети од посебно културно, еколошко, економско, религиозно или духовно значење за кои домородните народи имаат законски или обичајни права се идентификуваат преку културно соодветен ангажирање.
- 3.5.2 Мерките за заштита на ваквите локалитети се договорени, документирани и имплементирани преку културно соодветен ангажман со домородните народи. Кога домородните народи ќе утврдат дека физичката идентификација на локалитетите во документацијата или на картите би ја загрозила вредноста или заштитата на локалитетите, тогаш ќе се користат други средства.
- 3.5.3 Каде и да се набљудуваат или откриваат како нови места од посебно културно, еколошко, економско, религиозно или духовно значење, активностите за стопанисување во близина веднаш престануваат сè додека не се договорат заштитни мерки со домородните народи и како што е наведено во локалните и националните закони.
- 3.6** *Организацијата** мора да го *почитува** правото на *домородните народи** да го *заштитат** и користат своето *традиционално знаење** и ќе им надомести на локалните заедници* за користењето на таквото знаење и нивната интелектуална сопственост*. За такво користење преку *слободна, претходна и информирана согласност** пред да се изврши користењето, ќе се склучи *обврзувачки договор** согласно Критериум* 3.3 помеѓу *Организацијата** и *домородните народи** и треба да биде во согласност со *заштитата** на правата на *интелектуална сопственост**.
- 3.6.1 Традиционалното знаење и интелектуалната сопственост се заштитени и се користат само кога признатите сопственици на тоа традиционално знаење и интелектуална сопственост ја дале својата слободна, претходна и информирана согласност формализирана преку обврзувачки договор.
- 3.6.2 Домородните народи се обесштетуваат според обврзувачкиот договор постигнат преку слободна, претходна и информирана согласност за користење на традиционално знаење и интелектуална сопственост.

ПРИНЦИП* 4: ОДНОСИ СО ЗАЕДНИЦАТА

Организацијата* мора да придонесе за одржување или подобрување на социјалната и економската благосостојба на **локалните заедници***.

4.1 Организацијата* мора да ги идентификува **локалните заедници*** кои постојат во рамките на **Единицата за стопанисување*** и оние кои се засегнати од активностите на стопанисување. **Организацијата*** потоа, преку **ангажман*** со овие локални заедници*, мора да ги идентификува нивните права на **сопственост***, нивните права на пристап до и користење на **шумските*** ресурси и **екосистемските услуги***, нивните **вообичаени права*** и **законските*** права и обврски, кои важат во рамките на **Единицата за стопанисување***.

4.1.1 Локалните заедници кои постојат во Единицата за стопанисување и оние кои можат да бидат засегнати од активностите на стопанисување се идентификувани.

4.1.2 Преку културно соодветен ангажирање со локалните заедници идентификувани во 4.1.1, документирано и/или мапирано е следното:

- 1) Нивните законски и обичајни права на сопственост;
- 2) Нивниот законски и вообичаен пристап до шумските ресурси и екосистемските услуги и нивните права за користење;
- 3) Нивните законски и обичајни права и обврски што се применуваат;
- 4) Доказите што ги поддржуваат овие права и обврски;
- 5) Области каде што правата се оспоруваат меѓу локалните заедници, владите и/или други;
- 6) Резиме на средствата со кои Организацијата се справува со законските и обичајните права, како и со оспорените права; и
- 7) Аспирациите и целите на локалните заедници поврзани со активностите на стопанисување.

4.2 Организацијата* мора да ги признае и **почитува*** **законските*** и **обичајните права*** на **локалните заедници*** да одржуваат контрола врз стопанските активности во рамките на или поврзани со **Стопанската единица*** до степен потребен за заштита на нивните права, ресурси, **земјиште и територии***. Делегирањето на контролата врз стопанските активности на трети страни од страна на **традиционалните луѓе*** бара **слободна, претходна и информирана согласност***.

4.2.1 Преку културно соодветен ангажман локалните заедници се информирани кога, каде и како можат да коментираат и да бараат измени во активностите на стопанисување до степен потребен за заштита на нивните права.

4.2.2 Законските и обичајните права на локалните заедници да одржуваат контрола врз стопанските активности не се прекршени од страна на Организацијата.

4.2.3 Каде што постојат докази дека законските и обичајните права на локалните заедници поврзани со стопанските активности се прекршени, ситуацијата се коригира, доколку е потребно, преку културно соодветен ангажирање и/или преку процесот на решавање на спорови во Критериумите 1.6 или 4.6.

4.2.4 Слободна, претходна и информирана согласност се доделува од традиционалните народи пред активностите на стопанисување што влијаат на нивните идентификувани права преку процес што вклучува:

- 1) Обезбедување на знаење на традиционалните народи за своите права и обврски во врска со ресурсот;

- 2) Информирање на традиционалните народи за вредноста на ресурсот, во економска, социјална и еколошка смисла;
- 3) Информирање на традиционалните народи за нивното право да ја одбијат или изменат согласноста за предложените активности на стопанисување до степен потребен за заштита на нивните права и ресурси; и
- 4) Информирање на традиционалните народи за тековните и идните планирани активности за стопанисување со шумите.

4.2.5 Каде што процесот на слободна, претходна и информирана согласност сè уште не резултирало со договор за СПИС, Организацијата и засегнатите традиционални народи се вклучени во меѓусебно договорен процес на СПИС кој напредува, со добра намера и со кој заедницата е задоволна.

4.3 Организацијата* треба да обезбеди разумни* можности за вработување, обука и други услуги за локалните заедници*, изведувачите и добавувачите пропорционално на обемот* и интензитетот* на своите стопански активности.

4.3.1 Разумни можности се соопштуваат и им се обезбедуваат на локалните заедници, локалните изведувачи и локалните добавувачи за:

- 1) Вработување,
- 2) Обука, и
- 3) Други услуги.

SLIMF 4.3.1 Предност им се дава на локалното население за вработување, обука и други услуги.

4.4 Организацијата* мора да спроведе дополнителни активности, преку ангажман* со локалните заедници*, кои придонесуваат за нивниот социјален и економски развој, пропорционални на обемот*, интензитетот* и социо-економското влијание на неговите стопански активности.

4.4.1 Можностите за локален социјален и економски развој се идентификуваат преку културно соодветен ангажман со локалните заедници и други релевантни организации.

SLIMF 4.4.1 Се идентификуваат и имплементираат можности за локален социјален и економски развој.

4.4.2 Се спроведуваат и/или се поддржуваат проекти и дополнителни активности што придонесуваат за локална социјална и економска корист и се пропорционални на социо-економското влијание на стопанските активности.

SLIMF 4.4.2 По можност се користат локални производи и услуги.

4.5 Организацијата*, преку ангажман* со локалните заедници*, мора да преземе мерки за идентификување, избегнување и ублажување на значајните* негативни социјални, еколошки и економски влијанија од своите стопански активности врз засегнатите заедници. Преземените мерки ќе бидат пропорционални на обемот, интензитетот и ризикот* на тие активности и негативните влијанија.

4.5.1 Преку културно соодветен ангажман со локалните заедници, се спроведуваат мерки за идентификување, избегнување и ублажување на значајните негативни социјални, еколошки и економски влијанија од активностите на стопанисување.

SLIMF 4.5.1.1 Се спроведуваат мерки за да се избегнат и ублажат значајните негативни социјални, еколошки и економски влијанија од активностите на управување врз засегнатите заедници и соодветно им се соопштуваат.

4.6 Организацијата*, преку ангажман* со локалните заедници*, мора да има механизми за решавање на поплаки и обезбедување фер надомест* на локалните заедници* и поединци во однос на влијанијата од управувачките активности на Организацијата*.

- 4.6.1 Воспоставен е јавно достапен процес на решавање на спорови, развиен преку културно соодветен ангажирање со локалните заедници.
- 4.6.2 На поплаките поврзани со влијанијата од активностите на стопанисувањето се одговара нанавремено, и се или решени или се во процес на решавање на спор.
- 4.6.3 Се води ажурирана евиденција за поплаки поврзани со влијанијата од активностите на стопанисувањето, вклучувајќи:
 - 1) Преземени чекори за решавање на поплаките;
 - 2) Резултати од сите процеси на решавање на спорови, вклучително и фер надомест на локалните заедници и поединци; и
 - 3) Нерешени спорови, причините зошто не се решени и како ќе бидат решени.
- 4.6.4 Операциите престануваат во областите додека постојат спорови од:
 - 1) Значителна магнитуда;
 - 2) Значително времетраење; или
 - 3) Вклучувајќи значителен број на интереси.

4.7 Организацијата*, преку ангажман* со локалните заедници*, мора да идентификува места кои се од посебно културно, еколошко, економско, религиозно или духовно значење и за кои овие локални заедници* имаат законски* или обичајни права*. Овие места мора да бидат признати од Организацијата*, а нивното стопанисување и/или заштита* ќе биде договорено преку ангажман* со овие локални заедници*.

- 4.7.1 Места од посебни културни, еколошки, економски, религиозно или духовно значење за кое локалните заедници имаат законски или обичајни права се идентификуваат преку културно соодветен ангажман и се признати од Организацијата.
- 4.7.2 Договорени се мерки за заштита на ваквите локации, документирано и имплементирано преку културно соодветен ангажирање со локалните заедници. Кога локалните заедници ќе утврдат дека физичката идентификација на локациите во документацијата или на картите би ја загрозила вредноста или заштитата на локациите, тогаш ќе се користат други средства.
- 4.7.3 Секогаш кога места со посебни културни, еколошки, економски, доколку се забележат или откријат ново религиозно или духовно значење, активностите за стопанисување во близина веднаш се прекинуваат сè додека не се договорот заштитни мерки со локалните заедници и како што е наведено во локалните и националните закони.

- 4.8** *Организација** мора да го *почитува** правото на *традиционалните народи** да го *заштитат** и користат своето *традиционално знаење** и ќе им надомести за користењето на таквото знаење и нивната *интелектуална сопственост**. За такво користење преку *слободна, претходна и информирана согласност** пред да се изврши користењето, ќе се склучи обврзувачки договор* согласно *Критериум** 3.3 помеѓу *Организацијата** и *традиционалните народи** и ќе биде во согласност со *заштитата** на правата на *интелектуална сопственост**.
- 4.8.1 Традиционално знаење и интелектуалната сопственост на традиционалните народи се заштитени и се користат само кога сопствениците на тоа традиционално знаење и интелектуална сопственост ја дале својата слободна, претходна и информирана согласност формализирана преку обврзувачки договор.
- 4.8.2 Традиционални народи се компензираат според обврзувачкиот договор постигнат преку слободна, претходна и информирана согласност за користење на традиционално знаење и интелектуална сопственост.

ПРИНЦИП*5: ПРИДОБИВКИ ОД ШУМАТА*

Организацијата* ефикасно ќе управува со опсегот на повеќе производи и услуги на **Стопанската единица*** за да ја одржи или подобри **долгорочната*** економска одржливост* и опсегот на социјални и еколошки придобивки.

5.1 Организацијата* ќе идентификува, произведува или овозможува производство на разновидни придобивки и/или производи, врз основа на опсегот на ресурси и **екосистемски услуги*** што постојат во Единицата за стопанисување* со цел да се зајакне и диверзифицира локалната економија пропорционално на обемот* и интензитетот* на активностите за стопанисување.

5.1.1 Опсегот на ресурси и екосистемски услуги се идентификувани кои би можеле да ја зајакнат и диверзифицираат локалната економија.

SLIMF 5.1.1 Организацијата е свесна за опсегот на ресурси и екосистемски услуги што би можеле да ја зајакнат и диверзифицираат локалната економија.

5.1.2 Во согласност со стопанските цели, идентификуваните придобивки и производи се произведени од Организацијата и/или се ставени на располагање на други за производство, да се зајакне и диверзифицира локалната економија.

5.1.3 Кога Организацијата користи FSC барања за екосистемски услуги, Организацијата мора да ги почитува применливите барања во FSC-PRO-30-006.

5.2 Организацијата* нормално ќе собира производи и услуги од **Стопанската единица*** на или под ниво кое може трајно да се одржува.

5.2.1. Дозволените сечи и годишните нивоа на сечење треба да се базираат на најдобрите достапни информации, вклучувајќи ги тековниот инвентар, растот и приносот, податоците за смртноста и структурата на насадот, одржувањето на функциите на екосистемот, применливиот одобрен инструмент за стопанисување за единицата, национално пропишаните методи за одредување на етатот (дозволена сеча) и мапираните заштитни или оперативни ограничувања.

Забелешка: Дозволената сеча („etat“) и планирањето на сечата се утврдуваат преку одобрени инструменти за планирање на стопанисувањето со шумите и соодветните одредби од Законот за шумите.

5.2.2 Врз основа на анализата за нивото на сеча, се утврдува максимално дозволена годишна сеча на дрва што не го надминува нивото на сеча што може трајно да се одржи, вклучително и со обезбедување дека стапките на сеча не го надминуваат прирастот.

5.2.3 Фактичките годишни сечи на дрва се евидентирани по видови, сортимент и единица за стопанисување (насад/оддел) и е обезбедено дека, во текот на дефинираниот период на планирање, кумулативната реализирана сеча не го надминува одобрениот етат (т.е. дозволена сеча, утврдена во 5.2.2) утврден во применливиот, одобрен инструмент за стопанисување. Евиденцијата треба да се усогласува со книгите за ознака и регистрите на приемници за дотур и да ги одразува сите редовни и вонредни (планирани или непланирани) сечи дозволени со одобрениот инструмент за стопанисување и закон.

- 5.2.4 За комерцијално користење на шумски услуги и недрвни шумски производи што се под контрола на Организацијата, треба да се пресмета, утврди и почитува одржливо ниво на користење. Одржливите нивоа на користење треба да се засноваат на Најдобрите достапни информации (Best Available Information, BAI).

Забелешка: Во националниот контекст на Северна Македонија, Најдобрите достапни информации можат да вклучуваат, на пример, одобрени Планови за стопанисување со шумите и релевантното законодавство од областа на шумарството и заштитата на природата, кое ги регулира одобрувањето и условите за собирање.

5.3 Организацијата* треба да покаже дека позитивните и негативните страничните ефекти* од операциите се вклучени во планот за стопанисување*

- 5.3.1 Трошоци поврзани со спречување, ублажување или компензирање на негативните социјални и еколошки влијанија од активностите на стопанисување се квантифицирани и документираат во планот за стопанисување.

- 5.3.2 Придобивките поврзани со позитивните социјалните и еколошките влијанија од активностите на стопанисување се идентификувани и вклучени во планот за стопанисување.

5.4 Организацијата* ќе користи локална обработка, локални услуги и локално додавање вредност за да ги исполни барањата на Организацијата* каде што се достапни, пропорционално на обемот, интензитетот и ризикот*. Доколку овие не се локално достапни, Организацијата* ќе направи разумни* обиди да помогне во воспоставувањето на овие услуги.

- 5.4.1 Кога цената, квалитетот и капацитетот на нелокалните и локалните опции се барем еквивалентни, локалните стоки, услуги, се користат преработувачки капацитети и капацитети со додадена вредност.

- 5.4.2 Се прават разумни обиди да се воспостават и поттикнат капацитети таму каде што не се достапни локални стоки, услуги, преработка и капацитети со додадена вредност.

5.5 Организацијата* преку своето планирање и расходи пропорционални на обемот, интензитетот и ризикот*, ќе ја демонстрира својата посветеност на долгорочна* економска одржливост*.

- 5.5.1 Доволно средства се издвојуваат за спроведување на план за стопанисување со цел да се исполни овој стандард и да се обезбеди долгорочна економска одржливост.

- 5.5.2 Се прават трошоци и инвестиции за спроведување на планот за стопанисување со цел да се исполни овој стандард и да се обезбеди долгорочна економска одржливост.

ПРИНЦИП* 6: ВРЕДНОСТИ НА ЖИВОТНАТА СРЕДИНА* И ВЛИЈАНИЈА

Организацијата* ќе ги одржува, зачувува* и/или обновува* екосистемските услуги* и еколошките вредности* на Единицата за стопанисување* и ќе ги избегнува, санира или ублажува негативните влијанија врз животната средина.

6.1 Организацијата* мора да ги проценува еколошките вредности* во Единицата за стопанисување* и оние вредности надвор од Единицата за стопанисување* кои потенцијално се засегнати од активностите на стопанисување. Оваа проценка треба да се спроведе со ниво на детали, обем и фреквенција што е пропорционално на обем, интензитет и ризик* на управувачките активности, и е доволно за целите на одлучување за потребните зачувување* мерки, како и за откривање и следење на можните негативни влијанија од тие активности.

6.1.1 Се користат најдобри достапните информации за идентификување на еколошките вредности во рамките на Единицата за стопанисување и, каде што е потенцијално засегнато од активностите на стопанисување, надвор од Единицата за стопанисување.

6.1.2 Проценките на еколошките вредности се спроведуваат со ниво на детали и фреквенција, така што:

- 1) Влијанијата на активностите за стопанисување врз идентификуваните еколошки вредности може да се проценат според Критериум 6.2;
- 2) Ризиците кон еколошките вредности може да се идентификуваат според Критериум 6.2;
- 3) Потребните мерки за конзервација за заштита на вредностите можат да се идентификуваат според Критериум 6.3; и,
- 4) Мониторингот на влијанијата или промените во животната средина може да се спроведе според Принципот 8.

6.2 Пред почетокот на активностите што го нарушуваат местото, Организацијата* мора да ги идентификува и процени обемот, интензитетот и ризикот* од потенцијалните влијанија на стопанските активности врз идентификуваните еколошки вредности*.

6.2.1 Оценката на влијанието врз животната средина идентификува потенцијални сегашни и идни влијанија од активностите за стопанисување врз еколошките вредности, од ниво на насад до ниво на пејзаж.

SLIMF 6.2.1 Пред спроведувањето на активностите што го нарушуваат местото, се спроведува проценка за да се идентификуваат можните негативни влијанија од планираните активности за стопанисување.

6.2.2 Оценката на влијанието врз животната средина ги идентификува и проценува влијанијата од активностите за стопанисување пред почетокот на активностите што го нарушуваат местото.

6.3 *Организацијата** мора да идентификува и спроведе ефикасни мерки за спречување на негативните влијанија од активностите за стопанисување врз *еколошките вредности**, како и за ублажување и санирање на оние што се јавуваат, пропорционално на *обемот, интензитетот и ризикот** од овие влијанија.

6.3.1 Стопанските активности се планираат и спроведуваат за да се спречат негативни влијанија и да се заштитат еколошките вредности.

6.3.2 Стопанските активности спречуваат негативни влијанија врз еколошките вредности.

6.3.3 Каде се појавуваат негативните влијанија врз еколошки вредности, се преземаат мерки за спречување на понатамошна штета, а негативните влијанија се ублажуваат и/или се поправаат.

6.4 *Организацијата** мора да ги заштити *ретките видови** и *загрозените видови** и нивните живеалишта* во *Единицата за стопанисување** преку *зони за конзервација**, *Заштитни подрачја**, *поврзаност** и/или (доколку е потребно) други директни мерки за нивен опстанок и одржливост. Овие мерки ќе бидат пропорционални на *обемот, интензитетот и ризикот** на активностите за стопанисување и на статусот на *конзервација** и еколошките барања на *ретките и загрозените видови**. Организацијата* ќе го земе предвид географскиот опсег и еколошките барања на *ретките и загрозените видови** надвор од границите на *Единицата за стопанисување**, при утврдување на мерките што треба да се преземат во рамките на *Единицата за стопанисување**.

6.4.1 Организацијата ќе собира и користи најдобри достапни информации (мк. НДИ = ен. BAI) за да идентификува ретки и загрозени видови и нивните живеалишта кои се присутни или е веројатно да бидат присутни во рамките на и во близина на Единицата за стопанисување, вклучувајќи ги видовите CITES и видовите наведени на национални, регионални или локални листи на ретки и загрозени видови.

Упатство:

- Прилог Г обезбедува официјални извори на Најдобри достапни информации (BAI), вклучувајќи ја Црвената листа на IUCN со филтер за Северна Македонија, CITES, Министерството за животна средина и просторно планирање (МЖСПП), „Службен весник“ бр. 139/2011 и поврзаните подзаконски акти, Одлуката за ретки видови дрвја („Службен весник“ бр. 23/1998), Законот за дивечот и ловството, Националниот портал за Црвената листа (во нацрт верзија, која се одржува од МЖСПП), како и релевантните меѓународни и европски листи, односно листите на Бернската конвенција и Директивата за живеалишта (на пример, Анекс II и IV од Директивата за живеалишта, Прилозите на Бернската конвенција, Emerald Network и EUNIS).
- Организацијата се охрабрува да се консултира со релевантни експерти (на пример, службеници за биолошка разновидност од МЖСПП, академската заедница или националните музеи) при ажурирање на Регистарот на најдобри достапни информации (BAI) или при потврдување на нови наоди за присуство на видови.

6.4.2 Потенцијални влијанија од активностите на стопанисувањето врз ретки и загрозени видови и нивниот статус на зачувување и живеалишта се идентификуваат, а активностите за стопанисување се модифицираат за да се избегнат негативните влијанија.

SLIMF 6.4.2 Активностите за стопанисување се дизајнирани или изменети за да се избегнат негативните влијанија врз ретките и загрозените видови и нивните живеалишта.

- 6.4.3 Наретки и загрозени видови и нивните живеалишта се заштитени, вклучително и преку обезбедување зони за зачувување, заштитни подрачја, поврзаност и други директни средства за нивен опстанок и одржливост, како што се програмите за закрепнување на видовите.
- 6.4.4 Ловот, риболовот, заробувањето и собирањето ретки или загрозени видови се спречени.
- 6.5 Организацијата* мора да ги идентификува и заштити* репрезентативни примероци* на автохтони екосистеми* и/или ќе ги врати* во поприродни услови*. Доколку репрезентативни примероци* не постојат или се недоволни, Организацијата* ќе реставрира* дел од Единицата за стопанисување* во поприродни услови*. Големината на областите и мерките преземени за нивна заштита* или обновување*, вклучително и во рамките на плантажите, ќе бидат пропорционални на статусот на конзервација* и вредноста на екосистемите* на ниво на пејзаж*, како и на обемот, интензитетот и ризикот* на активностите за стопанисување.**
- 6.5.1 Се користат најдобри достапни информации за идентификување на автохтони екосистеми кои постојат или би постоеле под природни услови, во рамките на Единицата за стопанисување .
- 6.5.2 Репрезентативните примерочни области на автохтоните екосистеми се заштитени, таму каде што постојат.
- 6.5.3 Каде не постојат репрезентативни примерочни области, или каде што постојните примероци несоодветно ги претставуваат автохтоните екосистеми или се на друг начин недоволни, дел од Стопанската единица е реставрирана во поприродни услови.
- 6.5.4 Големината на репрезентативни примерочни области и/или области за реставрација е пропорционална на статусот на конзервација и вредноста на екосистемите на ниво на пејзаж, големината на Единицата за стопанисување и интензитетот на стопанисувањето со шумите.
- 6.5.5 Репрезентативни примерочни области во комбинација со други компоненти од мрежата на конзервациски подрачја опфаќаат минимум 10% од површината на Стопанската единица.
- 6.6 Организацијата* мора ефикасно да одржува континуираното постоење на природно присутните автохтони видови* и генотипови* и ќе спречува загуби на биолошка разновидност*, особено преку стопанисување со живеалиштата* во Единицата за стопанисување*. Организацијата* мора да покаже дека се воспоставени ефикасни мерки за стопанисување и контрола на ловот, риболовот, заробувањето и собирањето.**
- 6.6.1 Стопанските активности ги одржуваат растителните заедници и карактеристиките на живеалиштата што се наоѓаат во рамките на автохтоните екосистеми во кои се наоѓа Единицата за стопанисување.
- 6.6.2 Онаму каде што минатото стопанисување ги елиминирало растителните заедници или карактеристики на живеалиштето, се спроведуваат активности за стопанисување насочени кон повторно воспоставување на вакви живеалишта.
- 6.6.3 Стопанисувањето одржува, подобрува или враќа карактеристики на живеалиштата поврзани со автохтоните екосистеми, за поддршка на разновидноста на природно присутните видови и нивната генетска разновидност.

- 6.6.4 Се преземаат ефикасни мерки за стопанисување и контрола на ловот, риболовот, активности за заробување и собирање за да се обезбеди одржување на природно присутните автохтони видови, нивната разновидност во рамките на видовите и нивната природна дистрибуција.
- 6.6.5 Механизмите за заштита на дивиот свет се воспоставени: Применливите национални и/или меѓународни прописи за заштита, лов и трговија со животински видови или делови (трофеи) треба да бидат познати и да се почитуваат;
- 6.6.6 Воспоставена е и се спроведува интерна регулатива со која се забранува и казнува транспортот и трговијата со месо од дивеч од ловокрадство во возилата и објектите. Интерна регулатива со која се забранува и казнува транспортот и трговијата со месо од дивеч и огнено оружје во објектите и возилата на Организацијата;
- 6.6.7 Имплементиран е систем на редовни и точни контроли за да се обезбеди почитување на политиките за лов;
- 6.6.8 Воведени се ефикасни мерки за ублажување за да се обезбеди дека работниците не го зголемуваат ловот, заробувањето или собирањето диво месо или дива риба.
- 6.7 *Организацијата* ќе ги заштити* или обнови* природните водни текови, водните тела*, крајбрежните зони* и нивната поврзаност*. Организацијата* ќе ги избегнува негативните влијанија врз квалитетот и квантитетот на водата и ќе ги ублажува и санира оние што ќе се појават.***
- 6.7.1 Заштитните мерки се спроведуваат за заштита на природните водни текови, водните тела, крајбрежните зони и нивната поврзаност, вклучувајќи го количеството и квалитетот на водата.
- 6.7.2 Каде што имплементираните заштитни мерки не ги заштитуваат водотеците, водните тела, крајбрежните зони и нивната поврзаност, количината или квалитетот на водата од влијанијата на стопанисувањето со шумите, се спроведуваат активности за реставрација.
- 6.7.3 Каде што е природните водни текови, водни тела, крајбрежни зони и нивната поврзаност, количината или квалитетот на водата се оштетени од минати активности на копно и вода од страна на Организацијата, се спроведуваат активности за санација.
- 6.7.4 Каде што постои континуирана деградација кон водотеци, водни тела, количина и квалитет на вода предизвикани од претходни стопанисувачи и активности на трети страни, се спроведуваат мерки што ја спречуваат или ублажуваат оваа деградација.
- 6.8 *Организацијата* мора да стопанисува со пределот* во Единицата за стопанисување* за да одржува и/или обнови* различен мозаик од видови, големини, возрасти, просторни размери* и циклуси на регенерација соодветни на вредностите на пределот* во тој регион, како и за подобрување на еколошката и економската отпорност*.***
- 6.8.1 Разновиден мозаик од видови, големини, возрасти, просторни размери, а циклусите на регенерација се одржуваат соодветно на пејзажот.
- 6.8.2 Мозаикот од видови, големини, возрасти, просторни размери и циклусите на регенерација се обновуваат таму каде што не се одржуваат соодветно на пејзажот.

6.9 *Организацијата** не смее да ги претвора *природните шуми** или *областите со висока конзервациска вредност** во *насади** или во *нешумско земјиште**, ниту ќе ги трансформира *плантажите** на локации директно пренаменети од *природни шуми** во *нешумско земјиште**, освен кога *конверзијата**:

- а) Влијае на многу ограничен дел* од *Стопанската единица** и
- б) Ќе произведе јасни, суштински, дополнителни, безбедни долгорочни придобивки за *конзервација** и социјални придобивки во *Единицата за стопанисување**, и
- в) Не ги оштетува или загрозува *високите конзервациски вредности**, ниту пак кои било локации или ресурси потребни за одржување или подобрување на тие *високите конзервациски вредности**.

6.9.1 Нема конверзија на природна шума или области со висока конзервациска вредност во насади или во нешумско земјиште, ниту трансформација на плантажи на локации директно пренаменети од природна шума во нешумско земјиште, освен кога:

- 1) Влијае на многу ограничен дел од *Стопанската единица* и
- 2) Ќе произведе јасни, суштински, дополнителни, безбедни, долгорочни придобивки од *конзервација* и социјални придобивки во *Единицата за стопанисување*; и
- 3) Не ги оштетува или загрозува *високите конзервациски вредности*, ниту пак кои било локации или ресурси потребни за одржување или подобрување на тие *Високи конзервациски вредности*.

6.10 *Единици за стопанисување** што содржат *плантажи** кои биле основани на површини пренаменети од *природни шуми** помеѓу 1 декември 1994 и 31 декември 2020 година не смеат да се квалификуваат за сертификација, освен кога:

- а) *Конверзијата* влијаела на многу ограничен дел* од *Единицата за стопанисување** и произведува *јасни, значителни, дополнителни**, безбедни долгорочни придобивки за *конзервација** во *Единицата за стопанисување**, или
- б) *Организацијата** која било директно* или индиректно* вклучено во конверзијата, покажува надомест* на сите социјални штети* и пропорционален* правен лек* за еколошки штети* како што е наведено во важечката FSC рамка за правни лекови, или
- в) *Организацијата** која не била вклучена во конверзијата, но стекнало *Стопански единици** каде што се случила конверзијата, покажува *надоместување** на приоритетни *социјални штети** и *делумно отстранување** на *еколошки штети** како што е наведено во важечката Рамка за правни лекови на FSC.

6.10.1 Врз основа на Најдобри достапните информации, се собираат точни податоци за сите конверзии помеѓу 1 декември 1994 година и 31 декември 2020 година во рамките на *Стопанската единица*

6.10.2 Површините претворени од природни шуми во плантажи помеѓу 1 декември 1994 и 31 декември 2020 година не се сертифицираат, освен кога:

- 1) Конверзијата влијаела на многу ограничен дел од *Единицата за стопанисување* и произведува јасни, значителни, дополнителни, обезбедува долгорочни придобивки за зачувување во *Единицата за стопанисување*, или
- 2) Организацијата која било директно или индиректно вклучено во конверзијата, покажува надомест на сите социјални штети и пропорционален правен лек за еколошки штети како што е наведено во важечката FSC рамка за правни лекови, или

3) Организацијата кое не било вклучено во конверзијата, но стекнало Стопански единици каде што се случила конверзијата покажува надоместување на приоритетни социјални штети и делумно отстранување на еколошки штети како што е наведено во важечката Рамка за правни лекови на FSC, или

4) Организацијата се квалификува како мал сопственик.

6.11 Единиците за стопанисување* не смеат да се квалификуваат за сертификација ако содржат природни шуми* или области со висока конзервациска вредност* пренаменети по 31 декември 2020 година, освен кога конверзијата*:

а) Засегнало многу ограничен дел* од Стопанската единица*, и

б) Создава јасни, суштински, дополнителни*, безбедни долгорочни* придобивки за зачувување* и социјални придобивки во Стопанската единица*, и

в) Не ги загрозило Високите конзервациски вредности*, ниту пак било кои локации или ресурси потребни за одржување или подобрување на тие Високи конзервациски вредности*.

6.11.1 Врз основа на најдобрите достапни информации, се собираат точни податоци за сите конверзии на природни шуми и подрачја со висока конзервациска вредност по 31 декември 2020 година во рамките на Единицата за стопанисување.

6.11.2 Областите каде што природните шуми или подрачјата со висока конзервациска вредност се пренаменети по 31 декември 2020 година не се сертифицирани, освен кога пренамената:

1) Засегнато е многу ограничен дел од Стопанската единица, и

2) произведува јасни, суштински, дополнителни, безбедни долгорочни придобивки за зачувување и социјални придобивки во Единицата за стопанисување, и

3) не ги загрози Високите конзервациски вредности, ниту пак кои било локации или ресурси потребни за одржување или подобрување на тие Високи конзервациски вредности.

ПРИНЦИП*7: ПЛАНИРАЊЕ НА СТОПАНИСУВАЊЕТО

Организацијата* мора да има **план за стопанисување*** во согласност со своите **политики и цели*** и пропорционален на **обемот, интензитетот и ризиците*** на своите стопанските активности. Планот за стопанисување* треба да се спроведува и ажурира врз основа на информациите од мониторингот со цел да се промовира **адаптивно стопанисување***. Поврзаната планска и процедурална документација треба да биде доволна за насочување на персоналот, информирање на **засегнатите страни*** и **заинтересираните страни*** и за образложение на одлуките на стопанисувањето.

7.1 **Организацијата*** пропорционално на **обемот, интензитетот и ризикот*** на своите стопанските активности, мора да постави политики (визии и вредности) и **цели*** за стопанисување, кои се еколошки здрави, социјално корисни и економски одржливи. Резимеата на овие **политики и цели*** ќе бидат вклучени во **планот за стопанисување*** и ќе бидат објавени.

7.1.1 Дефинирани се политики (визија и вредности) кои придонесуваат за исполнување на барањата на овој стандард.

7.1.2 Дефинирани се специфични, оперативни цели на стопанисувањето кои ги задоволуваат барањата на овој стандард.

7.1.3 Вклучени се резимеа на дефинираните политики и цели на стопанисувањето во планот за стопанисување и истите се објавуваат.

7.2 **Организацијата*** мора да има и да спроведува **план за стопанисување*** за **Единицата за стопанисување*** кој целосно е во согласност со политиките и **целите на стопанисувањето*** утврдени според **Критериумот* 7.1**. **Планот за стопанисување*** треба да ги опише природните ресурси што постојат во **Единицата за стопанисување*** и да објасни како планот ќе ги исполни барањата за сертификација на FSC. **Планот за стопанисување*** треба да опфаќа планирање на **стопанисувањето со шумите*** и планирање на социјалното стопанисување пропорционално на **обемот, интензитетот и ризикот*** на планираните активности.

7.2.1 Планот за стопанисување вклучува активности, процедури, стратегии и мерки на стопанисувањето за постигнување на целите на стопанисувањето.

7.2.2 Планот за стопанисување се однесува на елементите наведени во Анекс Д и е имплементиран.

7.3 **Планот за стопанисување*** треба да вклучува **проверливи цели*** преку кои може да се процени напредокот кон секоја од пропишаните **цели за стопанисување***.

7.3.1 Се утврдуваат проверливи цели, и фреквенцијата со која се оценуваат, за следење на напредокот кон секоја цел на стопанисувањето.

7.4 **Организацијата*** треба периодично да ја ажурира и ревидира документацијата за планирање на стопанисувањето и процедуралните документи за да ги вклучи резултатите од мониторингот и евалуацијата, вклучувањето на **засегнатите страни*** или нови научни и технички информации, како и да одговори на променливите еколошки, социјални и економски околности.

7.4.1 Планот за стопанисување се ревидира и ажурира периодично во согласност со Анекс Г за да вклучи:

- 1) Резултати од мониторинг, вклучувајќи ги и резултатите од ревизиите за сертификација;
- 2) Резултати од евалуацијата;
- 3) Резултати од вклучувањето на засегнатите страни;

- 4) Нови научни и технички информации, и
- 5) Променливи еколошки, социјални или економски околности.

7,5 Организацијата* треба да направи бесплатно **јавно достапно*** резиме од планот за стопанисување*. Со исклучок на **доверливите информации***, другите релевантни компоненти од **планот за стопанисување*** ќе им бидат достапни на погодените **засегнати страни*** на барање и по цена на репродукција и ракување.

7.5.1 Резиме на план за стопанисување во формат разбирлив за засегнатите страни, вклучувајќи мапи и исклучувајќи доверливи информации, е јавно достапен без надомест.

7.5.2 Релевантни компоненти на планот за стопанисување, освен доверливите информации, се достапни на засегнатите страни по барање, по реалните трошоци за репродукција и ракување.

7.6 Организацијата* пропорционално на **обемот, интензитетот и ризикот*** на активностите за стопанисување, проактивно и транспарентно ќе ги вклучи погодените **засегнати страни*** во своите процеси на планирање и следење на стопанисувањето и ќе ги вклучи заинтересираните **засегнати страни*** по барање.

7.6.1 Се користи културно соодветен ангажман за да се осигура дека погодените заинтересирани страни се проактивно и транспарентно вклучени во следните процеси:

- 1) Процеси на решавање спор (Критериум 1.6, Критериум 2.6, Критериум 4.6);
- 2) Дефинирање на минимална плата (Критериум 2.4);
- 3) Идентификација на правата (Критериум 3.1, Критериум 4.1), домородни културни предели (Критериум 3.1), локации (Критериум 3.5, Критериум 4.7) и влијанија (Критериум 4.5);
- 4) Активности на локалните заедници за социо-економски развој (Критериум 4.4); и
- 5) Проценка, стопанисување и следење на Високите конзервациски вредности (Критериум 9.1, Критериум 9.2, Критериум 9.4).

Насока: За да се имплементира 7.6.1 во Северна Македонија, Организацијата може да го поврзе ангажманот со системот за планирање во Законот за шуми и поврзаните правилници, а потоа да го прилагоди на ниво на Единица за стопанисување со шума:

- Учеството на јавноста е веќе задолжително: Стратегијата (член 23) и Општиот план за стопанисување со шумите (член 24) се доставуваат на јавна расправа/увид ≥ 60 дена (член 24(7)–(9) и член 38). Податоците за планирање се достапни за заинтересираната јавност (член 40).
- Локалните лица за контакт за културно соодветен ангажирање: користете ги чекорите за подготовка/согласност за Посебните планови за стопанисување со шуми (член 29(5), (11)), Програми за стопанисување со шуми (член 30(4)) и годишните планови / изведбените планови (членови 31–32) за да ги вклучи погодените засегнати страни во спорови, права/локации/влијанија (вклучувајќи ВКВ), дискусии за минимална плата и активности за развој на заедницата релевантни за Стопанската единица.
- Практични докази за ревизии: јавни известувања/записи од состаноци усогласени со релевантната фаза на план или согласност; дневник на барања и објавувања согласно член 40; белешки за тоа како повратните информации влијаеле врз пропишувањата на планот, мерките за ВКВ, времето на операциите или решавањето на спорови.

7.6.2 Културно соодветен ангажман се користи за:

- 1) Определување соодветни претставници и контакт лица (вклучувајќи, каде што е соодветно, локални институции, организации и власти);
- 2) Одредување меѓусебно договорени комуникациски канали што овозможуваат проток на информации во двата правци;
- 3) Обезбедување дека сите актери (жени, млади, стари лица, малцинства) бидат застапени и вклучени подеднакво;
- 4) Да се осигура се дека сите состаноци, сите дискутирани точки и сите постигнати договори се евидентирани;
- 5) Да се осигура дека содржината на записниците од состаноците е одобрена; и
- 6) Да се осигура дека резултатите од сите активности за културно соодветни ангажмани се споделуваат со вклучените лица.

7.6.3 Засегнати носители на правата и засегнати заинтересирани страни им се дава можност за културно соодветен вклучување во процесите на следење и планирање на стопанските активности што влијаат на нивните интереси.

SLIMF 7.6.3 Културно соодветен ангажирање се спроведува со погодените засегнати страни за да се осигура дека нивните загрижености се разгледани при развојот и спроведувањето на активностите за стопанисување и следење.

7.6.4 На барање, на заинтересираните засегнати страни им се дава можност за вклучување во процесите на следење и планирање на стопанските активности што влијаат на нивните интереси.

ПРИНЦИП*8: МОНИТОРИНГ И ПРОЦЕНКА

Организацијата* мора да покаже дека напредокот кон постигнување на *целите на стопанисувањето**, влијанијата од активностите на стопанисувањето и состојбата на *Единицата за стопанисување** се следат и оценуваат пропорционално на *обемот, интензитетот и ризикот** на активностите на стопанисување, со цел да се спроведе адаптивно стопанисување*.

8.1 *Организацијата** ќе го следи спроведувањето на својот *План за стопанисување**, вклучувајќи ги своите политики и *цели за стопанисување**, неговиот напредок со планираните активности и постигнувањето на своите *проверливи цели**

8.1.1 Процедурите се документираат и се извршуваат за следење на спроведувањето на планот за стопанисување, вклучувајќи ги неговите политики и цели за стопанисување и постигнување на проверливи цели.

8.2 *Организацијата** ќе ги следи и оценува влијанијата врз животната средина и социјалните аспекти од активностите што се спроведуваат во *Единицата за стопанисување** и промените во нејзината еколошка состојба.

8.2.1 Социјалните и еколошките влијанија од активностите на стопанисување се мониториран во согласност со Анекс Е.

8.2.2 Промените во условите на животната средина се мониторира во согласност со Анекс Е.

8.3 *Организацијата** ќе ги анализира резултатите од мониторингот и евалуацијата и ќе ги вклучи резултатите од оваа анализа во процесот на планирање.

8.3.1 Процедурите за адаптивно стопанисување се спроведуваат така што резултатите од мониторингот се вклопуваат во периодичните ажурирања на процесот на планирање и добиениот план за стопанисување.

8.3.2 Ако резултатите од мониторингот покажуваат несообразности со FSC стандардот, тогаш се ревидираат целите на стопанисувањето, проверливите цели и/или активностите на стопанисувањето.

8.4 *Организацијата** мора да направи *јавно достапно** резиме на резултатите од мониторингот и бесплатно, со исклучок на *доверливи информации**.

8.4.1 Резимето на резултатите од мониторингот во согласност со Анекс Е, во формат разбирлив за засегнатите страни, вклучувајќи мапи и исклучувајќи доверливи информации, се јавно достапни без надомест.

8.5 *Организацијата** мора да има и да имплементира систем за следење и пронаоѓање пропорционален на *обемот, интензитетот и ризикот** на своите стопанските активности, за демонстрирање на изворот и обемот пропорционално на проектираниот принос за секоја година, на сите производи од *Стопанската единица** кои се продаваат како FSC сертифицирани.

8.5.1 Имплементиран е систем за следење и пронаоѓање по сите производи што се продаваат како FSC сертифицирани. Како дел од тоа:

- 1) Потврдата на трансакцијата е поддржано со обезбедување на податоци за трансакциите на FSC, како што бара сертификационото тело;
- 2) Тестирање на влакната е поткрепено со предавање на примероци и специмени од материјали и информации за составот на видовите за верификација, како што бара сертификационото тело.

8.5.2 Информациите за сите продадени производи се собираат и документираат, вклучувајќи:

- 1) Вообичаено и научно име на видот;
- 2) Име или опис на производот;
- 3) Волумен (или количина) на производот;
- 4) Информации за следење на материјалот до блокот за евиденција на изворот на потекло;
- 5) Датум на евидентирање;
- 6) Доколку основните преработувачки активности се одвиваат во шумата, датумот и произведениот обем; и
- 1) Дали материјалот е продаден како FSC сертифициран или не.

8.5.3 Фактурите за продажба или слична документација се чуваат најмалку пет години за сите производи што се продаваат со барање за FSC, а кои ги содржат најмалку следниве информации:

- 1) Име и адреса на купувачот;
- 2) Датум на продажба;
- 3) Вообичаено и научно име на видот;
- 4) Опис на производот;
- 5) Продадениот волумен (или количината);
- 6) Код на сертификат; и
- 7) Тврдењето на FSC „FSC 100%“ ги идентификува производите што се продаваат како FSC сертифицирани.

ПРИНЦИП*9: ВИСОКИ КОНЗЕРВАЦИСКИ ВРЕДНОСТИ*

Организацијата* ќе ги одржува и/или подобрува Високите конзервациски вредности* во Единицата за стопанисување* преку примена на пристапот на претпазливост*.

- 9.1 *Организацијата**, преку *ангажман** со *засегнатите заинтересирани страни**, *заинтересираните страни** и други средства и извори, мора да ја процени и евидентира присутноста и статусот на следните *Високи конзервациски вредности** во *Единицата за стопанисување**, пропорционално на обемот, интензитетот и *ризикот** од влијанијата на активностите за стопанисување и веројатноста за појава на *Високите конзервациски вредности**:

ВКВ 1 – Разновидност на видови. Концентрации на *биолошка разновидност**, вклучувајќи ендемски видови и *ретки**, *засегнати** или загрозени видови, кои се *значајни** на глобално, регионално или национално ниво.

ВКВ 2 – Екосистеми* на ниво на *пејзаж** и мозаици. *Недопрени шумски предели** и *големи екосистеми** и мозаици на *екосистеми** на ниво на *пејзаж** кои се *значајни** на глобално, регионално или национално ниво и кои содржат одржливи популации од големото мнозинство од природно присутните видови во природни модели на дистрибуција и изобилство.

ВКВ 3 – Екосистеми* и живеалишта*. *Ретки**, *засегнати** или *загрозени екосистеми**, *живеалишта** или *рефугиуми**.

ВКВ 4 – Критични* екосистемски услуги*. Основни *екосистемски услуги** во *критични** ситуации, вклучувајќи *заштита** на водните сливови и контрола на ерозијата на ранливите почви и падини.

ВКВ 5 – Потребите на заедницата. Локации и ресурси кои се фундаментални за задоволување на основните потреби на *локалните заедници** или домородните народи* (за егзистенција, здравје, исхрана, вода итн.), идентификувани преку *ангажман** со овие заедници или *домородните народи**.

ВКВ 6 – Културни вредности. Локалитети, ресурси, *живеалишта** и *предели** од глобално или национално културно, археолошко или историско значење и/или од *критично** културно, еколошко, економско или религиозно/свето значење за традиционалните култури на *локалните заедници** или *домородните народи**, идентификувани преку *ангажман** со овие локални заедници* или *домородни народи**.

- 9.1.1 Проценката се врши со користење на Најдобри достапни информации, вклучувајќи го и Прилог S, Рамка за високи конзервациски вредности, која ја евидентира локацијата и статусот на категориите 1-6 од високи конзервациски вредности, како што е дефинирано во Критериум 9.1 и Прилог S; подрачјата со високи конзервациски вредности на кои се потпираат и нивната состојба.
- 9.1.2 Оваа проценка вклучува идентификација на Недопрени шумски предели, од 1 јануари 2017 година.
- 9.1.3 Проценката користи резултати од културно соодветен ангажман со засегнатите носители на права и засегнатите и заинтересираните засегнати страни со интерес за зачувување на Високите конзервациски вредности.

9.2 Организацијата* мора да развие ефикасни стратегии што ги одржуваат и/или подобруваат идентификуваните *Високи конзервациски вредности, преку ангажман* со погодените засегнати страни*, заинтересираните засегнати страни* и експертите.**

- 9.2.1 Заканите за високите конзервациски вредности се идентификуваат со користење на Најдобри достапни информации.
- 9.2.2 Стратегиите и активностите за управување, вклучувајќи ги и оние што се во согласност со Анекс 3 и Анекс S, Рамка за високи конзервациски вредности, се развиваат за одржување и/или подобрување на идентификуваните високи конзервациски вредности и за одржување на поврзаните подрачја со високи конзервациски вредности пред спроведување на потенцијално штетни активности на стопанисување.
- 9.2.3 Засегнати носители на права, засегнати и заинтересираните засегнати страни и експерти се вклучени во развојот на стратегии и активности за стопанисување за одржување и/или подобрување на идентификуваните високи конзервациски вредности.
- 9.2.4 Стратегиите за стопанисување се развиваат за да заштитат основните области.
- 9.2.5 Огромното мнозинство од секој недопрен шумски предел е означен како основна област.
- 9.2.6 Развиените стратегии се ефикасни за одржување и/или подобрување на високи конзервациски вредности.
- 9.2.7 Стратегиите за стопанисување дозволуваат ограничена индустриска активност во рамките на основните области само ако сите ефекти од индустриската активност вклучувајќи ја и фрагментацијата:
 - 1) Се ограничува на многу ограничен дел од основната област;
 - 2) Не ја намалува основната површина под 50.000 хектари, и
 - 3) Ќе произведе јасни, суштински, дополнителни, долгорочни придобивки за конзервација и социјални придобивки.

9.3 Организацијата* ќе спроведува стратегии и активности што ги одржуваат и/или подобруваат идентификуваните *Високи конзервациски вредности. Овие стратегии и активности ќе го спроведуваат пристапот на претпазливост* и ќе бидат пропорционални на обемот, интензитетот и ризикот* на активностите за стопанисување.**

- 9.3.1 Високите конзервациски вредности и подрачјата со висока конзервациска вредност од кои тие зависат се одржуваат и/или подобруваат, вклучително и преку спроведување на развиените стратегии.
- 9.3.2 Стратегиите и акциите спречуваат штета и ги избегнуваат ризиците за високите конзервациски вредности, дури и кога научните информации се нецелосни или неубедливи, и кога ранливоста и чувствителноста на високите конзервациски вредности се неизвесни.
- 9.3.3 Основни области се заштитени во согласност со Критериумот 9.2.
- 9.3.4 Ограничената индустриска активност во основните области е во согласност со Индикаторот 9.2.7.
- 9.3.5 Активности што штетат на високите конзервациски вредности веднаш се прекинуваат и да преземат мерки за враќање и заштита на високите конзервациски вредности.

9.4 *Организацијата** мора да покаже дека се спроведува периодично следење за да се проценат промените во статусот на *високите конзервациски вредности** и треба да ги прилагоди своите стратегии за стопанисување за да обезбеди нивна ефикасна *заштита**. Мониторингот треба да биде пропорционален на *обемот, интензитетот и ризикот** на активностите за стопанисување и треба да вклучува *ангажман** со *погорените засегнати страни**, *заинтересираните засегнати страни** и експертите.

9.4.1 Програма на периоден мониторинг проценува:

- 1) Имплементација на стратегии;
- 2) Статусот на високите конзервациски вредности, вклучувајќи ги и подрачјата со висока конзервациска вредност од кои тие зависат; и
- 3) Ефективноста на стратегиите и активностите за стопанисување за заштита на високите конзервациски вредности, за целосно одржување и/или подобрување на високите конзервациски вредности.

9.4.2 Програмата за мониторинг вклучува ангажман со засегнати носители на права, афектуирани и заинтересирани засегнати страни и експерти.

SLIMF 9.4.2 Програмата за мониторинг вклучува ангажман со засегнати и заинтересирани засегнати страни и експерти.

9.4.3 Програмата за мониторинг има доволен обем, детали и фреквенција за да открие промени во високите конзервациски вредности, релативно во однос на почетната проценка и статус идентификуван за секоја висока конзервациска вредност.

9.4.4 Стратегиите и активностите за стопанисување се адаптираат кога мониторингот или други нови информации покажуваат дека овие стратегии и активности се недоволни за да се обезбеди одржување и/или подобрување на високите конзервациски вредности.

ПРИНЦИП*10: СПРОВЕДУВАЊЕ НА УПРАВУВАЧКИТЕ АКТИВНОСТИ

Управувачките активности спроведени од или за *Организацијата** за *Стопанската единица** треба да бидат избрани и имплементирани во согласност со економските, еколошките и социјалните политики и *цели** на *Организацијата** и во согласност со *Принципите** и *Критериумите** колективно.

10.1 По сечата или во согласност со *планот за стопанисување**, *Организацијата** ќе ја регенерира вегетациската покривка, преку природни или вештачки методи на регенерација, навремено до услови пред сечата или *поприродни услови**.

10.1.1 Сечиштата се регенерираат навремено а со тоа:

- 1) Се штитат засегнатите еколошки вредности; и
- 2) Е погодно за обновување на целокупниот состав и структура на шумата пред сечата или на природната шума.

10.1.2 Активностите за регенерација се спроведуваат на начин што:

- 1) За сеча на постојните плантажи, се регенерира вегетациската покривка што постоела пред сечата или во поприродни услови користејќи еколошки добро адаптирани видови;
- 2) За сечење на природни шуми, се регенерира до состојба пред сечење или во поприродни услови; или
- 3) За сечење на деградирани природни шуми, регенерирање во поприродни услови.

10.2 *Организацијата** треба да користи видови за регенерација кои се еколошки добро адаптирани на локацијата и на *целите на стопанисувањето**. *Организацијата** ќе користи *автохтони видови** и *локални генотипови** за регенерација, освен ако не постои јасна и убедлива оправданост за користење на други.

10.2.1 Видовите избрани за регенерација се еколошки добро адаптирани на локацијата, се автохтони видови и се од локално потекло, освен ако не е дадено јасно и убедливо оправдување за користење на нелокални генотипови или неавтохтони видови.

10.2.2 Видовите избрани за регенерација се во согласност со целите на регенерација и со целите на стопанисувањето.

10.3 *Организацијата** мора само да користи *алохтони видови** само кога знаењето и/или искуството покажале дека сите инвазивни влијанија можат да се контролираат и дека се воспоставени ефикасни мерки за ублажување.

10.3.1 Алохтоните видови се користат само кога директното искуство и/или резултатите од научните истражувања покажуваат дека инвазивните влијанија можат да се контролираат.

10.3.2 Алохтоните видови се користат само кога се воспоставени ефикасни мерки за ублажување за контрола на нивното ширење надвор од подрачјето во кое се населени.

10.3.3 Ширењето на алохтоните видови воведено од Организацијата е контролирано.

10.3.4 Активностите за стопанисување се спроведуваат, по можност во соработка со посебни регулаторни тела каде што постојат, со цел да се контролираат инвазивните влијанија на алохтоните видови кои не биле воведени од Организацијата.

10.4 Организацијата* не смее да користи генетски модифицирани организми* во Стопанската единица*.

10.4.1 Не се користат генетски модифицирани организми.

10.5 Организацијата* мора да користи одгледувачки* практики кои се еколошки соодветни за вегетацијата, видовите, локациите и целите на стопанисувањето*.

10.5.1 Се спроведуваат одгледувачки практики кои се еколошки соодветни за вегетацијата, видовите, локациите и целите на стопанисувањето.

10.6 Организацијата* мора да ја минимизира или избегнува употребата на ѓубрива*. Кога се користат ѓубрива*, Организацијата* треба да покаже дека нивната употреба е подеднакво или повеќе еколошки и економски корисна од употребата на одгледувачките* системи на кои не им се потребни ѓубрива, и да спречува, ублажува и/или поправа штети врз еколошките вредности*, вклучително и почвите.

10.6.4. Кога ѓубрива или производи за исхрана на растенијата се користат во шуми или во близина на нив, Организацијата мора да ги заштити еколошките вредности и да спроведе мерки за спречување на штети, најмалку преку:

- 1) почитување на тампон-зоните без примена на површинските води, изворите и крајбрежните зони и спречување на истекување во водните тела, во согласност со пристапот за претпазливост за спречување на загадувањето од Законот за води;
- 2) усогласување на купувањето, складирањето, ракувањето, мешањето, примената, водењето евиденција и отстранувањето на отпадот (пакување/остатоци) со националните правила за производи за заштита на растенијата/здравје на растенијата, вклучувајќи ограничувања што ги намалуваат ризиците за здравјето на луѓето, водата и живеалиштата и, кога е применливо во шумарството, релевантните одредби од Правилникот за добра земјоделска практика (GAP);;
- 3) интегрирање на овие контроли во Годишниот план за стопанисување со шумите/Планот за имплементација и работните упатства за релевантните оддели (мапи на тампон-зони/зони без прскање; дневници за примена; процедури за чистење/инциденти);
- 4) чување на ѓубрива и производи за заштита на растенијата подалеку од заштитени, загрозени и ретки видови шумски дрвја и нивните живеалишта и избегнување на оштетување на шумските почви и вегетацијата;
- 5) обезбедување безбедно складирање и транспорт (заштитено/покриено, присутен комплет за истурање; без складирање преку одводи/водни текови) и отстранување на остатоците/контејнерите преку овластени системи (без закопување, горење или фрлање), во согласност со националните обврски за управување со отпад и заштита на животната средина.

10.6.5 Штетата врз еколошките вредности што произлегува од употребата на ѓубрива се ублажува или се поправа.

10.7 Организацијата* мора да користи интегрирани системи за стопанисување со штетници и одгледување* кои ја избегнуваат или имаат за цел да ја елиминираат употребата на хемиски *пестициди**. Организацијата* не смее да користи никакви хемиски *пестициди** забранети со политиката на FSC. Кога се користат *пестициди**, **Организацијата*** треба да ја спречува, ублажува и/или поправа штетата врз *еколошките вредности** и здравјето на луѓето.

- 10.7.1 Интегрирано стопанисување со штетници, вклучувајќи селекција на одгледувачки системи, се користи за да се избегне или да се има за цел да се елиминира фреквенцијата, обемот и количината на примена на хемиски пестициди и да резултира со неупотреба или целокупно намалување на примената.
- 10.7.2 Пред употребата на хемиски пестициди, исполнети се барањата од рамката за Проценка на еколошкиот и социјалниот ризик за Организации (FSC-POL-30-001 V3-0 Клаузула 4.12 од Политиката за пестициди на FSC).
- 10.7.3 На засегнатите носители на права и на засегнатите и заинтересираните засегнати страни им се дава можност за вклучување во развојот на Проценката на еколошкиот и социјалниот ризик на културно соодветен начин.
- 10.7.4 Проценката на еколошкиот и социјалниот ризик се прегледува и, доколку е потребно, се ревидира во рамките на циклусот на сертификатот.
- 10.7.5 Воспоставен е процес на донесување одлуки и образложение за избор на опцијата за контрола на штетници, плевели или болести што покажува најмалку социјални и еколошки штети, поголема ефикасност и еднакви или поголеми социјални и еколошки придобивки.
- 10.7.6 Се одржуваат записи од употреба на пестициди, вклучувајќи го трговското име, активната состојка, количината на употребена активна состојка, периодот на употреба, бројот и фреквенцијата на апликации, локацијата и областа на употреба и причината за употреба.
- 10.7.7 Употребата на пестициди е во согласност со документот на МОТ „Безбедност при употреба на хемикалии на работното место“ во врска со барањата за транспорт, складирање, ракување, примена и итни процедури за чистење по случајни истурања.
- 10.7.8 Ако се користат пестициди, методите на примена ги минимизираат употребените количини, а воедно постигнуваат ефективни резултати и обезбедуваат ефикасна заштита на околните пејзажи.
- 10.7.9 Оштетувањето на еколошките вредности и здравјето на луѓето од употребата на пестициди се спречува и ублажува или санира таму каде што ќе се појави штета.
- 10.7.10 Кога се користат пестициди:
 - 1) Избраниот пестицид, методот на апликација, времето и моделот на употреба нудат најмал ризик за луѓето и нецелните видови; и
 - 2) Објективните докази покажуваат дека пестицидот е единствениот ефикасен, практичен и економичен начин за контрола на штетниците.

- 10.8** *Организацијата** мора да ја минимизира, следи и строго контролира употребата на *биолошки контролни агенсии** во согласност со меѓународно прифатените научни *протоколи**. Кога се користат *биолошки контролни агенсии**, *Организацијата** ќе ја спречи, ублажи и/или поправи штетата врз *еколошките вредности**.
- 10.8.1 Употребата на биолошки контролни агенсии е минимизирана, следена и контролирана.
 - 10.8.2 Употребата на биолошки контролни агенсии е во согласност со меѓународно прифатените научни протоколи.
 - 10.8.3 Употребата на биолошки контролни агенсии се евидентира, вклучувајќи го видот, количината, периодот, локацијата и причината за употреба.
 - 10.8.4 Оштетување на еколошки вредности предизвикани од употреба на биолошки контролни агенсии се спречуваат и ублажуваат или поправаат таму каде што ќе се појави штета.
- 10.9** *Организацијата** мора да ги процени *ризиките** и ќе спроведе активности што ги намалуваат потенцијалните негативни влијанија од *природните опасности** пропорционално на *обемот, интензитетот и ризикот**.
- 10.9.1 Се проценуваат потенцијалните негативни влијанија од природните опасности врз инфраструктурата, шумските ресурси и заедниците во Единицата за стопанисување.
 - 10.9.2 Стопанските активности ги ублажуваат овие влијанија.
- SLIMF 10.9.2 Доколку капацитетот и ресурсите дозволуваат, активностите за стопанисување ги ублажуваат потенцијалните неприфатливи негативни влијанија од природните опасности. Доколку капацитетот или ресурсите не дозволуваат, Организацијата или менаџерот комуницира со владата или релевантните локални организации за капацитетот и можностите за ублажување.
- 10.9.3 Ризикот за активностите на стопанисување да ја зголемат фреквенцијата, дистрибуцијата или сериозноста на природните опасности е идентификуван за оние опасности врз кои може да влијае стопанисувањето.
 - 10.9.4 Стопанските активности се модифицираат и/или се развиваат и спроведуваат мерки што ги намалуваат идентификуваните ризици.
- 10.10** *Организацијата** мора да управува со развојот на *инфраструктурата, транспортните активности и одгледувањето**, така што водните ресурси и почвите ќе бидат заштитени, а нарушувањето и оштетувањето на *ретките и загрозените видови**, *живеалиштата**, *екосистемите** и *вредностите на пејзажот** ќе бидат спречени, ублажени и/или поправени.
- 10.10.1 Развој, одржување и употреба на инфраструктура, како и транспортните активности, се управуваат со цел да се заштитат еколошките вредности идентификувани во Критериум 6.1.
 - 10.10.2 Одгледувачките активности се управуваат за да се обезбеди заштита на еколошките вредности идентификувани во Критериум 6.1.
 - 10.10.3 Нарушување или оштетување на водните текови, водните тела, почвите, ретките и загрозените видови, живеалиштата, екосистемите и вредностите на пејзажот се спречуваат, ублажуваат и санираат навремено, а активностите за стопанисување се модифицираат за да се спречи понатамошна штета.

10.11 *Организацијата мора да управува со активностите поврзани со сечење и дотур на дрвена граѓа и други шумски производи*, така што ќе се зачуваат еколошките вредности*, ќе се намали отпадот што може да се продава и ќе се избегне оштетување на други производи и услуги.**

10.11.1 Практиките на сечење и екстракција на дрвена граѓа и други шумски производи се спроведуваат на начин што ги зачувува еколошките вредности како што е идентификувано во Критериум 6.1 и Високите конзервациски вредности идентификувани во Критериуми 9.1 и 9.2.

10.11.2 Практиките на сеча ја оптимизираат употребата на шумски производи и материјали што се продаваат.

10.11.3 Доволни количини на мртва и распаѓачка биомаса и шумска структурата се задржува за да се зачуваат еколошките вредности.

10.11.4 Практиките на сеча избегнуваат оштетување на преостанатите дрвја што стојат, преостанатиот дрвенест отпад на земја и други еколошки вредности.

10.12 *Организацијата мора да ги отстранува отпадните материјали* на еколошки соодветен начин.**

10.12.1 Собирање, чистење, транспорт и отстранување на сите отпадни материјали се прави на еколошки соодветен начин што ги зачувува еколошките вредности како што е идентификувано во Критериум 6.1.

Забелешка: Применливите законски барања ги вклучуваат оние наведени во Анекс А.

Е АНЕКСИ

Анекс А Минимален список на важечки закони*, прописи и национално ратификувани* меѓународни договори, конвенции и спогодби (Принцип* 1)

Во продолжение е минималниот список на важечки закони*, прописи и национално ратификувани меѓународни договори, конвенции и спогодби, во FSC-STD-60-004 (Меѓународни генерички индикатори*).

Забелешка: Ова не е наменето да биде исцрпна листа на важечко законодавство. Доколку се применува некое дополнително законодавство, носителот на сертификатот исто така треба да се придржуваат кон него.

Категорија	Закон/регулатива	Објаснувачка белешка
1. Законски права за сеча		
1.1 Права на сопственост на земјиште и стопанисување	Законодавство кое ги опфаќа правата на поседување земјиште, вклучувајќи ги обичајните права, како и правата на стопанисување, кое вклучува употреба на законски методи за добивање права на поседување и права на стопанисување. Исто така, опфаќа законска регистрација на бизнис и даночна регистрација, вклучувајќи ги и релевантните законски потребни лиценци.	
	Уставот на Република Северна Македонија - „Устав на Република Северна Македонија“ (амандмани усвоени 1992, 1998, 2001, 2005, 2009, 2011, 2019)	Утврдува јавен интерес за природните ресурси, правото на здрава животна средина и правната основа за сопственост, заштита на ресурсите и државни овластувања во вонредни состојби релевантни за заштита и пристап до шумите. Видете ги прогласувањата на амандманите I–II (6 јануари 1992 година), IV–XVIII (16 ноември 2001 година), XX–XXX (7 декември 2005 година).

Категорија	Закон/регулатива	Објаснувачка белешка
	Закон за сопственост и други стварни права - „Закон за сопственост и други стварни права“ (Сл. весник на РМ“ бр. 18/01, 92/08, 139/09, 35/10)	Сопственост, правила за поседување што го регулираат шумското земјиште и правата (потребни за потврдување на правата за поседување и стопанисување).
	Закон за катастар на недвижности - „Закон за катастар на недвижности: „Сл. весник на РМ“ бр. 55/13, 41/14, 115/14, 116/15, 153/15, 192/15, 61/16, 172/16, 64/18; „Сл.весник на РСМ“ бр. 124/19, 155/24.	Катастарска регистрација, идентификација на парцели и граници за шумски населби што се користат при разграничување на ШСЕ и проверки на сопственост.
	Закон за шумите - „Закон за шумите“ („Сл. весник на РМ“ бр. 64/09, 24/11, 53/11, 25/13, 79/13, 147/13, 43/14, 160/14, 33/15, 5, 414/1 39/16 „Сл.весник на РСМ“ бр.	Основна рамка за планирање, стопанисување, заштита, користење, обележување и водење евиденција во шумите; дефинира јавен интерес и применливост низ сите сопственички структури.
1.2 Лиценци за концесија	Законодавство што ги регулира процедурите за издавање лиценци за концесии за шуми*, вклучително и користење на законски* методи за добивање лиценци за концесија. Митото, корупцијата и непотизмот се особено добро познати проблеми поврзани со лиценците за концесија.	
	Северна Македонија не користи режим на концесии за експлоатација на шуми. Категоријата е опфатена во пракса со одобренија за сечење согласно Законот за шуми.	Недостапно

Категорија	Закон/регулатива	Објаснувачка белешка
1.3 Стопанисување и планирање на сечата	Сите национални или поднационални законски* барања за планирање на стопанисувањето, вклучително и спроведување пописи на шумите*, постоење план за стопанисување со шумите* и поврзано планирање и следење, проценки на влијанието, консултации со други субјекти, како и одобрување на истите од страна на законски надлежни* органи.	
	Закон за шуми - „Закон за шумите“ (видете ги броевите на Службениот весник погоре)	Содржина и одобрување на општите и посебните планови за стопанисување, обврска за водење на планска документација, инвентарни досиеја и ревизии на планот; известување до надлежниот орган
	Правилник за посебните планови за стопанисување со шумите - „Правилник за содржината на посебните планови...“ („Сл. весник на РСМ“ бр. 248/19; изм. 207/2020)	Дефинира задолжителна содржина, изготвување, одобрување и исклучоци за посебни планови за шумарство/стопанисување, вклучувајќи одредби за заштитени подрачја и приватни шуми >30 хектари.
	Правилник за шумите и катастарот на шумско земјиште - „Правилник за та, содржина и преглед на водење на катастарот на шуми и шумско земјиште“ („Сл. весник на РМ“ бр. 75/2010)	Воспоставува официјална книга на шумски катастар и потребни записи што се користат за поддршка на планирањето и контролата на површината.
	Правилник за критериуми за приватни шуми без посебни планови - „Правилник за критериуми за стопанисување со шумите во приватна сопственост...“ („Сл. весник на РМ“ бр. 102/2013)	Поставува минимални критериуми за стопанисување и картичка за евиденција на приватна шума кога не постои целосен план (поддржува поедноставување од типот SLIMF).

Категорија	Закон/регулатива	Објаснувачка белешка
1.4 Дозволи за сеча	Национални или поднационални закони и прописи што ги регулираат процедурите за издавање дозволи за сечење, лиценци или други правни* документи потребни за специфични операции на сечење. Ова вклучува употреба на правни* методи за добивање дозволи. Корупцијата е добро познат проблем поврзан со издавањето дозволи за сечење.	
	Закон за шуми – „Закон за шумите“ (видете ги броевите на Службениот весник погоре)	Означување на сеча, дозволи, лиценцирани работи, употреба на печати, издавање и услови на дозволи за сеча, документи за означување и контрола, како и чување на евиденција за сеча и оддели; поврзување со транспортна документација.
	Правилник за сеча, траги од чекан и товарен лист - „Правилник за видот на ознаката за сеча, жиг, евиденција/испратница“ (повеќе прашања вкл. „Сл. весник на РМ“ бр. 82/2014; и повеќе издадени измени и дополнувања)	Ги регулира ознаките за сечење, чеканите за обележување, евиденцијата за сеча и документацијата за испорака што го придружува движењето на тркалезното дрво од трупецот до депото.
2. Даноци и такси		
2.1 Исплата на авторски права и надоместоци за сеча	Законодавство кое опфаќа плаќање на сите законски пропишани специфични такси за сеча на шуми*, како што се авторски хонорари, такси за сечење дрва и други такси засновани на волумен. Ова вклучува плаќање на таксите врз основа на точната класификација на количините, квалитетите и видовите. Неточната класификација на шумските* производи е добро познат проблем кој често се комбинира со	

Категорија	Закон/регулатива	Објаснувачка белешка
	поткуп на службеници задолжени за контрола на класификацијата.	
	Закон за шуми - „Закон за шумите“ (видете ги броевите на Службениот весник погоре)	Основа за сите државни такси, надоместоци и ценовници утврдени од надлежните органи за користење на дрва и надомест на штета (видете ги подзаконските акти). Ласо, основа за надоместоци за сечење дрва, повторно пошумување и пошумување во државните шуми. Потврдете ја секоја тарифа со министерска одлука за време на интеграцијата.
	Правилник за цена/надоместок за шумски штети - „Правилник за плаќање на цената за штети во шума“ („Сл. весник на РМ“ бр. 75/2010)	Дефинира правило за пресметување на барањата за штета во шумите (нелегална сеча, пожар итн.).
2.2 Даноци на додадена вредност и други даноци на промет	Законодавство што опфаќа различни видови даноци на промет што се однесуваат на материјалот што се продава, вклучително и продажба на материјал како растечка шума* (продажба на стока).	
	Закон за данокот на додадена вредност - „Закон за данок на додадена вредност“ („Сл. весник на РМ“ бр. 44/99, 59/99, 86/99, 11/00, 8/01, 21/03, 19/04, 33/06, 45/01/06, 45/01/06, 10 103/08, 114/09, 133/09, 95/10, 102/10, 24/11, 135/11, 155/12, 12/14, 112/14, 130/14, 15/15, 15/15, 129 189/16, 198/18; „Сл.весник на РСМ“ бр. 98/19, 124/19, 275/19, 267/20, 163/21, 57/22, 199/23, 3/25)	ДДВ за продажба и услуги од дрва низ целиот синџир на снабдување. Третман на ДДВ за дрва, огревно дрво, продажба и услуги од NTFP.

Категорија	Закон/регулатива	Објаснувачка белешка
2.3 Даноци на доход и профит	Законодавство што ги опфаќа даноците на доход и профит поврзани со профитот остварен од продажба на шумски* производи и активности на сечење. Оваа категорија е поврзана и со приходите од продажба на дрва и не ги вклучува другите даноци што генерално се применуваат за компаниите и не е поврзана со исплатите на плати..	
	Закон за персонален данок на доход - „Закон за данок на личен доход“ („Сл. весник на РМ“ бр. 241/18; „Сл. весник на РСМ“ бр. 275/19, 290/20, 85/21, 274/22)	Обврски за данок на личен доход за физички лица кои продаваат дрва. Додадете го законот за данок на добивка на претпријатија доколку е потребно за профитот на СН.
	Закон за придонеси од задолжително социјално осигурување - „Закон за придонеси од стручно социјално осигурување“ („Сл. весник на РМ“ бр. 142/08, 64/09, 156/09, 166/10, 53/11, 185/11, 44/12, 3, 1911 97/14, 113/14, 180/14, 188/14, 20/15, 48/15, 129/15, 217/15, 190/16, 171/17, 35/18, 247/18 на весникот „Сл РСМ“ бр. 251/22, 3/25)	Задолжителни придонеси поврзани со плати за шумски работници и изведувачи. Задржување и социјални придонеси.
3. Активности за сечење дрва		
3.1 Прописи за сечење дрва	Сите законски* барања за техники и технологија на сечење, вклучувајќи селективно сечење, регенерација на дрво во засолништа, чиста сеча, транспорт на дрва од местото на сеча, сезонски ограничувања итн. Типично, ова вклучува прописи за големината на површините за сеча, минималната возраст и/или дијаметар за активностите на сеча и елементите што треба да се зачуваат за време на сечата итн. Исто така, треба да се земат предвид воспоставувањето	

Категорија	Закон/регулатива	Објаснувачка белешка
	патеки за лизгање или влечење, изградбата на патишта, одводните системи и мостовите итн., како и планирањето и следењето на активностите на сечење. Треба да се земат предвид сите правно обврзувачки кодекси за практиките на сечење.	
	Закон за шуми - „Закон за шумите“ Видете ги броевите погоре	Клучни оперативни правила и ограничувања за сечење, лизгање, патни работи и оперативни евиденции на ниво на купе или насип; надзор и инспекција за пристап до евиденцијата
	Закон за репродуктивен материјал од шумски видови дрвја - „Закон за репродуктивен материјал од шумски видови дрвја“ („Сл.весник на РМ“ бр. 55/07, 148/11, 39/16; „Сл.весник на РСМ“ бр. 150/21, 236/22.	Извори на семе и барања за генетски квалитет на саден материјал.
	Правилник за посебни мерки за заштита од шумски пожари - „Правилник за посебни мерки за заштита на шумите од пожари“ („Сл. весник на РМ“ бр. 82/2015); Амандман: „Сл. весник на РМ“ бр. 27/2018)	Поставува долгорочни и краткорочни мерки за ризик од пожар, барања за опрема и подготвеност за операторите.
	Правилник за формата и содржината на барањето за дозвола (сеча и лизгање) - „Правилник за формата и содржината на барањето за издавање на лиценца“ („Сл. весник на РМ“ бр. 85/2016)	Го дефинира форматот на апликација за лиценцирање на изведувачи за вршење сеча и лизгање во државни шуми.
	Правилник за формат и регистар за лиценца за работа во областа на земјоделството - „Правилник за формата и	Го пропишува образецот на лиценцата и водењето на јавниот регистар за издадени лиценци.

Категорија	Закон/регулатива	Објаснувачка белешка
	содржината на образецот на лиценцата“ („Сл. весник на РМ“ бр. 183/2014; изм. „Сл. весник на РСМ“ бр. 79/2019)	
	Правилник за шумски катастар - „Правилник за катастар на шуми и шумско земјиште“ („Сл. весник на РМ“ бр. 75/2010)	Катастарски процедури што се користат за планирање, граници на блокови/оддели и потврди за сопственост.
3.2 Заштитени места и видови	Меѓународни, национални и поднационални договори, закони и регулативи поврзани со заштитени подрачја, дозволена употреба и активности на шумите* и/или ретки, загрозени или загрозени видови, вклучувајќи ги нивните живеалишта* и потенцијални живеалишта*.	
	Закон за животна средина - „Закон за животната средина“ („Сл. весник на РМ“ бр. 67/04, 14/06, 84/07, 35/10, 47/11, 148/11, 59/12, 13/13, 163/13, 163/13, 414/14 63/16, 113/18 „Сл. весник на РСМ“ бр.	Рамка за заштитени подрачја, заштита на видовите и обврски за планирање на зачувувањето што влијаат врз шумските операции.
	Laws of proclamation of protected area – “Закони за прогласување на заштитени подрачја” Пример: Пр. Смоларски Водопад 35/06; Маркови Кули 49/06; Пелистер НП 150/07; Галичица НП 171/10; Куклица 103/08; Локви Големо Коњари 124/10; Плоче Литотелми 145/10; Пештера Слатински Извор 23/11; Преспанско Езеро 51/11, 79/13; Дојранско Езеро 51/11; Езерани 24/12; Вевчански Извори 39/12.	Проверете го евентуалното преклопување со границите на FMU и соодветно применете мерки за ВКВ.

Категорија	Закон/регулатива	Објаснувачка белешка
	Решение за утврдување на ретки видови дрвја во шума - „Решение за определување на ретки видови дрвја во шума“ („Сл. весник на РМ“ бр. 23/1998)	Наведува ретки таксони на дрвја што предизвикуваат дополнителни мерки за заштита во шумските операции.
	Правилник за формата и содржината на образецот за барање, дозвола и сертификат за промет со засегнати и заштитени диви видови растенија, габи, животни и нивни делови, како и потребната документација што се приложува кон барањето („Службен весник на Република Македонија“ бр. 134/2010).	
	National Strategy for Nature Protection 2017–2027 - „Национална стратегија за заштита на природата 2017–2027 (Изворна врска)	Стратешки контекст за мрежа слична на Натура, приоритети за заштита на видовите и живеалиштата.
3.3 Барања за животната средина	Национални и поднационални закони и прописи поврзани со идентификација и/или заштита* на еколошките вредности*, вклучувајќи, но не ограничувајќи се на оние што се однесуваат на или се засегнати од сечењето, прифатливи нивоа на оштетување на почвата, воспоставување тампон зони (на пр., по должината на водните текови*, отворени површини и места за размножување), одржување на дрвјата за задржување на местото на сеча, сезонски ограничувања на времето на сечење, еколошки барања за шумски* машини, употреба на пестициди* и други хемикалии, зачувување на биодиверзитетот*, квалитет на воздухот, заштита* и реставрација* на квалитетот на водата, работа со рекреативна опрема, развој на нешумска инфраструктура*, истражување и екстракција на минерали, итн.	

Категорија	Закон/регулатива	Објаснувачка белешка
	Закон за животна средина - „Закон за животната средина“ Сл. весник на РМ“ бр. 53/05, 81/05, 24/07, 159/08, 83/09, 48/10, 124/10, 51/11, 123/12, 93/13, 42/14, 44/15/15, 44/15/15, 15, 44/15 99/18 „Сл.весник на РСМ“ бр. 217/21, 176/21, 89/22.	Рамковни одредби за ОВЖС/СОЖС, спречување на загадување, дозволи, РИТР и обврски од Архуската регулатива.
	Закон за води - Закон за води„Сл. весник на РМ“ бр. 87/08, 6/09, 161/09, 83/10, 51/11, 44/12, 23/13, 163/13, 180/14, 146/15, 52/16; „Сл.весник на РСМ“ бр. 151/21.	Заштита на водата, крајбрежни тампон-зони и дозволи релевантни за патни работи, премини и лизгање во близина на водотеци.
	Закон за стопанисување со отпад - „Закон за стопанисување со отпад“ („Сл. весник на РМ“ стари 68/04, 71/04, 107/07, 102/08, 143/08, 39/09, 47/11, 123/12; нов „Сл. весник на РМ“ 2 закон 5, Р.	Опасен и неопасен отпад од операции и работилници. Обврски за сегрегација, складирање, транспорт и отстранување на отпадот генериран од шумските операции на лице место (линкови до 10.12).
	Закон за производи за заштита на растенијата и сродни прописи - „Закон за производи за заштита на растенијата и сродните прописи“ (Промени поврзани со Службен весник бр: 110/07; пред 25.98, 6.00, 29.05., 81.08, со дополнителни измени.)	Одобрувања за пестициди, складирање и употреба во шумарството. Потврдете го тековниот список на одобрени производи.
	Закон за земјоделството и руралниот развој („Службен весник на Република Македонија“ бр. 49/2010 ... до бр. 218/2014).	Воспоставува рамка за одржливи земјоделски практики, вклучувајќи заштита на почвата, заштита на водите и интегрирано управување со хранливите материи. Овој закон претставува правна основа за Правилникот за добра земјоделска практика (GAP) , кој ги утврдува минималните национални барања за безбедно складирање, ракување и примена на ѓубрива,

Категорија	Закон/регулатива	Објаснувачка белешка
		биостимулатори и подобрувачи на почвата, вклучувајќи заштитни појаси, водење евиденција, заштита на работниците и мерки за заштита на животната средина релевантни за шумарските активности (поврзано со Индикатор 10.6.4).
	Правилник за листа на посебни минимални услови за добра земјоделска практика и заштита на животната средина („Службен весник на Република Македонија“ бр. 178/2015).	Ги утврдува минималните национални барања за добра земјоделска практика (GAP) , вклучувајќи заштитни појаси, стандарди за складирање и ракување со ѓубрива, контрола на нивната примена, водење евиденција и мерки за спречување на загадување на водата и почвата. Го поддржува спроведувањето на Индикаторот 10.6.4 од Привремениот национален стандард за стопанисување со шумите (IFSS)
	Кодекс за добра земјоделска и хигиенска практика („Службен весник на Република Македонија“ бр. 112/2010).	Обезбедува насоки за хигиенски и еколошки прифатливи практики во земјоделското производство, вклучувајќи користење на хранливи материи, управување со хемиски средства и безбедност на работниците. Претставува дополнителен референтен документ за безбедно ракување со ѓубрива и подобрувачи на почвата во близина и во рамките на шумските подрачја.
	Закон за квалитет и безбедност на ѓубриња, биостимулатори и подобрувачи на својствата на почвата („Службен весник на Република Македонија“ бр. 27/2014, 154/2015 и 39/2016;	Го регулира квалитетот, класификацијата, дозволеният состав, ставањето во промет, транспортот, складирањето и безбедната употреба на ѓубрива, биостимулатори и подобрувачи на својствата на почвата. Ги

Категорија	Закон/регулатива	Објаснувачка белешка
	„Службен весник на Република Северна Македонија“ бр. 150/2021).	утврдува националните барања за безбедност и заштита на животната средина со цел спречување на загадување на почвата и водите, контрола на опасните состојки, обезбедување соодветно пакување и отстранување, како и заштита на работниците. Обезбедува клучна национална правна рамка за спроведување на обврските поврзани со употребата на ѓубрива согласно Индикаторот 10.6.4 од Привремениот национален стандард за стопанисување со шумите (IFSS), особено кога таквите производи се користат во или во непосредна близина на шумско земјиште.
3.4 Здравје и безбедност	Законски потребна лична заштитна опрема* за лица вклучени во активности на сечење, спроведување на безбедни практики за сечење и транспорт, воспоставување заштитни* зони околу местата за сечење, безбедносни барања за употребената механизација и законски потребни безбедносни барања во врска со употребата на хемикалии. Здравствените и безбедносните барања што ќе се сметаат за релевантни за операциите во шумата* (не канцелариска работа или други активности што се помалку поврзани со реалните шумски* операции).	
	Закон за безбедност и здравје при работа - Закон за безбедност и здравје при работа („Сл. весник на РМ“ бр. 92/07, 136/11, 23/13, 25/13, 137/13, 164/13, 158/14, 15/15, 15/15, 15, 129/ „Сл. весник на РСМ“ бр. 18/20, 74/25)	Основни барања за лична заштитна опрема, машини, проценка на ризик и обука за работни места во шумарството.

Категорија	Закон/регулатива	Објаснувачка белешка
	Закон за работни односи - „Закон за работните односи“ („Сл. весник на РМ“ бр. 62/05, 106/08, 161/08, 114/09, 130/09, 50/10, 52/10, 124/10, 41/11, 47/11, 124/10, 47/11, 25/13, 170/13, 187/13, 113/14, 20/15, 33/15, 72/15, 129/15, 27/16, 120/18 „Сл.весник на РСМ“ бр. 151/21, 288/21, 111/23, 39/25, 74/25, 124/25)	Договори, работно време, услови за работа на млади, минимална возраст за опасна работа (линкови до IGI 2.1.1.2).
3.5 Легално вработување	Правни* барања за вработување на персонал вклучен во активности на собирање, вклучувајќи барања за договори и работни дозволи, барања за задолжително осигурување, барања за сертификати за компетентност и други барања за обука, како и плаќање на данок на социјален данок и данок на доход што ги задржува работодавачот. Исто така, опфатени се почитувањето на минималната работна возраст и минималната возраст за персонал вклучен во опасна работа*, законодавството против принудна и задолжителна работа и дискриминацијата* и слободата на здружување.	
	Закон за работни односи - „Закон за работните односи“ („Сл. весник на РМ“ бр. 62/05, 106/08, 161/08, 114/09, 130/09, 50/10, 52/10, 124/10, 41/11, 47/11, 124/10, 47/11, 25/13, 170/13, 187/13, 113/14, 20/15, 33/15, 72/15, 129/15, 27/16, 120/18 „Сл.весник на РСМ“ бр. 151/21, 288/21, 111/23, 39/25, 74/25, 124/25)	Договори за вработување, минимална возраст, недискриминација, слобода на здружување.

Категорија	Закон/регулатива	Објаснувачка белешка
	Закон за персонален данок на доход - „Закон за данокот на личен доход“ (серија погоре)	Евиденција за задржување и даноци за вработени и изведувачи.
	Закон за придонеси од задолжително социјално осигурување - „Закон за придонеси“ (серија погоре)	Задолжителни придонеси за вработените ангажирани во шумарството.

4. Права на трети страни

4.1 Обичајни права

Законодавство што ги опфаќа обичајните права* релевантни за активностите за сечење шуми*, вклучувајќи ги и барањата што ги опфаќаат распределбата на придобивките и правата на домородното население.

Устав (одбрани членови) - „Устав...“

Основа за одредби за сопственост и општото добро; информира за пристапот и вообичаената употреба таму каде што е препознаена.

Закон за заштита на природата - Закон за заштита на природата
Видете ги броевите погоре.

Употреба во заедницата во заштитени подрачја каде што е применливо.

Закон за шуми – „Закон за шумите,
Видете ги броевите погоре.

Видете го Правилникот за начинот на обезбедување на сопствените потреби со

Категорија	Закон/регулатива	Објаснувачка белешка
		огревно дрво на физички лица од државните шуми (ткн. за селски сечи)
4.1.1 Локалитети на културно наследство	Закон за заштита на културното наследство – „Закон за заштита на културното наследство“ Историски референци плус ажурирања.	Евентуални процедури за време на патни или работи за сеча во близина на места важни за културата.
4.2 Бесплатна претходна и информирана согласност	Законодавство што опфаќа „слободна претходна и информирана согласност“ во врска со преносот на правата за стопанисување со шумите* и обичајните права* на Организацијата* задолжена за операцијата на сечење.	
	Закон за животна средина - „Закон за животната средина“ Сл. весник на РМ“ бр. 53/05, 81/05, 24/07, 159/08, 83/09, 48/10, 124/10, 51/11, 123/12, 93/13, 42/14, 44/15/15, 44/15/15, 15, 44/15 99/18 „Сл.весник на РСМ“ бр. 217/21, 176/21, 89/22.)	Учество на јавноста, пристап до информации и постапки за правда (транспонирање на Архуската регулатива) за проекти и планови.
	Архуска конвенција и протокол за PRTR - „Конвенција за пристап до информации... (Архус)“; „Протокол за Регистар на загадувачи...“ (Весници за ратификација: Архус 40/99; PRTR 135/2010)	Јавно информирање, учество и правда во прашањата поврзани со животната средина; Обврски за известување во РИПЗ.
	Закон за шуми - „Закон за шумите,,	Јавно учество согласно член 38.
4.3 Права на домородните народи	Законодавство што ги регулира правата на домородните народи* доколку е поврзано со шумарските активности. Можни аспекти што треба да се земат предвид се сопственост на земјиште* и права за користење на одредени	Н/А Не е применливо бидејќи МК нема законски призната категорија домородни народи; правата на засегнатите страни се регулирани преку

Категорија	Закон/регулатива	Објаснувачка белешка
	ресурси поврзани со шума* и практикување традиционални активности, кои може да вклучуваат шумско* земјиште.	Уставот, законите за заштита на животната средина и природата и Законот за шумите.
5. Трговија и транспорт ЗАБЕЛЕШКА Овој дел ги опфаќа барањата за операциите за стопанисување со шумите, како и за преработка и трговија.		
5.1 Класификација на видови, количини, квалитети	Законодавство што регулира како се класифицира собраниот материјал во однос на видовите, количините и квалитетите во врска со трговијата и транспортот. Неправилното класифицирање на собраниот материјал е добро познат метод за намалување или избегнување на плаќање на законски пропишани даноци и такси.	
	Закон за шуми и подзаконски прописи/правилници – „Закон за шумите“ и подзаконски акти	Дефинира класификација на местата на сеча и транспорт. Исто така, скалирање, сортирање, декларации.
	Правилник за сеча, ознака за чекан, испратница - „Правилник... ознаката за сеча, жиг, евиденција/испратница“ (вклучено „Сл. весник на РМ“ бр. 82/2014 и сродни)	Пропишува детални правила за класификација и документација на местата за сеча и испорака; ја поддржува точноста на количините/видовите.
5.2 Трговија и транспорт	Мора да постојат сите потребни дозволи за трговија и транспорт, како и законски потребни транспортни документи	

Категорија	Закон/регулатива	Објаснувачка белешка
	кои го придружуваат транспортот на дрво од шумски* операции.	
	Закон за шуми - „Закон за шумите“ (серијата погоре)	Транспортни документи (Испратница) што го придружуваат дрвото од местото на сеча до првото место на продажба/складирање и барања за чување евиденција.
	Закон за царинска тарифа - „Закон за царинска тарифа“ („Сл. весник на РМ“ бр. 54/05, 81/05, 15/13, 43/14, 130/14, 53/16, 231/16).	Царинска класификација за пратки дрва и NTFP; интерфејс со извозни документи.
	Правилник за формата и содржината на одобрението и видовите производи за извоз - „Правилник за формата и содржината на одобрението и видот на производите од дрво за извоз“ (Сл. весник на РМ“ бр. 154/2010)	Ги утврдува обрасците и процедурите за дрвени производи кои се подобни за одобренија за извоз.
5.3 Тргување во странство и трансферни цени	Законодавство што го регулира офшор тргувањето. Офшор тргувањето со поврзани компании сместени во даночни рајови, во комбинација со вештачки трансферни цени, е добро познат начин за избегнување на плаќање на законски пропишани даноци и такси на земјата на сечење и се смета за важен извор на средства што можат да се користат за исплата на поткуп на шумските* операции и персоналот вклучен во операцијата на сечење. Многу земји имаат воспоставено законодавство што ги опфаќа трансферните цени и офшор тргувањето. Треба да се напомене дека тука може да се вклучат само трансферните цени и офшор тргувањето, доколку е законски забрането во земјата.	

Категорија	Закон/регулатива	Објаснувачка белешка
	Додадете го Законот за данок на доход (Закон за данок на добивка) кога ќе го потврдите профилот на субјектот кој поседува сертификат (Certificate Holder-CH).	Релевантно само ако субјектот кој поседува сертификат е компанија која се занимава со извоз или трговија со поврзани страни.
	(Работено според општите закони за даноци/корпоративни основи; не е наведено овде како специфично за шумите)	Користете го данокот на личен доход/ДДВ/други даночни инструменти наведени погоре.
5.4 Царински прописи	Царинско законодавство што опфаќа области како што се дозволи за извоз/увоз и класификација на производи (кодови, количини, квалитети и видови).	
	Закон за царинска тарифа - „Закон за царинска тарифа“ („Сл. весник на РМ“ бр. 54/05, 81/05, 15/13, 43/14, 130/14, 53/16, 231/16).	Кодирање на производи, видови кодови за увоз и извоз. CN/HS класификација, лиценци. Управува со CITES и EXIM системите на царина за царинско стопанисување.
5.5 ЦИТИ	CITES дозволи (Конвенцијата за меѓународна трговија со загрозени видови дива фауна и флора, позната и како Вашингтонска конвенција).	
	CITES Convention (Washington) - „Конвенција за повреди на трговија... (Вашингтон)“ и Закон за ратификација, („Сл. весник на РМ“ бр. 82/99)	Потребни се CITES дозволи за наведените видови; релевантно за извоз на заштитено дрво/NTFP.

Категорија	Закон/регулатива	Објаснувачка белешка
6. Должна проверка / должно внимание		
6.1 Постапки за длабинска анализа / длабинска грижа	Законодавство што бара процедури за длабинска проверка/должна грижа, вклучувајќи, на пр., системи за длабинска проверка/должна грижа, обврски за декларирање и/или чување на документи поврзани со трговијата, итн.	
	Нема конкретен национален закон за длабинска анализа на дрва.	Водете евиденција за трговија согласно даночните и царинските закони. Потврдете дали постои некаков нов подзаконски акт.
	Закон за шуми – „Закон за шумите“.	Должности на Одделот за претпријатија и стопанисување за водење евиденција за планови, операции и контроли; пристап на инспекторатот до документацијата. Законот за животна средина останува релевантен само кога дозволата или одобрението наметнуваат водење евиденција (на пр., услови за ОВЖС, еколошки дозволи)
	Закон за животна средина - „Закон за животната средина“ (Службен весник погоре)	Должности за водење евиденција, PRTR и контрола што се преклопуваат со должното внимание во синџирите на снабдување.
	Закон за стопанисување со отпадот - „Закон за стопанисување со отпад“ (Official Gazette series above)	Должност за грижа за ракување со отпад; документација и белешки за пренос.

Категорија	Закон/регулатива	Објаснувачка белешка
7. Екосистемски услуги		
	Законодавство што ги опфаќа правата на екосистемските услуги*, вклучувајќи ги и обичајните права*, како и правата на стопанисување што вклучуваат употреба на правни* методи за поднесување барања и добивање бенефиции и права на стопанисување поврзани со екосистемските услуги*. Национални и поднационални закони и прописи поврзани со идентификацијата, заштитата* и плаќањето за екосистемските услуги*. Исто така, вклучува и правна* регистрација на бизнис и даночна регистрација, вклучувајќи ги и релевантните законски* потребни лиценци за експлоатација, плаќање и барања поврзани со екосистемските услуги* (вклучувајќи го и туризмот).	
	Закон за шуми - „Закон за шумите“ (серијата погоре)	Воспоставува јавен интерес и мултифункционални улоги на шумите (заштита, рекреација, контрола на ерозијата), овозможувајќи барања/стопанисување со еколошките придобивки.
	Закон за води - „Закон за води“ (серијал на Службен весник)	Услуги на воден екосистем, заштита на крајбрежјето и издавање дозволи за работи во близина на водотеци.
	Закон за заштита на природата - „Закон за заштита на природата“ (серијал на Службен весник)	Обезбедува рамка за услуги за живеалишта и биодиверзитет и нивна заштита.

Категорија	Закон/регулатива	Објаснувачка белешка
8. Меѓусекторски должности за итни случаи		
	Закон за пожарникарство - „Закон за пожарникарството“(„Сл. весник на РМ“ бр. 67/04, 81/07, 55/13, 158/14, 193/15, 39/16; „Сл. весник на РСМ“ бр. 152/19)	Обврски за спречување и реагирање на пожари за шумски операции.
	Закон за стопанисување со кризи - „Закон за стопанисување со кризата“(„Сл. весник на РМ“ бр.29/05, 36/11, 41/14, 104/15, 39/16 и 83/18 и „Сл. весник на РСМ“ бр. 215/21 и 124/25)	Координација со структурите за стопанисување со кризи за време на катастрофи.
	Закон за спасување и заштита - „Закон за заштита и спасување“(„Сл. весник на РМ“ бр. 36/04, 49/04, 86/08, 124/10, 18/11, 41/14, 129/15, 71/16, 106/16 и 83/18 и „Сл. весник на Р215 бр.	Превенција, подготвеност, реагирање и санација во случаи на природни непогоди, пожари, индустриски несреќи и други вонредни состојби, вклучително и обврските на јавните институции, правните лица и граѓаните за учество и помош во активностите за заштита и спасување.
9. Трговија и набавки		
	Закон за јавни набавки - „Закон за јавните набавки“ „Сл. весник на РМ“ бр. 24/19; „Сл.весник на РСМ“ бр. 87/21, 14/25.)	Јавни набавки од страна на државни шумски претпријатија и јавни тела (вклучувајќи ги и субјектите на националните паркови).
10. Интерфејс помеѓу земјоделството и земјиштето		

Категорија	Закон/регулатива	Објаснувачка белешка
	Закон за земјоделско земјиште - „Закон за земјоделско земјиште“ („Сл. весник на РМ“ бр. 135/07, 18/11, 148/11, 95/12, 79/13, 87/13, 106/13, 164/13, 39/07, 18/14, 72/15, 98/15, 154/15, 215/15 „Сл.весник на РМ“ бр.	Конверзии помеѓу земјоделско (вклучувајќи пасишта) и шумско земјиште и гранични прашања.
11. Ратификувани меѓународни договори		
	Convention on Environmental Impact Assessment in a Transboundary Context (Espoo) – “Конвенција за оценка на влијанијата врз животната средина во прекуграничен контекст (ЕСПО) („Сл. весник на РМ“ бр. 44/99)	Ги активира должностите за ОВЖС за проекти со можни прекугранични влијанија. Корисно кога големите шумски работи можат да влијаат врз соседните држави.
	Protocol on Strategic Environmental Assessment to Espoo, Протокол за стратешка оцена на животната средина во ЕСПО („Сл. весник на РМ“ бр. 120/2013)	Потребна е СОЖС за планови и програми. Применете за планови за стопанисување со шуми и регионални програми за шумарство.
	Multilateral Agreement on the Implementation of Espoo in South Eastern Europe, Мултилатерален договор за спроведување на ЕСПО во ЈИЕ („Сл. весник на РМ“ бр. 1510)	Правила за регионална соработка за прекугранични известувања и консултации за ОВЖС.
	Aarhus Convention Access to Information Public Participation and Access to Justice, Конвенција Архус информации, учество, правда („Сл. весник на РМ“ бр. 40/99)	Гарантира јавен пристап до информации за животната средина и учество. Усогласено со консултациите на FSC.
	PRTR Protocol to the Aarhus Convention, Протокол PRTR кон Архус („Сл. весник на РМ“ бр. 135/2010)	Поставува регистри за ослободување и пренос на загадувачи. Поддржува следење на емисиите и отпадот од работењето.

Категорија	Закон/регулатива	Објаснувачка белешка
	Convention on Biological Diversity CBD, Конвенција за биолошка разновидност КБР („Сл. весник на РМ“ бр. 54/97)	Рамка за зачувување на биолошката разновидност. Основа за идентификација на ВКВ и заштитни мерки.
	Cartagena Protocol on Biosafety to the CBD, Картахенски протокол за биосигурност кон КБР („Сл. весник на РМ“ бр. 40/2005)	Правила за биолошка безбедност за LMOs. Релевантно ако репродуктивниот материјал може да вклучува ризици од ГМО.
	Ramsar Convention on Wetlands, Рамсар конвенција за водни живеалишта („Сл. лист на СФРЈ“ бр. 9/77)	Ги заштитува мочуриштата од меѓународно значење. Применува мерки за заштита и заштита во мочуришните ШМУ.
	Convention on the Conservation of Migratory Species of Wild Animals Bonn, Бонска конвенција за миграторни видови („Сл. весник на РМ“ бр. 38/99)	Ги штити преселните видови. Временски операции за да се избегне нарушување при миграција или размножување.
	Memorandum of Understanding on the Conservation of the Middle European Population of the Great Bustard Otis tarda, Меморандум за Големата дропља Otis tarda, потпишан/потпис 07.10.2000	Мерки специфични за видот и грижа за живеалиштата каде што може да се појави видот.
	Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats Bern, Бернска конвенција за див свет и живеалишта („Сл. весник на РМ“ бр. 49/97)	Наведува строго заштитени видови и живеалишта. Активира забрана или ублажување при планирањето.
	UNESCO Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage, Конвенција на УНЕСКО за светско наследство („Сл. лист на СФРЈ“ бр. 56/74)	Потребна е заштита на местата на светското наследство. Координирајте ги шумските работи во близина на таквите места.

Категорија	Закон/регулатива	Објаснувачка белешка
	Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora CITES, Конвенција CITES за трговија со загрозени видови („Сл. весник на РМ“ бр. 82/99)	Дозволи за извоз и увоз за наведените видови и производи. Проверете ги списоците со видови пред трговија.
	European Landscape Convention Florence 2000, Европска конвенција за пределот Фиренца 2000 („Сл. весник на РМ“ бр. 44/2003)	Ги интегрира вредностите на пејзажот во планирањето. Разгледува сценските и културните аспекти на ШСЕ.
	EUROBATS Договор за зачувување на популациите на европските лилјаци, EUROBATS – Договор за лилјаци („Сл. весник на РМ“ бр. 38/99)	Заштитете ги колониите и гнездата на лилјациите. Избегнувајте работи во близина на гнездата и клучните коридори во чувствителни периоди.
	Амандман на ЕУРОБАТС, ЕУРОБАТС – Амандман („Сл. весник на РМ“ бр. 13/2002)	Ги ажурира должностите за заштита според EUROBATS. Применува исти оперативни мерки на претпазливост.
	AEWA Договор за заштита на африканските евроазиски миграциони водни птици, AEWA – Договор за миграторни водни птици („Сл. весник на РМ“ бр. 32/99)	Ги заштитува водните птици и живеалиштата. Планот работи на избегнување на нарушување на мочуриштата.
	United Nations Framework Convention on Climate Change UNFCCC, Рамковна конвенција за климатски промени UNFCCC („Сл. весник на РМ“ бр. 61/97)	Рамка за климатска политика. Поддржува климатски паметно шумарство и активности за отпорност.
	Протокол од Кјото кон UNFCCC, Протокол од Кјото кон UNFCCC („Сл. весник на РМ“ бр. 49/2004)	Механизми за намалување на емисиите. Позадина за пошумување и проекти за јаглерод.

Категорија	Закон/регулатива	Објаснувачка белешка
	Доха Амандман на Протоколот од Кјото, Амандман од Доха кон Кјото („Сл. весник на РМ“ бр. 152/2019)	Ги продолжува и ажурира обврските од Кјото.
	Париски договор, Договор од Париз („Сл. весник на РМ“ бр. 161/2017)	Климатски цели водени од NDC. Го усогласува шумарството со целите за ублажување и прилагодување.
	Kigali Amendment to the Montreal Protocol, Кигали амандман кон Монреалскиот протокол („Сл. весник на РСМ“ бр. 34/2020)	Фазно намалување на употребата на HFC. Индиректно релевантно преку националната политика за климата.
	Stockholm Convention on Persistent Organic Pollutants POPs, Стокхолмска конвенција за POPs („Сл. весник на РМ“ бр. 17/2004)	Ги ограничува перзистентните органски загадувачи. Проверете ги хемикалиите што се користат или складираат во шумарството.
	Rotterdam Convention on the Prear Informed Consent Procedure PIC, Ротердамска конвенција PIC („Сл. весник на РМ“ бр. 83/2010)	Претходно информирана согласност за одредени опасни хемикалии и пестициди во трговијата.
	Базелска конвенција за контрола на прекугранично движење на опасен отпад и нивно отстранување, Базелска конвенција за опасен отпад („Сл. весник на РМ“ бр. 49/97)	Го контролира прекуграничното движење на опасен отпад. Следете за масла, филтри, контејнери.
	Amendment to the Basel Convention Annexes I VIII IX, Амандман на Базелска конвенција Анекси I VIII IX („Сл. весник на РМ“ бр. 49/2004)	Ги заострува класификациите и контролите. Релевантно за секој извоз или увоз на отпад.

Категорија	Закон/регулатива	Објаснувачка белешка
	United Nations Convention to Combat Desertification UNCCD, Конвенција за борба против опустинувањето UNCCD („Сл. весник на РМ“ бр. 13/2002)	Контрола на деградација на земјиштето и опустинување. Поддржува пошумување и контрола на ерозијата.
	UNECE Convention on the Transboundary Effects of Industrial Accidents TEIA, Конвенција за преку граничните последици од индустриски несреќи UNECE („Сл. весник на РМ“ бр. 19/2010)	Подготвеност за итни случаи за индустриски несреќи. Координирање на складирањето и депоата за гориво во близина на шумите.
	Северна Македонија е членка на МОТ од 1993 година. Земјата ратификувала 81 конвенција на МОТ (71 се во сила), вклучувајќи ги сите десет основни конвенции. Линк	Овие ратификувани конвенции на МОТ заедно ги поставуваат основните правила за фер, безбедна и недискриминаторска работа, заштитувајќи ја слободата на здружување, колективното договарање, минималната возраст и забраната за детска и принудна работа, обезбедувајќи еднаква плата, спречувајќи насилство и вознемирување и барајќи силни системи за инспекција на трудот и безбедност при работа што се применуваат на сите работни места и синџири на снабдување во шумарството.

Анекс Б Потребни услови за обука за работниците* (Принцип* 2)

Работниците ќе бидат способни да:

- 1) Спроведуваат шумски активности за да се усогласат со важечките законски барања (Критериум 1.5);
- 2) Разбираат на содржината, значењето и применливоста на осумте основни конвенции за труд на МОТ (Критериум 2.1);
- 3) Препознаваат и пријават случаи на сексуално вознемирување и родова дискриминација (Критериум 2.2);
- 4) Безбедно ракуваат и отстрануваат опасни супстанции за да се осигура дека нивната употреба не претставува ризик по здравјето (Критериум 2.3);
- 5) Ги извршуваат своите одговорности за особено опасни работни места или работни места што вклучуваат посебна одговорност (Критериум 2.5);
- 6) Идентификуваат каде домородните народи имаат законски и обичајни права поврзани со управувачките активности (Критериум 3.2);
- 7) Идентификуваат и спроведуваат применливи елементи од UNDRIP и Конвенцијата на МОТ 169 (Критериум 3.4);
- 8) Идентификуваат места од посебно културно, еколошко, економско, религиозно или духовно значење за домородните народи и спроведете ги потребните мерки за нивна заштита пред почетокот на активностите за стопанисување со шумите за да се избегнат негативни влијанија (Критериум 3.5 и Критериум 4.7);
- 9) Идентификуваат каде локалните заедници имаат законски и обичајни права поврзани со активностите на стопанисување (Критериум 4.2);
- 10) Спроведуваат проценки на социјалните, економските и еколошките влијанија и развивање соодветни мерки за ублажување (Критериум 4.5);
- 11) Спроведуваат активности поврзани со одржување и/или подобрување на екосистемските услуги, кога се користат FSC барања за екосистемски услуги (Критериум 5.1);
- 12) Ракуваат, нанесуваат и складираат пестициди (Критериум 10.7); и
- 13) Спроведуваат процедури за чистење на истурени отпадни материјали (Критериум 10.12).

Анекс В Концептуален дијаграм на мрежа на конзервациски подрачја* (Принцип* 6)

Дијаграмот покажува како генерално се очекува површината на Единицата за стопанисување вклучена во Мрежата на заштитени подрачја да се зголеми од минимумот од 10%, како што се зголемуваат големината, интензитетот на стопанисувањето и/или статусот и вредноста на екосистемите на ниво на пејзаж. Стрелките и нивната насока ги претставуваат овие зголемувања.

Крајната десна колона насловена како „Статус/Вредност на екосистемите во пејзажот“ го означува степенот до кој автохтоните екосистеми се заштитени на ниво на пејзаж и релативните барања за понатамошна заштита во Единицата за стопанисување.

Крајната лева колона со наслов „Размер на Единицата за стопанисување“ покажува дека како што се зголемува површината на Единицата за стопанисување, самата единица за стопанисување ќе биде на ниво на пејзаж и затоа ќе се очекува да има Мрежа на заштитени подрачја што содржи функционални примери на сите природно присутни екосистеми за тој пејзаж.

Анекс Г Список на ретки и загрозени видови* во земјата или регионот (Принцип* 6)

Меѓународни листи на ретки и загрозени видови:

1. Црвена листа на IUCN. Видете: <https://www.iucnredlist.org/search>. За списокот на видови за Република Северна Македонија, во полето „Land Regions“ изберете „Europe“, а потоа „Republic of North Macedonia“. Исто така, означете ја опцијата „Subspecies“.
2. CITES. Видете: <https://checklist.cites.org/#/en>. Во полето „Locations“ изберете „Republic of North Macedonia“. Во полето „Appendices“ (означено како „All Appxs“) изберете „I“ за Прилог I, кој ги опфаќа видовите загрозени од исчезнување. (За видовите што би можеле да станат загрозени доколку нивната трговија не се регулира, направете посебно пребарување со избирање на „II“ во полето „Appendices“.)
3. Директива на ЕУ за живеалишта, Анекси II, IV и V. Релевантни листи на видови на Европската Унија: Анекс II (видови за кои е потребно прогласување на подрачја Natura 2000), Анекс IV (строго заштитени видови) и Анекс V (видови чие користење може да биде регулирано).
4. Бернска конвенција, Прилози II и III. Прилог II ги опфаќа строго заштитените видови, а Прилог III заштитените видови. Овие листи се меѓународно обврзувачки и претставуваат основа за Emerald Network.
5. Emerald Network (Резолуција бр. 6). Видови за кои се потребни посебни мерки за зачувување согласно Резолуцијата бр. 6 (1998).
6. База на податоци за видови EUNIS. Систем на Европската Унија што содржи еколошки информации, информации за распространетост и живеалишта на европските видови: <https://eunis.eea.europa.eu/species.jsp>

Национални листи на ретки и загрозени видови:

1. Закон за дивечот и ловството, одредбите од Глава III, со посебен акцент на член 14, кој пропишува трајна забрана за лов на одредени видови (список на дивеч и диви животни трајно заштитени со закон).
2. Листа за утврдување на заштитени и строго заштитени диви видови („Службен весник на РМ“ бр. 139/2011).
3. Одлука за утврдување на ретки видови дрвја во шумите („Службен весник на РМ“ бр. 23/1998) и Законот за шумите, член 19.
4. Национална црвена листа на Република Северна Македонија (нацрт), достапна преку <https://redlist.moepp.gov.mk/>.

Анекс Д Елементи на планот за стопанисување* (Принцип* 7)

1) Резултатите од проценките, вклучувајќи:

- i. Природни ресурси и еколошки вредности, како што се идентификувани во Принцип 6 и Принцип 9;
- ii. Социјални, економски и културни ресурси и состојба, како што е идентификувано во Принцип 6, Принцип 2 до Принцип 5 и Принцип 9;
- iii. Недопрени шумски предели и основни области, како што е идентификувано во Принцип 9;
- iv. Домородни културни предели, како што е идентификувано со засегнатите носители на права во Принцип 3 и Принцип 9;
- v. Големи социјални и еколошки ризици во областа, како што се идентификувани во Принцип 6, Принцип 2 до Принцип 5 и Принцип 9; и
- vi. Одржувањето и/или подобрувањето на екосистемските услуги за кои се поднесуваат промотивни барања како што е наведено во Критериум 5.1.

2) Програми и активности поврзани со:

- i. Работничките права, здравје и безбедност при работа, родова еднаквост, како што е идентификувано во Принцип 2;
- ii. Домородни народи, односи со заедницата, локален економски и социјален развој, како што е идентификувано во Принцип 3, Принцип 4 и Принцип 5;
- iii. Вклучување на засегнатите страни и решавање на спорови и поплаки, како што е наведено во Принцип 1, Принцип 2 и Принцип 7;
- iv. Планирани активности и временски рокови за стопанисување, користени системи за одгледување шуми, типични методи и опрема за собирање, како што е наведено во Принцип 10;
- v. Образложението за стапките на сеча на дрва и други природни ресурси, како што е наведено во Принцип 5.

3) Мерки за зачувување и/или обновување:

- i. Ретки и загрозени видови и живеалишта;
- ii. Водни тела и крајбрежни зони;
- iii. Пејзаж поврзаност, вклучувајќи коридори за диви животни;
- iv. Екосистемски услуги кога се користат барања за услуги на екосистемот на FSC како што е наведено во Критериум 5.1;
- v. Репрезентативни примерочни области, како што е идентификувано во Принцип 6; и
- vi. Високи конзервациски вредности, како што е наведено во Принцип 9.

4) Мерки за проценка, спречување и ублажување на негативните влијанија од активностите на стопанисување врз:

- i. Еколошки вредности, како што е наведено во Принцип 6 и Принцип 9;
- ii. Екосистемски услуги кога се користат барања за услуги на екосистемот на FSC како што е наведено во Критериум 5.1;
- iii. Социјални вредности и домородни културни предели, како што е идентификувано во Принципот 2 до Принципот 5 и Принципот 9; и
- iv. Недопрени шумски предели и основни области, како што е идентификувано во Принцип 9.

- 5) Опис на програмата за следење, како што е наведено во Принцип 8, вклучувајќи:
- i. Раст и принос, како што е идентификувано во Принцип 5;
 - ii. Екосистемски услуги кога се користат барања за услуги на екосистемот на FSC како што е наведено во Критериум 5.1;
 - iii. Еколошки вредности, како што е идентификувано во Принцип 6;
 - iv. Оперативни влијанија, како што е идентификувано во Принцип 10;
 - v. Високи конзервациски вредности, како што е идентификувано во Принцип 9;
 - vi. Планирани или воспоставени системи за следење засновани на вклучување на засегнатите страни, како што е наведено во Принципот 2 до Принципот 5 и Принципот 7;
 - vii. Карти што ги опишуваат природните ресурси и зонирањето на користењето на земјиштето на Единицата за стопанисување;
 - viii. Опис на методологијата за проценка и следење на сите опции за развој и користење на земјиштето дозволени во недопрените шумски предели и основните области, вклучувајќи ја и нивната ефикасност во спроведувањето на претпазливост;
 - ix. Опис на методологијата за проценка и следење на сите опции за развој и користење на земјиштето дозволени во домородните културни предели, вклучувајќи ја и нивната ефикасност во спроведувањето на пристапот на претпазливост; и
 - x. Глобална карта на Forest Watch, или попрецизна национална или регионална карта, која ги опишува природните ресурси и зонирањето на користењето на земјиштето во Единицата за стопанисување, вклучувајќи ги и основните области на Недопрени шумски предели.

Анекс Ѓ Концептуална рамка за планирање и следење (Принцип* 7)

Примерок на план за стопанисување Документ (Забелешка: Овие ќе варираат во зависност од SIR и надлежноста)	План за стопанисување Периодичност на ревизија	Елемент што се следи (Делумен список)	Мониторинг на периодичност	Кој го следи овој елемент? (Забелешка: Овие ќе варираат во зависност од SIR и надлежноста)	Принцип на FSC / Критериум
План на локацијата (План за сеча)	Годишно	Премини на потоци	Кога сте на терен и годишно	Оперативен персонал	П10
		Патишта	Кога сте на терен и годишно	Оперативен персонал	П10
		Групи стебла (непосечени) во вид на петна оставени при чиста сеча	Годишен примерок	Оперативен персонал	П6, П10
		Ретки загрозуени и загрозуени видови	Годишно	Консултант биолог	П6
		Годишни нивоа на сеча	Годишно	Менаџер на шумски предели	С5.2
		Каламитети на болести од инсекти	Годишно, примерок	Консултант биолог / Министерство за шумарство	
Буџетирање	Годишно	Трошоци	Годишно	Главен финансиски директор	П5
		Придонес кон локалната економија	Квартално	Генерален менаџер	П5

Примерок на план за стопанисување Документ (Забелешка: Овие ќе варираат во зависност од SIR и надлежноста)	План за стопанисување Периодичност на ревизија	Елемент што се следи (Делумен список)	Мониторинг на периодичност	Кој го следи овој елемент? (Забелешка: Овие ќе варираат во зависност од SIR и надлежноста)	Принцип на FSC / Критериум
План за ангажман	Годишно	Статистика за вработување	Годишно	Генерален менаџер	П3, П4
		Социјални договори	Годишно, или како што е договорено во Планот за ангажман	Социјален координатор	П3, П4
		Жалби	Тековно	Менаџер за човечки ресурси	П2, П3, П4
5-годишен план за стопанисување	5 години	Популации на диви животни	Да се утврди	Министерство за животна средина	П6
		Груби дрвенести отпад	Годишно	Министерство за шумарство	П10
		Слободно растење / регенерација	Годишно, примерок		
План за одржливо стопанисување со шумарството	10 години	Распределба на возрасни групи Распределба на класата на големина	Десет години	Министерство за животна средина	П6
		Дозволено годишно намалување од 10 години	Годишно, десет години	Министерство за шумарство / Менаџер за шуми	C5.2

Примерок на план за стопанисување Документ (Забелешка: Овие ќе варираат во зависност од SIR и надлежноста)	План за стопанисување Периодичност на ревизија	Елемент што се следи (Делумен список)	Мониторинг на периодичност	Кој го следи овој елемент? (Забелешка: Овие ќе варираат во зависност од SIR и надлежноста)	Принцип на FSC / Критериум
Екосистемски услуги Документ за сертификација	5 години	Пред валидација и верификација	Пред валидација и верификација	Генерален менаџер	FSC-PRO-30-006

Анекс Е Барања за мониторинг (Принцип* 8)

- 1) Мониторингот во 8.2.1 е доволен за да се идентификуваат и опишат влијанијата врз животната средина од активностите на стопанисување, вклучувајќи каде што е применливо:
 - i. Резултатите од активностите за регенерација (Критериум 10.1);
 - ii. Употреба на еколошки добро адаптирани видови за регенерација (Критериум 10.2);
 - iii. Инвазивност или други негативни влијанија поврзани со кој било алохтон вид во и надвор од Единицата за стопанисување (Критериум 10.3);
 - iv. Употреба на генетски модифицирани организми за да се потврди дека тие не се користат (Критериум 10.4);
 - v. Резултатите од одгледувачките активности (Критериум 10.5);
 - vi. Негативни влијанија врз еколошките вредности од ѓубрива (Критериум 10.6);
 - vii. Негативни влијанија од употребата на пестициди (Критериум 10.7);
 - viii. Негативни влијанија од употребата на биолошки контролни агенси (Критериум 10.8);
 - ix. Влијанијата од природните опасности (Критериум 10.9);
 - x. Влијанијата на развојот на инфраструктурата, транспортните активности и шумарството врз ретките и загрозените видови, живеалиштата, екосистемите, вредностите на пејзажот, водата и почвите (Критериум 10.10);
 - xi. Влијанијата од сечењето и екстракцијата на дрва врз недрвните шумски производи, еколошките вредности, отпадот од дрво што може да се продава и другите производи и услуги (Критериум 10.11); и
 - xii. Еколошки соодветно отстранување на отпадни материјали (Критериум 10.12).
- 2) Мониторингот во 8.2.1 е доволен за да се идентификуваат и опишат социјалните влијанија од активностите на стопанисувањето, вклучувајќи каде што е применливо:
 - i. Докази за нелегални или неовластени активности (Критериум 1.4);
 - ii. Усогласеност со важечките закони, локалните закони, ратификуваните меѓународни конвенции и задолжителните кодекси на пракса (Критериум 1.5);
 - iii. Решавање на спорови и поплаки (Критериум 1.6, Критериум 2.6, Критериум 4.6);
 - iv. Програми и активности во врска со правата на работниците (Критериум 2.1);
 - v. Родова еднаквост, сексуално вознемирување и родова дискриминација (Критериум 2.2);
 - vi. Програми и активности во врска со здравјето и безбедноста при работа (Критериум 2.3);
 - vii. Исплата на плати (Критериум 2.4);
 - viii. Работнички обука (Критериум 2.5);
 - ix. Доколку се користат пестициди, здравјето на работниците изложени на пестициди (Критериум 2.5 и Критериум 10.7);
 - x. Идентификација на домородните народи и локалните заедници и нивните законски и обичајни права (Критериум 3.1 и Критериум 4.1);
 - xi. Целосна имплементација на условите во обврзувачките договори (Критериум 3.2 и Критериум 4.2);
 - xii. Домородни народи и односи со заедницата (Критериум 3.2, Критериум 3.3 и Критериум 4.2);

- xiii. Заштита на места од посебно културно, еколошко, економско, религиозно или духовно значење за домородните народи и локалните заедници (Критериум 3.5 и Критериум 4.7);
 - xiv. Опстојувањето на домородните културни предели и поврзаните вредности од значење за домородните народи (Критериум 3.1, Критериум 3.5);
 - xv. Употреба на традиционално знаење и интелектуална сопственост (Критериум 3.6 и Критериум 4.8);
 - xvi. Локален економски и социјален развој (Критериум 4.2, Критериум 4.3, Критериум 4.4, Критериум 4.5);
 - xvii. Производство на диверзифицирани придобивки и/или производи (Критериум 5.1);
 - xviii. Одржување и/или подобрување на екосистемските услуги (Критериум 5.1);
 - xix. Активности за одржување или подобрување на екосистемските услуги (Критериум 5.1);
 - xx. Вистински во споредба со проектираните годишни сечи на дрвена граѓа и други шумски производи (Критериум 5.2);
 - xxi. Употреба на локална преработка, локални услуги и локално производство со додадена вредност (Критериум 5.4);
 - xxii. Долгорочно економска одржливост (Критериум 5.5); и
 - xxiii. Високи конзервациски вредности 5 и 6 идентификувани во Критериум 9.1.
- 3) Постапките за следење во 8.2.2 се доволни за идентификување и опишување на промените во условите на животната средина, вклучувајќи каде што е применливо:
- i. Одржувањето и/или подобрувањето на екосистемските услуги (Критериум 5.2) (кога Организацијата користи барања за екосистемски услуги на FSC);
 - ii. Еколошки вредности и функции на екосистемот, вклучувајќи секвестрација и складирање на јаглерод (Критериум 6.1); вклучувајќи ја ефикасноста на идентификуваните и спроведените активности за спречување, ублажување и санирање на негативните влијанија врз еколошките вредности (Критериум 6.3);
 - iii. Ретки и загрозени видови, и ефикасноста на преземените активности за нивна заштита и нивните живеалишта (Критериум 6.4);
 - iv. Репрезентативни примерочни области и ефикасноста на преземените активности за нивно зачувување и/или обновување (Критериум 6.5);
 - v. Природно присутни автохтони видови и биолошка разновидност и ефикасноста на преземените мерки за нивно зачувување и/или обновување (Критериум 6.6);
 - vi. Водни текови, водни тела, количина и квалитет на вода и ефикасноста на преземените активности за нивно зачувување и/или обновување (Критериум 6.7);
 - vii. Вредности на пејзажот и ефикасноста на преземените активности за нивно одржување и/или обновување (Критериум 6.8);
 - viii. Претворање на природна шума во плантажи или претворање во нешумска (Критериум 6.9);
 - ix. Статусот на плантажите утврден по 1994 година (Критериум 6.10); и
 - x. Високи конзервациски вредности 1 до 4 идентификувани во Критериум 9.1 и ефикасноста на преземените активности за нивно одржување и/или подобрување.

Анекс Ж Упатства за развивачите на стандарди за развој на индикатори* за основни подрачја* на недопрен шумски пејзаж* (Принцип* 9)

1. Праг за огромно мнозинство

Дефиницијата за огромно мнозинство е 80% од вкупната површина на недопрени шумски предели во рамките на Единицата за стопанисување од 1 јануари 2017 година. Огромното мнозинство исто така ја исполнува или надминува дефиницијата за недопрен шумски предели.

Прагот за огромно мнозинство може да се утврди под 80%, под услов да се постигне најголем број придобивки од зачувување врз основа на национални или еко-регионални размислувања и сè уште да ја исполнува или надминува дефиницијата за недопрен шумски предел.

Праговите над 80% треба да се земат предвид во нации и/или екорегии каде што недопрените шумски предели се релативно ретки и/или фрагментирани и/или каде што големи количини на недопрени шумски предели се изгубени од 2000 година.

При развивање на национални или еко-регионални специфични прагови на огромно мнозинство, развивачите треба да го земат предвид следново:

1. Докази за демонстрирање на релативната изобилство на недопрени шумски предели и нивото на ризик од деградација на недопрени шумски предели од човечки активности, вклучувајќи:
 - a. Релативна реткост на недопрени шумски предели на национално или еко-регионално ниво. Колку се поретки недопрените шумски предели, толку е повисок прагот за огромно мнозинство;
 - b. Степенот до кој националните или еко-регионалните недопрени шумски предели се деградирани од човековите активности од 2000 година и затоа се ретки, ретки или фрагментирани. Колку е побрза деградацијата на недопрените шумски предели, толку е повисок прагот за огромно мнозинство;
 - c. Видовите на човечки активности што резултирале со деградација на недопрените шумски предели од 2000 година. Колку повеќе човечките активности ја оштетуваат недопреноста на недопрените шумски предели, толку е повисок прагот за огромно мнозинство;
 - d. Ризикот од оштетување на недопрените шумски предели од човечки активности. Колку е поголем ризикот за недопрените шумски предели, толку е повисок прагот за огромно мнозинство;
 - e. Количина и релативна трајност на заштитата на основните области на недопрениот шумски предел споредувајќи ги различните интензитети на индустриска активност. Заштитата треба да го одржува или подобрува интегритетот и другите еколошки атрибути на основните области на недопрениот шумски предел. Колку е потрајна заштитата на недопрените шумски предели, толку е помал прагот за огромно мнозинство;
 - f. Природата и распределбата на еколошките вредности во и во близина на недопрените шумски предели. Колку е поголема концентрацијата на овие вредности во и во близина на недопрените шумски предели, толку е повисок прагот за огромно мнозинство;
 - g. Природата и дистрибуцијата на културните вредности и законските и обичајните права во рамките на и во близина на недопрените шумски предели; и
 - h. Резултатите од културно соодветното ангажирање со засегнатите носители на права засегнатите и заинтересираните засегнати страни;

Б. Развивање индикатори за проценка и заштита на недопрени шумски предели

Развивачите на стандарди треба да ги земат предвид следните информации при развивање на индикатори за критериумите 9.1 и 9.2.

Резултатот ќе биде национално или еко-регионално соодветни барања за идентификување, проценка и заштита на огромното мнозинство од недопрените шумски предели како основни области.

Основни области се наменети да бидат заштитени од активности што влијаат на нивната неоштетеност, вклучувајќи комерцијална сеча, рударство и изградба на патишта, брани и друга инфраструктура.

1. Индикаторите развиени за идентификација и означување на основни области треба да:
 - a. Почитувајте го правото на слободна претходна и информирана согласност на засегнатите носители на права (Критериум 3.1 и 4.1);
 - b. Обезбедување на почитување на законските и обичајните права на засегнатите носители на права за користење на основните области;
 - c. Осигурајте се дека основните области ги содржат еколошки највредните, најконтинуираните и недопрените делови од недопрените шумски предели;
 - d. Осигурајте се дека обликот на основните области е дизајниран за максимизирање на нивните внатрешни живеалишта.
 - e. Обезбедете основните области да содржат живеалишта за ретки, загрозени и загрозени видови и друг див свет кои зависат од големи континуирани области на непроменета шума;
 - f. Обезбедете дека основните области ја одржуваат или ја обновуваат поврзаноста помеѓу основните области и во рамките на Стопанската единица и во непосредна близина на неа; и
 - g. Погрижете се основните области да не бидат помали од 50.000 хектари.
2. Индикаторите развиени за заштита на основните области треба да обезбедат:
 - a. Законските и обичајните права на засегнатите носители на права да ги користат основните области се почитуваат;
 - b. Домородни народи на традиционалните народи и заедниците зависни од шумите им се дава приоритет за дизајнирање и спроведување алтернативни активности за стопанисување и зачувување компатибилни со заштитата на основните области;
 - c. Спречување на нелегална сеча, фрлање дрво од ветер, деградација и други влијанија од ефектите на работ во рамките на основните области;
 - d. Стопанисување со изградбата на патишта и интензитетот на други активности во непосредна близина на основните области за да се спречи нелегална сеча, фрлање дрва од ветер, деградација и други влијанија од ефектите на работ во основните области; и
 - e. Идентификација на соодветни ширини на тампон-зони во непосредна близина на основните области каде што се управува со изградба на патишта и други активности за да се спречат влијанија од ефектот на рабовите во рамките на основните области.
3. Индикаторите развиени за заштита на основните области треба да обезбедат нивна неоштетеност, земајќи ги предвид активностите што влијаат врз нив, вклучувајќи комерцијална сеча, рударство и изградба на патишта, брани и друга инфраструктура. Примери за стопанисување што ја штити неоштетеноста на основните области вклучуваат зони за заштита, како и области што може да имаат, но и да немаат законска заштита, како што се резервирани површини, резервати, одложувања, резервати на заедницата и заштитени подрачја на домородното население.

4. Индикаторите развиени за недопрени шумски предели треба да разјаснат дека деловите од недопрените шумски предели кои не се означени како основни области треба да се управуваат за да се заштитат и/или одржат Високи конзервациски вредности од категорија

Анекс 3 Стратегии за одржување на високи конзервациски вредности* (Принцип* 9)

Стратегиите за одржување на Високи конзервациски вредности не мора нужно да ја исклучуваат сечата. Сепак, единствениот начин да се одржат некои Високи конзервациски вредности ќе биде преку заштита на подрачјето со висока конзервациска вредност кое ги поддржува.

- **ВКВ 1** – Заштитни зони, прописи за лов и/или други стратегии за заштита на загрозените, загрозените, ендемските видови или други концентрации на биолошка разновидност и еколошките заедници и живеалишта од кои тие зависат, доволни за да се спречи намалување на обемот, интегритетот, квалитетот и одржливоста на живеалиштата и појавата на видовите. Онаму каде што подобрувањето е идентификувано како цел, се воспоставени мерки за развој, проширување и/или обновување на живеалиштата за таквите видови.
- **ВКВ 2** – Стратегии кои целосно го одржуваат обемот и недопреноста на шумските екосистеми и одржливоста на нивните концентрации на биолошка разновидност, вклучувајќи растителни и животински индикаторски видови, клучни видови и/или здруженија поврзани со големи недопрени природни шумски екосистеми. Примерите вклучуваат заштитни зони и области за угар, при што секоја комерцијална активност во областите што не се загарантирани е ограничена на операции со низок интензитет кои целосно ја одржуваат структурата, составот, регенерацијата и моделите на нарушување на шумите во секое време. Онаму каде што подобрувањето е идентификувано како цел, се воспоставени мерки за обновување и повторно поврзување на шумските екосистеми, нивната недопреност и живеалишта кои ја поддржуваат природната биолошка разновидност.
- **ВКВ 3** – Стратегии кои целосно го одржуваат обемот и интегритетот на ретките или загрозените екосистеми, живеалишта или рефугиуми. Таму каде што подобрувањето е идентификувано како цел, се воспоставени мерки за обновување и/или развој на ретки или загрозени екосистеми, живеалишта или рефугиуми.
- **ВКВ 4** – Стратегии за заштита на сите сливови на вода од значење за локалните заедници лоцирани во рамките на или низводно од Единицата за стопанисување и области во рамките на единицата кои се особено нестабилни или подложни на ерозија. Примери може да вклучуваат заштитни зони, прописи за собирање, ограничувања за употреба на хемикалии и/или прописи за изградба и одржување на патишта, за заштита на сливовите на вода и областите низводно и надводно. Онаму каде што подобрувањето е идентификувано како цел, се воспоставени мерки за враќање на квалитетот и квантитетот на водата. Онаму каде што се идентификувани екосистемските услуги на ВКВ 4 вклучуваат регулирање на климата, се воспоставени стратегии за одржување или подобрување на врзувањето и складирањето на јаглеродот.
- **ВКВ 5** – Стратегиите за заштита на потребите на заедницата и/или домородните народи во однос на Единицата за стопанисување се развиваат во соработка со претставници и членови на локалните заедници и домородните народи.
- **ВКВ 6** – Стратегиите за заштита на културните вредности се развиваат во соработка со претставници и членови на локалните заедници и домородните народи.

Анекс S Рамка на високи конзервациски вредности* (Принцип* 9)

Општи најдобри достапни информации

Следните табели ги прикажуваат видовите на сеопфатни најдобри достапни информации – Best Available Information (мк. НДИ – англ. BAI) што се применливи за проценки, стратегии и следење за сите ВКВ или специфични категории на ВКВ. НДИ се однесува на сите организации што не се SLIMF. За SLIMF, НДИ се применува каде што е наведено. Целта на наведувањето на сеопфатните НДИ овде е да се избегне нивното повторување во следните делови. НДИ што е посспецифичен за поединечните ВКВ толкувања е вклучен во следните делови.

Најдобри достапни информации за идентификување и проценка на национални или регионални толкувања на ВКВ		SLIMF
Сите категории на ВКВ, сите елементи	Податоци, факти, документи, експертски мислења и резултати од теренски истражувања или консултации со засегнати страни кои се најверодостојни, најточни, најцелосни и/или најрелевантни и кои можат да се добијат преку разумен напор и трошок, во зависност од обемот и интензитетот на управувачките активности и Превентивниот пристап. Истражувања со висока конзервациска вредност на Единицата за стопанисување; релевантни бази на податоци и мапи; културно соодветен ангажирање со засегнатите носители на права, засегнатите и заинтересираните страни и релевантните локални и регионални експерти; Упатства на FSC за имплементација на слободна, претходна и информирана согласност (2021); преглед на резултатите од страна на стручно лице(и) независно од Организацијата.	ДА
ВКВ 2, Елемент 1, IFLs	Не е применливо	
ВКВ 5, Елемент 1 и ВКВ 6, Елемент 2, Вредности фундаментални за локалните заедници	Културно соодветното ангажирање со локалните заедници е примарната НДИ за овие елементи.	ДА
ВКВ 5, Елемент 2 и ВКВ 6, Елемент 3, Вредности фундаментални за домородните народи	Не е применливо.	

Најдобри достапни информации за развој на стратегии за стопанисување со национални или регионални толкувања на ВКВ SLIMF

Сите категории на ВКВ, сите елементи	Идентификација на закани, користејќи: Податоци, факти, документи, експертски мислења и резултати од теренски истражувања или консултации со засегнати страни кои се најверодостојни, најточни, најцелосни и/или најрелевантни и кои можат да се добијат преку разумен напор и трошоци, во зависност од обемот и интензитетот на управувачките активности и Превентивниот пристап. Ангажман со засегнатите носители на права, засегнатите и заинтересираните засегнати страни и експертите.	ДА
---	---	----

ВКВ 5, Елемент 1 и ВКВ 6, Елемент 2, Вредности фундаментални за локалните заедници	Културно соодветното ангажирање со локалните заедници е примарното ИТВ за овие елементи. „Фундаменталноста“ и „критичната... важност“ на ресурсите, исто така, треба да се утврдат преку ангажирање.	ДА
---	--	----

ВКВ 5, Елемент 2 и ВКВ 6, Елемент 3, Вредности фундаментални за домородните народи	Не е применливо	
---	-----------------	--

Најдобри достапни информации за следење на национални или регионални толкувања на ВКВ SLIMF

Сите категории на ВКВ, сите елементи	ИТП вклучува: Ангажман со носителите на права, во согласност со критериумите 3.5, 4.5 и 4.7; културно соодветен ангажирање со засегнатите и заинтересираните страни; информации за ангажирање со претставници на локалните заедници; мониторинг спроведен од локалните заедници; и ангажирање со експерти.	ДА
---	--	----

ВКВ 1 – Разновидност на видови. Концентрации на биолошка разновидност, вклучувајќи ендемски видови и ретки, загрозени или загрозени видови, кои се значајни на глобално, регионално или национално ниво.

Сите информации во следните делови се однесуваат на сите организации. Исклучок е НДИ кој не е прикажан како применлив за SLIMF; сепак, толкувањата, стратегиите и методите за проценка и следење сè уште важат. Видете го и Општиот НДИ наведен погоре.

А. Национални или регионални толкувања на ВКВ 1, за идентификација на ВКВ

Национални или регионални толкувања на ВКВ 1:	Најдобри достапни информации (НДИ) за идентификување на појавувања на толкувањата:	НДИ важи и за SLIMF?
Елемент 1: Концентрации на биолошка разновидност кои се значајни на глобално, регионално или национално ниво:		
Заштитени подрачја, вклучувајќи: строги природни резервати, подрачја со дива природа, национални паркови, споменици на природата, паркови на природата, заштитени предели и повеќенаменски подрачја, места на RAMSAR и места на светско наследство. (Забележете дека националните паркови го вклучуваат неодамна прогласениот Национален парк Шар Планина, а местата на светско наследство ја вклучуваат Древната и исконска букова шума на Карпатите и другите региони (во рамките на Националниот парк Маврово).)	За листи и мапи, видете: IUCN WDPA (видете ја референцата подолу) и МоЕРР (Оддел за просторно планирање и просторна информативна служба). Видете ги и референците за местата на светското наследство и RAMSAR.	ДА
Биосферни резервати на УНЕСКО, т.е. Охрид-Преспа.	Видете Биосферни резервати на УНЕСКО (во Референци).	НЕ
Според пристапот на претпазливост и во исчекување на понатамошна проценка: Предложени заштитени подрачја, на пр.: места кои веројатно ќе се квалификуваат како Посебни заштитени подрачја или Посебни подрачја на зачувување според Директивата на ЕУ за живеалишта и Директивата за птици (Натура 2000); подрачја во Смрагд мрежата; предложени места на светското наследство; и приоритетни подрачја во Балканскиот зелен појас (на пр. Јакупица; Осогово; област помеѓу Винаца и Делчево, долина на реката Брегалница и планински масив Голак; Плачковица; Јато Кожуф и Кајмакчалан; Тиквешко Езеро; Шар Планина, Тетово; област Шебеник, која се граничи со планината Јабланица).	Видете: МЖСПП (Оддел за просторно планирање и Оддел за заштита на природното наследство и Натура 2000); Просторниот план на Република Македонија; Проектот за национална еколошка мрежа (МАК-NEN); Брајаноска и др. (2013); Македонско еколошко друштво; Еко-свест; WWF Адрија. За живеалиштата наведени во Директивата на ЕУ за живеалишта, видете ја референцата подолу. За локациите на Емералд мрежата, видете IUCN WDPA (во Референци). За приоритетните области во Зелениот појас, видете ја Слика 15 во Брајаноска и др. (2009). Видете исто така и локации на светско наследство (во Референци).	ДА (за информации од владини агенции)

Национални или регионални толкувања на ВКВ 1:	Најдобри достапни информации (НДИ) за идентификување на појавувања на толкувањата:	НДИ важи и за SLIMF?
Други шумски локалитети со висока природна вредност кои се приоритет за зачувување.	Видете: МЖСПП; Македонско еколошко друштво; и МЕД (2021).	ДА (за МЖСПП)
Според пристапот на претпазливост и во очекување на натамошна проценка: Реки кои се приоритет за конзервација, на пр.: Горна Вардар, Треска, Бабуна-Тополка, Пчиња-Крива, Катланово-Таор, Долен Вардар, Дојранско Езеро, Струмица, Клисура на Брегалница, Црна, Преспанско Езеро, Охридско Езеро.	Видете: Bankwatch (2023) и Balkan Rivers (2014) (во литературата подолу).	НЕ
Важни зони за миграциски период, зони за размножување, зони за хибернација и други значајни сезонски концентрации на видови птици, цицачи, риби, водоземци и влекачи.	Видете го Општиот НДИ. За примери на специфични видови и типови локации што треба да се земат предвид, видете FSC (2016).	ДА (за сеопфатно поврзување)
Според пристапот на претпазливост и во исчекување на понатамошна проценка: Релативно природни и недопрени еколошки заедници во Клучните подрачја за биодиверзитет (КВА) и Важните растителни подрачја (ИРА), доколку не се опфатени во областите наведени погоре. (Забележете дека повеќето, но не сите, КВА се исто така Важни подрачја за птици.)	За мапа на KBAs, видете: Клучни подрачја за биолошка разновидност (во Референци). За информации за повеќето KBAs, видете: Важни подрачја за птици (во Референци). За IPAs, видете: Важни растителни подрачја (во Референци).	НЕ
Елемент 2: Концентрации на ендемски видови кои се значајни на глобално, регионално или национално ниво:		
Познати жаришта за ендемична флора или фауна, на пр.: ридот Радуша; Дебарска Котлина; Дримкол; Галичица; Охридско Езеро; Преспанско Езеро; карстни пештери, вклучително и во сливовите на Радика, Галичица, Јакупица и Порече.	Видете го Сеопфатните НДИ.	ДА
Други значајни концентрации на ендемски растителни или животински видови, на пр.: популации на ендемски вид кој е ранлив, загрозен, критично загрозен или речиси загрозен; и/или популации на повеќе ендемски видови.	За листи на ендемски видови, видете: Црвена листа на IUCN, Европски црвени листи и Национални црвени листи (во Референци). За база на податоци за некои познати појавувања на видови, видете: GBIF (во Референци) (забележете дека појавувањата се веројатни и на други места). Видете исто така: МЖСПП (Сектор за природа и Сектор за биодиверзитет); МЗШВС (Сектор за	ДА (за Црвените листи и информации од владини агенции)

Национални или регионални толкувања на ВКВ 1:	Најдобри достапни информации (НДИ) за идентификување на појавувања на толкувањата:	НДИ важи и за SLIMF?
	шумарство); Македонско еколошко друштво; и други невладини и експертски организации.	
(Имајте предвид дека многу области кај Елемент 1 погоре се исто така веројатни жаришта.)		
Елемент 3: Концентрации на ретки, загрозени или загрозени видови кои се значајни на глобално, регионално или национално ниво:		
Популации и живеалишта на видови со приоритет за зачувување, на пр.: балкански рис (вклучувајќи ја и областа Буковиќ); сакерски сокол; египетски мршојадец; мал шарен орел; уралска був.	МЖСПП (Оддел за природа). Македонско еколошко друштво. Видете го и Општиот НДИ.	У (за МЖСПП и Општо)
Значајни појави на копнени и слатководни растителни или животински видови наведени на Црвената листа на IUCN, регионалните листи или националните листи на видови како ранливи, загрозени, критично загрозени или речиси загрозени или еквивалентно. Вклучувајќи појави на: кој било вид наведени во CITES; кој било критично загрозен вид; повеќе од 1% од популацијата на наведениот вид; неколку или повеќе наведени видови и/или наведени видови во посебни еколошки ниши, на пр., месојади со широк распространетост, клучни видови, чадор видови, видови со многу мали популации или ареали и други видови со приоритет на зачувување.	За листи на ретки, загрозени и загрозени видови, видете: CITES (видете Референци), Црвена листа на IUCN, Европски црвени листи и Национални црвени листи (во Референци). За база на податоци за некои познати појавувања на видови, видете: GBIF (во Референци) (забележете дека појавувањата се веројатни и на други места). Видете исто така: МЖСПП (Сектор за природа и Сектор за биодиверзитет); МЗШВС (Сектор за шумарство); Македонско еколошко друштво; и други експертски организации.	ДА (за CITES, црвени листи и информации од владини агенции)

Б. Проценки за ВКВ 1

Национални или регионални методологии за проценка на појавите на ВКВ 1 Толкувања:	Најдобри достапни информации (НДИ) за проценка на појави:	НДИ важи и за SLIMF?
За сите толкувања на ВКВ 1: Идентификувањето на појавите на толкувањата на ВКВ 1 наведени погоре, заедно со сите други појави на ВКВ 1, е првиот, суштински дел од проценките.	Видете го НДИ во Дел А и Општиот НДИ, вклучувајќи го и повторното ангажирање на носителите на права и засегнатите страни заинтересирани за зачувување на ВКВ.	ДА
За сите ВКВ 1: Други елементи на проценка вклучуваат идентификување на ВКВ подрачја, состојбата на ВКВ и заканите за ВКВ. Потенцијалните закани може да вклучуваат и операции за стопанисување со шумите (на пр. изградба на патишта, сеча итн.) и надворешни фактори (на пр. климатски промени, криволов, неодржлива сеча на огревно дрво, палеж, диви кучиња, инвазивни видови, изградба на брани, цевководи и друга инфраструктура итн.).	Видете го НДИ во Дел А и Општиот НДИ, вклучувајќи го и повторното ангажирање. За пример за тоа како индикаторските видови можат да се користат како дел од проценките, видете FSC (2016).	ДА (за Дел А и Општо)
За заштитени подрачја: Потврдете дали политиките и практиките ефикасно ја заштитуваат областа и нејзините ВКВ.	Видете го Сеопфатните НДИ.	НЕ
За дополнителни упатства за идентификување и проценка на ВКВ 1 што може да постои во Единицата за стопанисување, видете: FSC (2020a) и ВКВРН (2017) (Поглавје 2, Размислувања за најдобра пракса за проценки на ВКВ и Поглавје 3.1, Идентификација на ВКВ 1).		

В. Стратегии за одржување и подобрување на ВКВ 1

Национални или регионални стратегии за одржување и/или подобрување на ВКВ 1 Толкувања:	Најдобри достапни информации (НДИ) за стратегии за стопанисување:	НДИ важи и за SLIMF?
За сите толкувања на ВКВ 1: Видете ги стратегиите во Анекс 3.	Видете го Сеопфатните НДИ.	ДА
За заштитени подрачја и предложени заштитени подрачја: Исто така, развивање и спроведување планови за стопанисување и спроведување; обезбедување доволен капацитет на персоналот; спречување на заробување на диви животни, сечење дрва за огрев, рударство и урбан развој кога се неовластени или неодржливи; разгледување на стопанисување кое поддржува одржливи традиционални употреби и им овозможува на локалните заедници да имаат корист од зачувувањето.	Видете го Сеопфатните НДИ.	ДА
За ендемски и ретки, загрозени или загрозени видови дрвја: Исто така, заштита на дрвјата од сечење, контрола на нелегалната сечење и стопанисување со областа за поддршка на опстанокот и закрепнувањето на видовите, на пр., со справување со заканите за регенерација.	Видете го Сеопфатните НДИ.	ДА
За ендемски и ретки, загрозени или загрозени диви животни и растенија: Исто така, не спроведувајте политики за лов или собирање, освен за одржливи нивоа на традиционална жетва од страна на локалните заедници, и регулирајте ја жетвата на NTFP што влијае на изворите на храна на видовите.	За планови за акција за видови, видете: МЖСПП, Македонско еколошко друштво и други експертски организации. За големи месојади, разгледајте ги и: Марсден и др. (2022).	ДА (за МЖСПП и други владини агенции)
За дополнителни насоки, разгледајте ги: FSC (2020a), вклучувајќи го и вклучувањето на заедниците, и ВКБРН (2018) (на пр., Дел 2), вклучувајќи го и целокупниот процес за развој на стратегии.		

Г. Мониторинг за ВКВ 1

Национални или регионални методологии за следење на појавите на ВКВ 1 Толкувања:	Најдобри достапни информации (НДИ) за следење на појавите:	НДИ важи и за SLIMF?
За сите толкувања на ВКВ 1: Мониторинг што се однесува на критериумот 9.4 и неговите индикатори. Исто така, земете го предвид следењето на промените во внатрешните и надворешните закани за ВКВ.	Видете го Сеопфатните НДИ.	ДА
За некои толкувања и појави на ВКВ, треба да се користат директни индикатори, на пр. теренски истражувања на флората и фауната или надзор со дронови. За други, индиректните индикатори може да бидат доволни и поефикасни, на пр. промени во квантитетот и квалитетот на живеалиштата за RTE видовите.	Видете го Сеопфатните НДИ.	ДА
За заштитените подрачја и предложените заштитени подрачја, размислете за мониторинг со локалните заедници, вклучително и за следење на потенцијалните влијанија и на потенцијалните нелегални или неовластени активности. Информациските системи како SMART можат да бидат корисни (https://smartconservationtools.org/).	Видете го Сеопфатните НДИ.	ДА
За RTE дивниот свет, разгледајте ги пристапите за мониторинг препорачани од невладини организации и експертски организации.	Видете на пример: МЖСПП, Македонско еколошко друштво, Марсден и др. (2022) и Шкрбиншек и др. (2024).	ДА (за МЖСПП)
За дополнителни упатства за програмите за мониторинг, разгледајте ги: FSC (2020a) и ВКБРН (2018) (на пр., Дел 3, ресурсите во Анекс 1 и примерите за техники за мониторинг во Анекс 2). Lucey et al (2023) исто така може да бидат корисни.		

ВКВ 2 – Екосистеми и мозаици на ниво на пејзаж. Недопрени шумски предели и големи екосистеми и мозаици на екосистеми на ниво на пејзаж кои се значајни на глобално, регионално или национално ниво и кои содржат одржливи популации од големото мнозинство од природно присутните видови во природни модели на дистрибуција и изобилство.

Сите информации во следните делови се однесуваат на сите организации. Исклучок е НДИ кој не е прикажан како применлив за SLIMF; сепак, толкувањата, стратегиите и методите за проценка и следење сè уште важат. Видете го и Општиот НДИ наведен погоре.

А. Национални или регионални толкувања на ВКВ 2, за идентификација на ВКВ

Национални или регионални толкувања на ВКВ 2:	Најдобри достапни информации (НДИ) за идентификување на појавувања на толкувањата:	НДИ важи и за SLIMF?
Елемент 1: Недопрени шумски предели:		
Не е применливо. Недопрени шумски предели како што се дефинирани во меѓународните генерички индикатори на FSC и од Global Forest Watch не се присутни во Северна Македонија.		Click or tap here to enter text.
Елемент 2: Големи екосистеми на ниво на пејзаж кои се значајни на глобално, регионално или национално ниво и кои содржат одржливи популации од големото мнозинство од природно присутните видови во природни модели на дистрибуција и изобилство:		
РАМСАР локации, т.е.: Охридското Езеро, Преспанското Езеро и Дојранското Езеро.	За листи и мапи на RAMSAR локации, видете RAMSAR локации (во Референци).	НЕ
Автохтони шуми кои, во контекст на Македонија, се релативно големи (т.е. 5.000 до 10.000 хектари), релативно не се засегнати од индустриското стопанисување и имаат сукцесивни фази, структура на шумите и состав на видови слични по дистрибуција како автохтоните шуми кои доживеале минимално човечко нарушување. (Видете ВКВ 1, Елемент 1, за веројатни примери.)	Мапирање и други податоци за шумарската покривка, возраста, сукцесијата, структурата, составот на видовите, антропогеното нарушување итн. Видете го и Општиот НДИ.	НЕ

Национални или регионални толкувања на ВКВ 2:	Најдобри достапни информации (НДИ) за идентификување на појавувања на толкувањата:	НДИ важи и за SLIMF?
Елемент 3: Мозаици на екосистемот кои се значајни на глобално, регионално или национално ниво и кои содржат одржливи популации од големото мнозинство од природно присутните видови во природни модели на дистрибуција и изобилство:		
Коридорите за поврзување на дивниот свет/живеалиштата што се предложени помеѓу заштитените подрачја и/или други појави на ВКВ 1, ВКВ 2 или ВКВ 3. Разгледајте ги областите во регионот РОНТ; во планините Илинска, Плакенска и Бигла; во предложената Македонска еколошка мрежа; и во Националниот просторен план на Северна Македонија.	Разгледајте ги информациите од: Брајаноска и др. (2011), МЖСПП (2021), МОН (2022), МЖСПП (Сектор за просторно планирање), Македонско еколошко друштво и други експертски организации.	ДА (за националниот просторен план и информации од МЖСПП)

Б. Проценки за ВКВ 2

Национални или регионални методологии за проценка на појавите на ВКВ 2 Толкувања:	Најдобри достапни информации (НДИ) за проценка на појави:	НДИ важи и за SLIMF?
За сите ВКВ 2: Идентификувањето на појавите на толкувањата на ВКВ 2 наведени погоре, заедно со сите други појави на ВКВ 2, е првиот, суштински дел од проценките.	Видете го НДИ во Дел А и Општиот НДИ, вклучувајќи го и повторното ангажирање на носителите на права и засегнатите страни заинтересирани за зачувување на ВКВ. Исто така, земете ги предвид проценителите на ВКВ со локално искуство.	ДА
За сите ВКВ 2: Други елементи на проценка вклучуваат идентификување на ВКВ подрачја, состојбата на ВКВ и заканите за ВКВ. Потенцијалните закани може да вклучуваат и операции за стопанисување со шумите (на пр., изградба на патишта, сеча итн.) и надворешни фактори (на пр., изградба на брани, цевководи и друга инфраструктура).	Видете го НДИ во Дел А и Општиот НДИ, вклучувајќи го и повторното ангажирање.	ДА
За дополнителни упатства за идентификување и проценка на ВКВ 2 што може да постои во Единицата за стопанисување, видете: FSC (2020a) и ВКБРН (2017) (Поглавје 2, Размислувања за најдобра пракса за проценки на ВКВ и Поглавје 3.2, Идентификација на ВКВ 2).		

В. Стратегии за одржување и подобрување на ВКВ 2

Национални или регионални стратегии за одржување и/или подобрување на толкувањата на ВКВ 2:	Најдобри достапни информации (НДИ) за стратегии за стопанисување:	НДИ важи и за SLIMF?
За сите толкувања на ВКВ 2: Видете ги стратегиите во Анекс 3.	Видете го Сеопфатните НДИ.	ДА
За коридори за поврзување.	Видете го НДИ во Дел А и Сеопфатните НДИ.	ДА
За дополнителни насоки, разгледајте ги: FSC (2020a), вклучувајќи го повторното вклучување на заедниците, и ВКБРН (2018) (на пр., Дел 2), вклучително и во однос на целокупниот процес за развој на стратегии.		

Г. Мониторинг за ВКВ 2

Национални или регионални методологии за следење на појавите на ВКВ 2 Толкувања:	Најдобри достапни информации (НДИ) за следење на појавите:	НДИ важи и за SLIMF?
За сите толкувања на ВКВ 2: Мониторинг што се однесува на критериумот 9.4 и неговите индикатори. Исто така, земете го предвид мониторингот за промени во внатрешните и надворешните закани за ВКВ.	Видете го Сеопфатните НДИ.	ДА
За некои појави на ВКВ 2, може да биде корисно далечинско набљудување со дронави или сателитски снимки. Доколку се користат сателитски снимки, тие треба да бидат со доволна резолуција за да се детектираат услови под крошната каде што е релевантно.	Видете го Сеопфатните НДИ.	ДА
Размислете за ко-мониторинг со локалните заедници. (Видете ВКВ 1 за повеќе детали.)	Видете го Сеопфатните НДИ.	ДА
За дополнителни упатства за програмите за мониторинг, разгледајте ги: FSC (2020a) и ВКБРН (2018) (на пр., Дел 3, ресурсите во Анекс 1 и примерите за техники за мониторинг во Анекс 2).		

ВКВ 3 – Екосистеми и живеалишта. Ретки, загрозени или загрозени екосистеми, живеалишта или рефугиуми.

Сите информации во следните делови се однесуваат на сите организации. Исклучок е НДИ кој не е прикажан како применлив за SLIMF; сепак, толкувањата, стратегиите и методите за проценка и следење сè уште важат. Видете го и Општиот НДИ наведен погоре.

А. Национални или регионални толкувања на ВКВ 3, за идентификација на ВКВ

Национални или регионални толкувања на ВКВ 3:	Најдобри достапни информации (НДИ) за идентификување на појавувања на толкувањата:	НДИ важи и за SLIMF?
Елемент 1: Ретки, загрозени или загрозени екосистеми:		
Шумски локации кои се приближуваат до примарните шумски услови.	Видете го МЗШВ (Оддел за шумарство), Универзитет „Свети Кирил и Методиј“ (Шумарски факултет).	ДА (за МЗШВ)
Мочуришни живеалишта. Особено важни примери се: Моноспитово, Белчишта, Катланово и Студенчишта. (Видете исто така RAMSAR локации на ВКВ 2.)	Видете го Сеопфатните НДИ.	ДА
Релативно недопрени и недопрени примери на други екосистеми. Според претпазливостта пристап и во исчекување на понатамошна проценка, локациите се поверојатно да се наоѓаат во планините во Балканскиот зелен појас (видете ги предложените заштитени подрачја, на ВКВ 1).	Видете го МЗШВ (Оддел за шумарство), Универзитетот „Свети Кирил и Методиј“ (Шумарски факултет) и други експертски организации.	ДА (за МЗШВ)
Елемент 2: Ретки, загрозени или загрозени живеалишта:		
Стари насади и особено добро развиени доцносукцесивни шумски насади. За бука, застапеноста вклучува локалитети во планините Малешевски, Кораб, Ниџе, Осогово, Малешево и Беласица, вклучувајќи ја долината на Длабока Река на планината Кораб.	Видете го МЗШВ (Оддел за шумарство), Универзитетот „Свети Кирил и Методиј“ (Шумарски факултет), Македонското еколошко друштво и други експертски организации.	ДА (за МЗШВ)
Други ретки, загрозени или загрозени шумски живеалишта, на пр.: крајбрежни и галериски шуми, со доминантни алнус, бетула, популус или саликс; мешана крајбрежна поплавна рамнина и галериска шума; широколисна мочуришна шума; термофилна листопадна шума; црн пинус; мешан медитерански бинус-термофилен кварец	Видете го МЗШВ (Оддел за шумарство), Универзитетот „Свети Кирил и Методиј“ (Шумарски факултет) и други експертски организации.	ДА (за МЗШВ)

Национални или регионални толкувања на ВКВ 3:	Најдобри достапни информации (НДИ) за идентификување на појавувања на толкувањата:	НДИ важи и за SLIMF?
Други ретки, загрозени или загрозени живеалишта, на пр., некои видови на: површински води; мочуришта, мочуришта и мочуришта; тревни површини; тревести предели, грмушки, тундра	Видете Анекс 1 од МЖСПП (2018).	НЕ

Елемент 3: Рефугија:

Изолирани или недостапни области или карактеристики каде што е исклучено значително човечко нарушување или кои се особено отпорни на климатските промени, овозможувајќи го опстанокот на домашниот биодиверзитет.

Видете го Сеопфатните НДИ.

Y

(Забележете дека заштитените подрачја може да бидат и рефугиуми; видете ВКВ 1.)

Б. Проценки за ВКВ 3

Национални или регионални методологии за проценка на појавите на ВКВ 3 Толкувања:	Најдобри достапни информации (НДИ) за проценка на појави:	НДИ важи и за SLIMF?
За сите ВКВ 3: Идентификувањето на појавите на толкувањата на ВКВ 3 наведени погоре, заедно со сите други појави на ВКВ 3, е првиот, суштински дел од оценките.	Видете го НДИ во Дел А и Општиот НДИ, вклучувајќи го и повторното ангажирање на носителите на права и засегнатите страни заинтересирани за зачувување на ВКВ. Исто така, земете ги предвид проценителите на ВКВ со локално искуство.	ДА
За сите ВКВ 3: Други елементи на проценка вклучуваат идентификување на ВКВ подрачја, состојбата на ВКВ и заканите за ВКВ. Потенцијалните закани може да вклучуваат и операции за стопанисување со шумите (на пр. изградба на патишта, сеча итн.) и надворешни фактори (на пр. климатски промени, сечење огревно дрво, палење, инвазивни видови, изградба на брани, пренамена итн.).	Видете го НДИ во Дел А и Општиот НДИ, вклучувајќи го и повторното ангажирање.	ДА
За дополнителни упатства за идентификување и проценка на ВКВ 3 што може да постои во Единицата за		

Национални или регионални методологии за проценка на појавите на ВКВ 3
Толкувања:

Најдобри достапни информации (НДИ) за проценка на појави:

НДИ
важи и
за
SLIMF?

стопанисување, видете: FSC (2020a) и ВКВРН (2017) (Поглавје 2, Размислувања за најдобра пракса за проценки на ВКВ и Поглавје 3.3, Идентификација на ВКВ 3).

В. Стратегии за одржување и подобрување на ВКВ 3

Национални или регионални стратегии за одржување и/или подобрување на ВКВ 3
Толкувања:

Најдобри достапни информации (НДИ) за стратегии за стопанисување:

НДИ
важи и
за
SLIMF?

За сите толкувања на ВКВ 3: Видете ги стратегиите во Анекс 3.

Видете го Сеопфатните НДИ.

☐ ДА

За дополнителни насоки, разгледајте ги: FSC (2020a), вклучувајќи го и вклучувањето на заедниците, и ВКВРН (2018) (на пр., Дел 2), вклучувајќи го и целокупниот процес за развој на стратегии.

Г. Мониторинг за ВКВ 3

Национални или регионални методологии за следење на појавите на ВКВ 3 Толкувања:	Најдобри достапни информации (НДИ) за следење на појавите:	НДИ важи и за SLIMF?
За сите толкувања на ВКВ 3: Мониторинг што се однесува на критериумот 9.4 и неговите индикатори. Исто така, земете го предвид следењето на промените во внатрешните и надворешните закани за ВКВ.	Видете го Сеопфатните НДИ.	ДА
За некои толкувања и појави на ВКВ, треба да се користат директни индикатори, на пр. теренски истражувања за обемот и состојбата на екосистемите и живеалиштата. За други, индиректните индикатори може да бидат доволни и поефикасни, на пр. следење на индикаторските видови.	Видете го Сеопфатните НДИ.	ДА
За дополнителни упатства за програмите за мониторинг, разгледајте ги: FSC (2020a) и ВКВРН (2018) (на пр., Дел 3, ресурсите во Анекс 1 и примерите за техники за мониторинг во Анекс 2).		

ВКВ 4 – Критични екосистемски услуги. Основни екосистемски услуги во критични ситуации, вклучувајќи заштита на водните сливови и контрола на ерозијата на ранливите почви и падини.

Сите информации во следните делови се однесуваат на сите организации. Исклучок е НДИ кој не е прикажан како применлив за SLIMF; сепак, толкувањата, стратегиите и методите за проценка и следење сè уште важат. Видете го и Општиот НДИ наведен погоре.

А. Национални или регионални толкувања на ВКВ 4, за идентификација на ВКВ

Национални или регионални толкувања на ВКВ 4:	Најдобри достапни информации (НДИ) за идентификување на појавувања на толкувањата:	НДИ важи и за SLIMF?
Елемент 1: Сливови во критични ситуации:		
Шуми што сочинуваат повеќе од 50% од голем слив или повеќе од 25% од слив што е критичен за собирање вода за пиење или за регулирање на хидрологијата и протокот на вода во областите склони кон поплави.	Видете ги МЖСПП (Сектор за води и просторна информативна служба), МЗШВС (Сектор за шумарство) и други експертски организации.	ДА (за МЖСПП и МЗШВ)
Сливови и зони на полнење за карстни извори и водоносни слоеви, како и за сублакустрични извори.	Видете го МЖСПП (Сектор за води) и други експертски организации.	ДА (за МЖСПП)
(Имајте предвид дека ВКВ 4 може да вклучува и сливови за RAMSAR локации (видете ВКВ 2) и за извори на вода од кои зависат заедниците (видете ВКВ 5).)		
Елемент 2: Контрола на ерозијата на ранливи почви и падини во критични ситуации:		
Области склони кон ерозија и лизгање на земјиштето, вклучувајќи падини склони кон лизгање на земјиштето со излевања што веројатно ќе влијаат на населените области или други висококвалитетни живеалишта, како и области склони кон ерозија и падини што веројатно ќе влијаат на критичните сливови на вода (видете Елемент 1).	Видете МЖСПП (Оддел за води и просторна информативна служба), МЗШВС (Оддел за шумарство). Видете го и Општиот НДИ.	ДА
Падини склони кон лавини со излевања што веројатно ќе влијаат на населени области или други висококвалитетни живеалишта.	Видете ги МЖСПП и МЗШВС (Сектор за шумарство). Видете го и Општиот НДИ.	ДА

Национални или регионални толкувања на ВКВ 4:	Најдобри достапни информации (НДИ) за идентификување на појавувања на толкувањата:	НДИ важи и за SLIMF?
Елемент 3: Други екосистемски услуги во критични ситуации:		
Природно присутни типови шуми (на пр., зрели листопадни) и други екосистеми кои го ублажуваат ширењето на пожарот или служат како противпожарни појаси.	Видете го Сеопфатните НДИ.	ДА
Туризам со низок импакт во локации каде што заедниците имаат малку други можности за генерирање еколошки одржливи приходи.	Локалните заедници. Видете исто така Министерството за култура и туризам и Сеопфатните НДИ.	НЕ
(Имајте предвид дека ВКВ 4 може да вклучува и обезбедување ресурси за локалните заедници (видете ВКВ 5).)		

Б. Проценки за ВКВ 4

Национални или регионални методологии за проценка на појавите на ВКВ 4 толкувања:	Најдобри достапни информации (НДИ) за проценка на појави:	НДИ важи и за SLIMF?
За сите ВКВ 4: Идентификувањето на појавите на толкувањата на ВКВ 4 наведени погоре, заедно со сите други појави на ВКВ 4, е првиот, суштински дел од проценките.	Видете го НДИ во Дел А и Општиот НДИ, вклучувајќи го и повторното ангажирање на носителите на права и засегнатите страни заинтересирани за зачувување на ВКВ.	ДА
За сите ВКВ 4: Други елементи на проценка вклучуваат идентификување на ВКВ подрачја, состојбата на ВКВ и заканите за ВКВ. Потенцијалните закани може да вклучуваат и операции за стопанисување со шумите (на пр., изградба на патишта, сеча, хемиска примена итн.) и надворешни фактори (на пр., климатски промени, палеж, изградба на брани и друга инфраструктура итн.).	Видете го НДИ во Дел А и Општиот НДИ, вклучувајќи го и повторното ангажирање. Постапката за услуги на екосистемот на FSC (FSC, 2021b) исто така може да биде корисна во некои ситуации.	ДА
За дополнителни упатства за идентификување и проценка на ВКВ 4 што може да постои во Единицата за стопанисување, видете: FSC (2020a) и ВКВРН (2017) (Поглавје 2, Размислувања за		

Национални или регионални методологии за проценка на појавите на ВКВ 4 толкувања:

Најдобри достапни информации (НДИ) за проценка на појави:

НДИ важи и за SLIMF?

најдобра практика за проценки на ВКВ и Поглавје 3.4, Идентификација на ВКВ 4).

В. Стратегии за одржување и подобрување на ВКВ 4

Национални или регионални стратегии за одржување и/или подобрување на ВКВ 4 Толкувања:

Најдобри достапни информации (НДИ) за стратегии за стопанисување:

НДИ важи и за SLIMF?

За сите толкувања на ВКВ 4: Видете ги стратегиите во Анекс 3.

Видете го Општиот НДИ. За дополнителни размислувања, видете: FSC (2020a) и ВКБРН (2018) (на пр., Дел 2, вклучувајќи го и делот 2.3.4).

ДА

За водоснабдувања, вклучително и за карстни извори и водоносни слоеви: Исто така, одржувајте ја шумарската покривка и ограничете ги активностите за одржување на квалитетот на водата и природната хидрологија.

Видете го Сеопфатните НДИ.

ДА

За ублажување на ризикот од ерозија, лизгање на земјиштето и пожар: Видете го и моделот за намалување на ризикот од катастрофи (Есо-DRR) и Регионалната програма за стопанисување со пејзажни пожари.

Видете го Центарот за стопанисување со кризи и Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство (МЗШВ).

ДА

За падини склони кон лавини: Минимизирајте ја изградбата на патишта, чистата сеча и други активности што ја намалуваат стабилноста на падината или природните сидра.

Видете Општоприфатена НДИ. Доколку НДИ специфична за Македонија не е достапна, видете FSC (2016) (2016).

ДА

За дополнителни насоки, разгледајте ги: FSC (2020a), вклучувајќи го и вклучувањето на заедниците, и ВКБРН (2018) (на пр., Дел 2), вклучувајќи го и целокупниот процес за развој на стратегии.

Г. Мониторинг за ВКВ 4

Национални или регионални методологии за следење на појавите на ВКВ 4 толкувања:	Најдобри достапни информации (НДИ) за следење на појавите:	НДИ важи и за SLIMF?
За сите толкувања на ВКВ 4: Мониторинг што се однесува на критериумот 9.4 и неговите индикатори. Исто така, земете го предвид мониторингот за промените во внатрешните и надворешните закани за ВКВ.	Видете го Сеопфатните НДИ.	ДА
За квалитетот и квантитетот на водата, почвите и другите екосистемски услуги: Видете го Анекс Б од FSC (2021b) за основните фактори што треба да се земат предвид при следење.		
За дополнителни упатства за програмите за мониторинг, разгледајте ги: FSC (2020a) и ВКВРН (2018) (на пр., Дел 3, ресурсите во Анекс 1 и примерите за техники за мониторинг во Анекс 2).		

ВКВ 5 – Потребите на заедницата. Локации и ресурси кои се фундаментални за задоволување на основните потреби на локалните заедници* или домородните народи* (за егзистенција, здравје, исхрана, вода итн.), идентификувани преку ангажман* со овие заедници или домородни народи.

Сите информации во следните делови се однесуваат на сите организации. Исклучок е НДИ кој не е прикажан како применлив за SLIMF; сепак, толкувањата, стратегиите и методите за проценка и следење сè уште важат. Видете го и Општиот НДИ наведен погоре.

А. Национални или регионални толкувања на ВКВ 5, за идентификација на ВКВ

Национални или регионални толкувања на ВКВ 5:	Најдобри достапни информации (НДИ) за идентификување на појавувања на толкувањата:	НДИ важи и за SLIMF?
Елемент 1: Локации и ресурси кои се фундаментални за задоволување на основните потреби на локалните заедници (за егзистенција, здравје, исхрана, вода итн.):		
Вододелници, реки, потоци и други извори на вода кои се користат за пиење, друга секојдневна употреба или наводнување.	Културно соодветен ангажирање со локалните заедници.	ДА
Ловишта, риболов, огревно дрво, растенија и области за одгледување што се користат за егзистенција или средства за живот. Примери може да вклучуваат билки, бобинки, овошје, печурки, лековити растенија, смрека, ароматични растенија, мов, лишаи и дивеч. (Не е вклучено криволов или нелегална сеча, неодржлива сеча или сеча што им штети на РТЕ или други ВКВ.)	Културно соодветен ангажирање со локалните заедници.	ДА
Други локации и ресурси од кои локалните заедници ги задоволуваат основните потреби.	Културно соодветен ангажирање со локалните заедници.	ДА
Елемент 2: Локации и ресурси кои се фундаментални за задоволување на основните потреби на домородните народи (за егзистенција, здравје, исхрана, вода итн.):		
Не е применливо		

Б. Проценки за ВКВ 5

Национални или регионални методологии за проценка на појавите на ВКВ 5 толкувања:	Најдобри достапни информации (НДИ) за проценка на појави:	НДИ важи и за SLIMF?
За сите ВКВ 5: Идентификувањето на појавите на толкувањата на ВКВ 5 наведени погоре, заедно со сите други појави на ВКВ 5, е првиот, суштински дел од проценките.	Културно соодветното ангажирање со локалните заедници е примарното НДИ. За дополнително НДИ, видете го Дел А и Општото НДИ.	ДА
За сите ВКВ 5: Други елементи на проценка вклучуваат: ангажирање со засегнати страни заинтересирани за зачувување на ВКВ и идентификување на ВКВ подрачја, состојбата на ВКВ и заканите за ВКВ. Потенцијалните закани може да вклучуваат и операции за стопанисување со шумите (на пр., изградба на патишта, сеча итн.) и надворешни фактори (на пр., климатски промени, развој на други места во сливот итн.).	Културно соодветното ангажирање со локалните заедници е примарното НДИ. За дополнително НДИ, видете го Дел А и Општото НДИ.	ДА
Размислете дали специфичните нивоа и практики на сечење огревно дрво, сечење на NTFP и друго искористување на шумите го одржуваат ресурсот и избегнуваат штета на биодиверзитетот и другите висококвалитетни култури.	Видете го Сеопфатните НДИ.	ДА
За дополнителни упатства за идентификување и проценка на ВКВ 5, видете: FSC (2020a) и ВКВРН (2017) (Поглавје 2, Размислувања за најдобра пракса за проценки на ВКВ и Поглавје 3.5, Идентификација на ВКВ 5).		

В. Стратегии за одржување и подобрување на ВКВ 5

Национални или регионални стратегии за одржување и/или подобрување на ВКВ 5 Толкувања:	Најдобри достапни информации (НДИ) за стратегии за стопанисување:	НДИ важи и за SLIMF?
За сите толкувања на ВКВ 5: Видете ги стратегиите во Анекс 3.	Видете го Сеопфатните НДИ.	ДА
За дополнителни упатства, разгледајте ги: FSC (2020a), вклучувајќи го и повторното вклучување на заедниците, и ВКБРН (2018) (на пр., Дел 2).		

Г. Мониторинг за ВКВ 5

Национални или регионални методологии за следење на појавите на ВКВ 5 толкувања:	Најдобри достапни информации (НДИ) за следење на појавите:	НДИ важи и за SLIMF?
За сите толкувања на ВКВ 5: Мониторинг што се однесува на критериумот 9.4 и неговите индикатори. Исто така, земете го предвид следењето на промените во внатрешните и надворешните закани за ВКВ.	Видете го Сеопфатните НДИ.	ДА
За сите толкувања на ВКВ 5: Мониторинг спроведен од или со локалните заедници, или со користење на методологии развиени во соработка со нив преку културно соодветен ангажирање.	Видете го Сеопфатните НДИ.	ДА
За сите толкувања на ВКВ 5: Факторите што треба да се земат предвид при следењето вклучуваат состојба на локациите и ресурсите, дали пристапот е доволен, дали нивоата на користење се одржливи и обемот и природата на какви било конфликти во врска со појавите на ВКВ.	Видете го Сеопфатните НДИ.	ДА
За дополнителни упатства, разгледајте ги: FSC (2020a) и ВКБРН (2018) (на пр., Дел 3 и ресурсите во Анекс 1).		

ВКВ 6 – Културни вредности. Локалитети, ресурси, живеалишта и предели од глобално или национално културно, археолошко или историско значење и/или од критично културно, еколошко, економско или религиозно/свето значење за традиционалните култури на локалните заедници или домородните народи, идентификувани преку ангажман со овие локални заедници или домородни народи.

Сите информации во следните делови се однесуваат на сите организации. Исклучок е НДИ кој не е прикажан како применлив за SLIMF; сепак, толкувањата, стратегиите и методите за проценка и следење сè уште важат. Видете го и Општиот НДИ наведен погоре.

А. Национални или регионални толкувања на ВКВ 6, за идентификација на ВКВ

Национални или регионални толкувања на ВКВ 6:	Најдобри достапни информации за идентификување на појавувањата на толкувањата:	НДИ важи и за SLIMF?
Елемент 1: Локалитети, ресурси, живеалишта и предели од глобално или национално културно, археолошко или историско значење:		
Локации на светското наследство и предложени локации на светското наследство, т.е. природното и културното наследство на охридскиот регион, архео-астрономскиот локалитет Кокино и локалитетите Маркови Кули.	Видете места на светското наследство (во Референци).	ДА
Локалитети означени како „природни реткости“ поради палеонтолошки вредности.	Видете го Министерството за животна средина и просторно планирање (МЖСПП).	ДА
Други меѓународно или национално важни културни, археолошки или историски места, ресурси, живеалишта или предели	Видете го Министерството за култура и туризам (Оддел за заштита на културното наследство и Националниот регистар на културно наследство). Разгледајте ги и: Археолошкиот музеј на Македонија; Институтот за културно и духовно наследство на Албанците; Универзитетот „Свети Кирил и Методиј“ (Институт за етнологија и антропологија); и Македонското археолошко научно друштво.	ДА (за Министерството за култура)

Национални или регионални толкувања на ВКВ 6:	Најдобри достапни информации за идентификување на појавувањата на толкувањата:	НДИ важи и за SLIMF?
Елемент 2: Локалитети, ресурси, живеалишта и предели од критично културно, еколошко, економско или религиозно/свето значење за традиционалните култури на локалните заедници:		
Свети места, светилишта и други места, ресурси, живеалишта или пејзажи од културно, еколошко, економско или религиозно/свето значење за локалните заедници.	Културно соодветен ангажирање со локалните заедници.	ДА
За сите толкувања.	Дополнителната НДИ може да вклучува теренски студии на свети места од страна на локалните университети. Видете го и Општиот НДИ.	НЕ
Елемент 3: Локалитети, ресурси, живеалишта и предели од критично културно, еколошко, економско или религиозно/свето значење за традиционалните култури на домородните народи:		
Не е применливо.		

Б. Проценки за ВКВ 6

Национални или регионални методологии за проценка на појавите на ВКВ 6 Толкувања:	Најдобри достапни информации за проценка на појави:	НДИ важи и за SLIMF?
За сите ВКВ 6: Идентификувањето на појавите на толкувањата на ВКВ 6 наведени погоре, заедно со сите други појави на ВКВ 6, е првиот, суштински дел од проценките.	За Елемент 2, ВКВ важни за локалните заедници, културно соодветенто ангажирање со заедниците е примарната НДИ. За Елемент 1, видете го Дел А и Општиот НДИ.	ДА
За сите ВКВ 6: Други елементи на проценка вклучуваат: ангажирање со засегнати страни заинтересирани за зачувување на ВКВ; и идентификување на ВКВ подрачја, состојбата на ВКВ и заканите за ВКВ. Потенцијалните закани може да вклучуваат и операции за стопанисување со шумите (на пр., изградба на патишта, сеча итн.) и надворешни фактори (на пр., палење, изградба на брани и друга инфраструктура итн.).	НДИ во Дел А и Сеопфатната НДИ.	ДА

Национални или регионални методологии за проценка на појавите на ВКВ 6
Толкувања:

Најдобри достапни информации за проценка на појави:

НДИ
важи и
за
SLIMF?

За дополнителни упатства за идентификување и проценка на ВКВ 6, видете: FSC (2020a) и ВКБРН (2017) (Поглавје 2, Размислувања за најдобра пракса за проценки на ВКВ и Поглавје 3.6, Идентификација на ВКВ 6).

В. Стратегии за одржување и подобрување на ВКВ 6

Национални или регионални стратегии за одржување и/или подобрување на ВКВ 6
Толкувања:

Најдобри достапни информации* за стратегии за стопанисување:

НДИ
важи и
за
SLIMF?

За појави на ВКВ поврзани со локалните заедници: Видете ги стратегиите во Анекс 3.

Видете го Сеопфатните НДИ.

ДА

За појави на ВКВ идентификувани првенствено поради историско или археолошко значење: Стратегиите се базираат на најдобрите достапни информации и се сметаат за ефикасни за одржување и/или подобрување на ВКВ.

Видете го Сеопфатните НДИ.

ДА

За дополнителни упатства, разгледајте ги: FSC (2020a), вклучувајќи го и повторното вклучување на заедниците, и ВКБРН (2018) (на пр., Дел 2).

Г. Мониторинг за ВКВ 6

Национални или регионални методологии за следење на појавите на ВКВ 6
Толкувања:

Најдобри достапни информации за следење на појавите:

НДИ
важи и
за
SLIMF?

За сите толкувања на ВКВ 6: Мониторинг што се однесува на критериумот 9.4 и неговите индикатори. Исто така, земете го предвид мониторингот за промени во внатрешните и надворешните закани за ВКВ.

Видете го Сеопфатните НДИ.

ДА

Национални или регионални методологии за следење на појавите на ВКВ 6 Толкувања:	Најдобри достапни информации за следење на појавите:	НДИ важи и за SLIMF?
За појави на ВКВ поврзани со локалните заедници: Мониторинг спроведен од или со локалните заедници, или со користење на методологии развиени во соработка со нив преку културно соодветен ангажирање.	Видете го Сеопфатните НДИ.	ДА
За сите толкувања на ВКВ 6: Факторите што треба да се земат предвид при следењето вклучуваат состојба на локациите и ресурсите, дали пристапот е доволен каде што е соодветно, како и обемот и природата на какви било конфликти во врска со појавите на ВКВ.	Видете го Сеопфатните НДИ.	ДА
За дополнителни упатства, разгледајте ги: FSC (2020a) и HCVRN (2018) (на пр., Дел 3) и ресурсите во Анекс 1).		

Примери за релевантни засегнати страни и експерти

(Ова е список на организации на засегнати страни и експерти кои веројатно ќе бидат релевантни за проценките, стратегиите и/или следењето на ВКВ, или воопшто, или за одредени категории или елементи на ВКВ. Списокот не е исцрпен, можеби ќе треба да се менува со текот на времето и може да се ажурира од страна на развивачите на стандарди. Доколку дополнителни засегнати страни и експерти се релевантни за специфични единици за стопанисување, тие исто така треба да бидат идентификувани и разгледани од страна на менаџерите.)

Невладини организации:

- Еко-Свест Центар за истражување и информации за животната средина
- Македонско еколошко друштво/Birdlife Macedonia
- Светски фонд за дивниот свет, Адрија (Загреб, Хрватска)

Други експертски организации:

- Археолошки музеј на Македонија
- Факултет за шумарски науки, пејзажна архитектура и екоинженеринг „Ханс Ем“ Универзитет „Свети Кирил и Методиј“
- Хидробиолошки институт (Охридско Езеро)
- Институт за биологија, Универзитет „Свети Кирил и Методиј“
- Институт за културно и духовно наследство на Албанците
- Институт за етнологија и антропологија, Универзитет „Свети Кирил и Методиј“
- Институт за географија, Универзитет „Свети Кирил и Методиј“
- Центар за медитеранска соработка на IUCN

- Македонска академија на науките и уметностите
- Македонско археолошко научно друштво
- Македонски Природонаучен музеј

Владини агенции:

- Министерство за животна средина и просторно планирање (МЖСПП)
- Сектор за природа, МЖСПП
- Одделение за биодиверзитет и генетски модифицирани организми
- Одделение за заштита на природното наследство и Натура 2000
- Сектор за води, МЖСПП
- Македонски информативен центар за животна средина
- Сектор за просторно планирање
- Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство (МЗШВ)
- Сектор за шумарство и ловство, МЗШВ
- Управа за заштита на културното наследство, Министерство за култура и туризам (МКТ)

Референци

Balkan Rivers. 2014. Outstanding Balkan River Landscapes – A Basis for Wise Development Decisions, Macedonia. RiverWatch. Fluvius. 2010-2014.
https://balkanrivers.net/sites/default/files/MK_CountrySpecial14%5Bsmallpdf.com%5D.pdf

Bankwatch. 2023. Shadow List of Rivers. February, 2023. CEE Bankwatch Network.
<https://bankwatch.org/publication/shadow-list-of-rivers>

Brajanoska et al. 2009. Background Document on Ecological Networks. Development of the National Ecological Network in FYR Macedonia (MAK-NEN). Brajanoska R., Čivić, K., Hristovski, S., Jones-Walters, L., Levkov, Z., Melovski, Lj., Melovski, D. and Veleviski, M. 2009. MES and European Centre for Nature Conservation. [https://conservationcorridor.org/cpb/Brajanoska et al 2009.pdf](https://conservationcorridor.org/cpb/Brajanoska_et_al_2009.pdf)

Brajanoska et al. 2011. Bear Corridors Management Plan: Project development of National Ecological Network in the Republic of Macedonia (MAK-NEN). Brajanoska, R., Melovski, Lj., Hristovski, S., Sarov, A. Avukatov, V. 2011. Skopje.

Brajanoska et al. 2013. Synthesis Report of the Project “Realisation of the Balkan Regional Ecological Network.” Brajanoska, R., Cil, A., Civic, K., Jones-Walters, L., Heinrichs, A.K., Hristovski, S., et al. 2013. European Centre for Nature Conservation, EuroNaturFoundation, and Macedonian Ecological Society,

CITES. See <https://checklist.cites.org/#/en>. At the “Locations” button, select “North Macedonia.” At the Appendices button (“All Appxs”), select “I” for Appendix I, species threatened with extinction. For

species that may be threatened if trade is not regulated, do a separate search using “II” at the Appendices button.

EU Habitat Directive Annex 1. For the list of habitats covered in Annex 1, see: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A01992L0043-20130701#anx_I

European Red Lists. For Regional lists of RTE species, see: https://environment.ec.europa.eu/topics/nature-and-biodiversity/european-red-list-threatened-species_en

FSC. 2016. High Conservation Value Forests Toolkit for Bulgaria. FSC-STD-BGR-02-2025a. Updated February 2016. <https://connect.fsc.org/document-centre/documents/resource/211> or <https://www.wwf.bg/resursi/>

FSC. 2017. FSC Glossary of Terms. FSC-STD-01-002. October 19, 2017. <https://fsc.org/en/document-centre/documents/resource/207>

FSC. 2018. FSC International Generic Indicators. FSC-STD-60-004 V2-0 EN. <https://fsc.org/en/document-centre/documents/resource/262>

FSC. 2020a. High Conservation Value Guidance for Forest Managers. FSC-GUI-30-009 V1-0 EN. <https://fsc.org/en/document-centre/documents/resource/422>.

FSC. 2021. FSC Guidelines for the Implementation of Free, Prior and Informed Consent. FSC-GUI-30-003. V2.0. March 9, 2021. <https://fsc.org/en/document-centre/documents/resource/332>

FSC. 2021b. Ecosystem Services Procedure: Impact Demonstration and Market Tools. FSC-PRO-30-006 V1-2. <https://connect.fsc.org/document-centre/documents/resource/316>

GBIF. Global Biodiversity Information Facility. https://www.gbif.org/occurrence/search?country=MK&iucn_red_list_category=CR&iucn_red_list_category=EN&iucn_red_list_category=VU&iucn_red_list_category=NT

HCVRN. 2017. Common Guidance for the Identification of High Conservation Values. High Conservation Value Resource Network. October 2013, amended September, 2017. <https://www.hcvnetwork.org/library/common-guidance-for-the-identification-of-hcv-english-indonesian-french-portuguese>

HCVRN. 2018. Common Guidance for the Management and Monitoring of High Conservation Values. High Conservation Value Resource Network. September, 2014, amended April, 2018. <https://www.hcvnetwork.org/library/common-guidance-for-the-management-and-monitoring-of-hcv>

Important Bird Areas. See: <https://datazone.birdlife.org/country/north-macedonia/ibas>. Click on each IBA for more information.

Important Plant Areas. See:

<https://www.plantlifeipa.org/site/results?reg=0&cty=239&snm=&spc=&SitThrIUCNThrL1RecID=&SitCriBI VCHabL1RecID=&SitCriBHabL1RecID=&SitCriCHabStaRecID=>

IUCN Red List. See <https://www.iucnredlist.org/search>. Searches can be done by country and species' assessment status. Click on each species for basic information on their status, range, threats, etc. Note the list may not include some nationally-listed species.

IUCN WDPA. World Database on Protected Areas, IUCN. For maps, see:

<https://www.protectedplanet.net/country/MKD>. For a list of areas and more information on each, scroll down the webpage.

Key Biodiversity Areas. For maps, see <https://www.keybiodiversityareas.org/sites/search> and “filter” for North Macedonia; click on each KBA for more information.

Lucey et al. 2023. Recommendations to the RSPO for monitoring of biodiversity in HCVs. Lucey, M., Scriven, S., Hector, A., Reynolds, G., Praselia, B. February 2023. <http://www.sensorproject.net/wp-content/uploads/2023/05/Recommendations-for-monitoring-of-biodiversity-in-HCVs- FINAL-for-SEnSOR-website.pdf>

Marsden et al. 2022. Large Carnivores in the Dinarides: Management, Monitoring, Threats and Conflicts. Marsden, K., Solić, A., Huber, D., Röttger, C., Froese, I., Schmidt, J. 2022. Federal Agency for Nature Conservation, Bonn, Germany. <https://www.wwfadria.org/latest/publications/>

Melovski et al. 2013. Regional division of the Republic of Macedonia for the Needs of Biological Databases. Melovski, L., Markovski, B., Hristovski, S., Jovanovska, D., Anastasovski, V., Klincharov, S., et al. Macedonian Journal of Ecology and Environment, 15;2. 2013. <https://pdfs.semanticscholar.org/c0db/7696ff699c27d5f4a7f4711583b9ce795e57.pdf>

MES. 2021. “Initial Recommendations for the Conservation of High Natural Value Forests Presented.” Online article. 2021. Macedonian Ecological Society. <https://mes.org.mk/blog/%D0%BF%D1%80%D0%B5%D0%B4%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%B2%D0%B5%D0%BD%D0%B8-%D0%BF%D1%80%D0%B2%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B8%D1%82%D0%B5-%D0%BF%D1%80%D0%B5%D0%BF%D0%BE%D1%80%D0%B0%D0%BA%D0%B8-%D0%B7%D0%B0-%D0%B7/>

MES. 2022. Feasibility Study on Enhancing Connectivity Conservation in the PONT Focus Region: Albania and North Macedonia. Description of the selected Connectivity Conservation Areas. August, 2022. Macedonian Ecological Society. <https://www.pont.org/wp-content/uploads/2024/07/MK.pdf>

MoEPP. 2018. National Biodiversity Strategy and Action Plan, 2018-2023. 2018. Ministry of Environmental and Physical Planning. https://www.moepp.gov.mk/wp-content/uploads/2014/12/NATIONAL-BIODIVERSITY_ENG.pdf

MoEPP. 2021. Brochure on protected areas and connectivity areas: https://www.moepp.gov.mk/wp-content/uploads/2021/03/broshura_ekoloski-koridori_MK.pdf

National Red Lists. National Red Lists of RTE species for Macedonia include:

- Karadelev et al. 2024. 2021 National Red List of Fungi: Focusing on Critically Endangered Species. Mitko Karadelev, M., Tofilovska, S., Rusevska, K. August 15, 2024. <https://csnmbs.manu.edu.mk/index.php/csnmbs/article/view/9>
- Krpac et al. 2012. Red list of butterflies (Lepidoptera: Hesperioidea & Papilionoidea) for Republic of Macedonia. Krpac, V., Darcemont, C. Revue d'Écologie. 67;1. 2012. <https://hal.science/hal-03530700/document>
- Lemonnier-Darcemont, et al. 2014. Red List of Orthoptera of the Republic of Macedonia. Lemonnier-Darcemont, M., Chobanov, D., Krpač, V. Revue d'Écologie (La Terre et La Vie). 69;2. 2014. https://www.researchgate.net/publication/266905600_Red_List_of_Orthoptera_of_the_Republic_of_Macedonia
- *Additional National Red Lists may be available from: the Official Gazette of the Republic of Macedonia; MoEPP; the Macedonian Ecological Society; and other expert organizations.*

RAMSAR sites. For a location map, see <https://www.ramsar.org/country-profile/north-macedonia>. For a list of sites with links for more information, see: [https://rsis.ramsar.org/rsi-search/?language=en&f0\]=regionCountry_en_ss%3ANorth+Macedonia&pagetab=1](https://rsis.ramsar.org/rsi-search/?language=en&f0]=regionCountry_en_ss%3ANorth+Macedonia&pagetab=1)

Skrbinšek et al. 2024. Handbook for monitoring of large carnivores in the Dinaric – Balkan – Pindos region. Skrbinšek, T., Fležar, U., Majić Skrbinšek, A. 2024. WWF Adria. <https://www.wwfadria.org/latest/publications/>

Trajkovska. 2022. Proposed Roadmap for Nature Protection, Year 2022. Trajkovska, S. Center for Research and Information for the Environment. <https://ekosvest.com.mk/wp-content/uploads/2022/12/Eko-Svest-Patokaz-2022.pdf>

UNESCO Biosphere Reserves. See <https://www.unesco.org/en/mab/ohrid-prespa-0>

Velkovski et al. 2017. Research on the Development and Structure of the Crown of Old-Growth Beech Trees on Maleshevski Mountains. Velkovski, N., Andonovski, V., Vasilevski, K. Proceedings of the 5th Congress of the Ecologists of Macedonia, October, 2016. Special Issues of the Macedonian Ecological Society, 13. 2017.

World Heritage Beech Forests. Webpage on European Beech Forests.

<https://www.europeanbeechforests.org/world-heritage-beech-forests/north-macedonia>

World Heritage sites. For maps and information on the Ancient and Primeval Beech Forests of the Carpathians and Other Regions of Europe site, see: <https://whc.unesco.org/en/list/1133>, <https://whc.unesco.org/en/list/1133/maps/>, and <https://www.europeanbeechforests.org/world-heritage-beech-forests/north-macedonia/dlaboka-reka>. For maps and information on the Natural and Cultural Heritage of the Ohrid Region site, see: <https://whc.unesco.org/en/list/99>. For proposed World Heritage sites, see: <https://whc.unesco.org/en/tentativelists/action=listtentative&order=states&state=mk>. The proposed sites include: Church St. George (Sv Gjorgji) Kurbinovo; Archaeo-astronomical Site Kokino; Cave Slatinski Izvor; and Markovi Kuli.

Анекс И Меѓународни генерички индикатори за употреба и управување со ризик од високо опасни пестициди*

- 10.7.1 Се покажува тренд на замена, намалување и/или отстранување на високоопасни пестициди со текот на времето или е оправдана континуираната употреба.
- 10.7.1 Контролните мерки се разгледуваат и/или спроведуваат проактивно врз основа на веројатните влијанија од целниот штетник, плевел или болест и секој праг на интервенција за да се избегнат неприфатливи влијанија врз економските, еколошките или социјалните вредности.
- 10.7.1 Воспоставени се програми кои имаат специфични активности, временски рамки, цели и ресурси наменети за спроведување или поддршка на истражувања за идентификување и тестирање на помалку опасни алтернативи за замена на високо ограничените високо опасни пестициди и ограничените високо опасни пестициди.

ЗАБЕЛЕШКА: Помалку опасните алтернативи може да вклучуваат промени во практиките на стопанисување, изборот на видови и размножувањето на дрвјата, средства за биолошка контрола, нехемиски пестициди или други хемиски пестициди.

- 10.7.14 Мерките за ублажување на ризикот даваат приоритет на избегнувањето на изложеност на работниците, погодени засегнати страни и/или еколошките вредности на високо опасни пестициди.
- 10.7.15 Мерките за ублажување на ризикот за работниците вклучуваат употреба на соодветна лична заштитна опрема во согласност со FSC-POL-30-001b Лична заштитна опрема.
- 10.7.16 Тампон зона за пестициди се воспоставува таму каде што високо опасен пестицид и/или метод на примена бара да се обезбеди заштита на еколошките вредности и општествените вредности.
- 10.7.17 Зона на исклучување се воспоставува таму каде што високо опасен пестицид и/или метод на примена бараат таква, како што е наведено на етикетата или други применливи извори, за да се избегне изложување на штета на работниците и погодени засегнати страни.
- 10.7.18 Локацијата и времетраењето на таквата зона на исклучување се соопштуваат на културно соодветен начин.
- 10.7.19 Програмите за обука (видете Критериум 2.5) за употреба на високоопасни пестициди вклучуваат информирање на работниците за познатите ризици за здравјето на луѓето и еколошките вредности, како и мерките за ублажување идентификувани во Проценката на еколошкиот и социјалниот ризик.
- 10.7.20 Се следи спроведувањето на мерките за ублажување на ризикот.
- 10.7.21 Се следи изложеноста на поединечни работници на високо опасни пестициди.

ЗАБЕЛЕШКА: Примери за пристапи за следење може да вклучуваат:

- Евиденција за апликации на високо опасни пестициди,
- Проверка на правилната употреба на лична заштитна опрема,
- Евиденција за пријавени или забележани здравствени ефекти,
- *Медицински биомониторинг.*

10.7.22 Се следат влијанијата врз животната средина од употребата на високо опасни пестициди и промените во состојбата на животната средина.

ЗАБЕЛЕШКА: Примери за пристапи за следење може да вклучуваат:

- Евиденција за апликации на високо опасни пестициди,
- Евиденција за пријавени или забележани влијанија врз животната средина,
- *Биомониторинг на животната средина*, на пр., користење на вредности на активирање за одредени организми или групи на организми.

10.7.23 Проценката(ите) на еколошкиот и социјалниот ризик, оперативните планови на локацијата и мерките за ублажување и следење на ризикот специфични за локацијата се во согласност со безбедносните листови со податоци (MSDS) и упатствата на етикетата за хемикалии.

10.7.24 Врз основа на резултатите од мониторингот, се преземаат корективни мерки таму каде што мерките за ублажување не се спроведуваат соодветно или не се ефикасни во стопанисувањето со ризиците за здравјето на луѓето и еколошките вредности.

10.7.25 Штетата предизвикана врз работниците и погодени засегнати страни од прекумерна изложеност на високоопасни пестициди се третира. Кога третманот не е можен, се обезбедува фер надомест.

10.7.26 Штетата предизвикана од високоопасни пестициди врз еколошките вредности се санира. Кога санирањето на штетата не е можно, се обезбедува правична компензација.

10.7.27 Кога се користат високоопасни пестициди во итни случаи или по наредба на владата, употребата е во согласност со постапката за исклучителна употреба на забранети високоопасни пестициди во Анекс 3 од FSC-POL-30-001 Политиката на FSC за пестициди.

ЗАБЕЛЕШКА: Иако Анекс 3 од Политиката за пестициди на FSC се однесува на употребата на забранети *високо опасни пестициди* во *итни* ситуации или по *влади*ни наредби, овој индикатор им овозможува на носителите на сертификати да ја применат истата постапка за ограничени *високо опасни пестициди* и многу ограничено *високо опасни пестициди* во овие ситуации, обезбедувајќи прозорец од триесет (30) дена по почетокот на употребата на хемискиот пестицид во кој ќе се заврши *Проценка на еколошкиот и социјалниот ризик* за специфичната локација.

Табела. Референтни документи на ВОП:

Референтен документ	НС 1	НС 2	НС 3	НС 4	НС 5	НС 6	НС 7	НС 8	НС 9	НС 10
FSC POL-30-001a FSC листи на високо опасни пестициди (FSC)	Сите	Сите	Сите	Сите	Сите	Сите	Сите	Сите	Сите	Сите
Глобален хармонизиран систем за класификација и означување на хемикалии (ОН)	Pt. 3 Ch 3.1, 3.5, 3.9 & Pt. 4 Гл. 4.2	Дел 3, погл. 3.1	Дел 3, погл. 3.6	Дел 3, погл. 3.5	Дел 3, погл. 3.7	Дел 3, погл. 3.9			Дел 3, погл. 3.8	Дел 3, Дел 4
Препорачана класификација на пестициди според опасност и упатства за класификација од СЗО (СЗО, IPCS и ИОМС)	Табела 1, 6, 7	Табели 1, 2, 3, 7	Табели 1, 2, 3, 7	Табели 1, 2, 3, 7	Табели 1, 2, 3, 7	Табели 1, 2, 3, 4, 7				
Меѓународни алатки за спречување на локални проблеми со пестициди: Консолидиран водич за хемиски кодови и конвенции (ECSPHR)	Член 3, Член 5.2.1		Поглавје 3, дел 4.2.5, 4.3.5 и поглавје 6	Поглавје 3, дел 4.2.5, 4.3.5 и поглавје 6						
Меѓународен кодекс на однесување за стопанисување со пестициди. Насоки за лична заштита при ракување и примена на пестициди (FAO и WHO)	Дел 1, Дел 1.1, 1.3, 1.4 и Анекс 6	Дел 1, Дел 1.1, 1.3, 1.4 и Анекс 6	Дел 1, Дел 1.1, 1.3, 1.4 и Анекс 6	Дел 1, Дел 1.1, 1.3, 1.4 и Анекс 6	Дел 1, Дел 1.1, 1.3, 1.4 и Анекс 6	Дел 1, Дел 1.1, 1.3, 1.4 и Анекс 6				
Меѓународен кодекс на однесување за стопанисување со пестициди. Упатства за високо опасни пестициди (FAO и СЗО)		Поглавја 2, 3 и 6			Поглавја 2, 3 и 6	Поглавја 2, 3 и 6				
Размислувања за проценка на ризиците од комбинирани изложеност на повеќе хемикалии. Серија за тестирање и проценка. Бр. 296. 2018 (ОЕЦД)							Поглавје 7			
Интегрирана проценка на ризик на IPCS на СЗО (СЗО)							Сите	Поглавје 7		
Влијание на метаболитите врз членконоги и опрашувачи кои не се целни групи								Сите		
Меѓународен кодекс на пракса за употреба на пестициди (СЗО)									Сите	Сите
Стратешки пристап кон меѓународното стопанисување со хемикалии (UNEP)									Сите	Сите

Pt = Дел, Ch = Поглавје, Tbl = Табела, Sec = Дел, UN = Обединети нации, WHO = Светска здравствена организација, IPCS = Меѓународна програма за хемиска безбедност, ИОМС = Меѓуорганизацииска програма за правилно стопанисување со хемикалии, ECSPHR = Европски центар за одржливи политики за човекови и еколошки права, FAO = Организација за храна и земјоделство, OECD = Организација за економска соработка и развој и UNEP = Програма за животна средина на Обединетите нации

Анекс Ј Речник на термини

Нормативните дефиниции за термините се дадени во FSC-STD-01-002. Важи за речник на термини на FSC. Овој речник вклучува меѓународно прифатени дефиниции секогаш кога е можно. Овие извори вклучуваат, на пример, Организацијата за храна и земјоделство на Обединетите нации (FAO), Конвенцијата за биолошка разновидност (1992), Проценката на милениумскиот екосистем (2005), како и дефиниции од онлајн речници како што се дадени на веб-страниците на Светската унија за заштита на природата (IUCN), Меѓународната организација на трудот (ILO) и Програмата за инвазивни туѓи видови на Конвенцијата за биолошка разновидност. Кога се користат други извори, тие се соодветно наведуваат.

Терминот „засновано на“ значи дека дефиницијата е адаптирана од постоечка дефиниција како што е дадена во меѓународен извор.

Зборовите што се користат во меѓународните генерички индикатори*, доколку не се дефинирани во овој Речник на термини или други нормативни документи на FSC, се користат како што е дефинирано во Пократкиот оксфордски речник на англиски јазик или во Концизниот оксфордски речник.

Активна состојка: Дел од производот што обезбедува пестицидно дејство (Извор: Меѓународен кодекс на однесување на FAO за стопанисување со пестициди).

Адаптивно стопанисување: Систематски процес на континуирано подобрување на политиките и практиките за стопанисување преку учење од резултатите од постојните мерки (Извор: FSC-STD-01-001 V5-2, врз основа на Меѓународната унија за зачувување на природата (IUCN). Дефиниции во речник како што се дадени на веб-страницата на IUCN).

Дополнителност:

- **Дополнителност надвор од Единицата за стопанисување:** Резултати од конзервација и/или реставрација кои ги надминуваат веќе постигнатите или планираните да се постигнат, а кои не би биле постигнати без поддршката и/или интервенцијата на организацијата.

Проектите мора да бидат или нови (т.е. да не се веќе имплементирани или планирани), изменети или проширени така што резултатите од зачувувањето и/или реставрацијата да бидат подобри над она што би се постигнало, или планирани или финансирани да се постигнат без Организацијата да планира да ја поправи историската конверзија.

- **Дополнителност во внатрешноста на Стопанските единица:** Резултати од конзервација и/или реставрација над и надвор од оние што ги бараат важечките FSC стандарди.

Засегнати носители на права: Лица и групи, вклучувајќи ги домородните народи, традиционалните народи и локалните заедници со законски или обичајни права чија слободна, претходна и информирана согласност е потребна за да се утврдат одлуките на стопанисувањето.

Погодени засегнати страни: Секое лице, група лица или субјект кој е или веројатно ќе биде предмет на ефектите од активностите на Единицата за стопанисување. Примерите вклучуваат, но не се ограничени на (на пример, во случај на сопственици на земјиште низводно), лица, групи лица или субјекти лоцирани во близина на Единицата за стопанисување. Следните се примери на погодени засегнати страни:

- Локални заедници
- Домородни народи
- Работници
- Жители на шума

- Соседи
- Сопственици на земјиште низводно
- Локални обработувачи
- Локални бизниси
- Носители на права на поседување и користење, вклучувајќи ги и сопствениците на земјиште
- Организации овластени или за кои се знае дека дејствуваат во име на погодените засегнати страни, на пример социјални и еколошки невладини организации, синдикати итн.

(Извор: FSC-STD-01-001 V5-2).

Афирмативна акција: Политика или програма што има за цел да ја исправи дискриминацијата од минатото преку активни мерки за да се обезбедат еднакви можности, како во образованието и вработувањето (Извор: Извештај на FSC за генерички критериуми и индикатори врз основа на принципите на Основните конвенции на МОТ, 2017 година).

Алохтони видови: Вид, подвид или понизок таксон, воведен надвор од неговата природна мината или сегашна дистрибуција; вклучува кој било дел, гамети, семиња, јајца или пропагули од таков вид што би можеле да преживеат и последователно да се размножуваат (Извор: Конвенција за биолошка разновидност (CBD), Програма за инвазивни туѓи видови. Речник на термини како што е даден на веб-страницата на CBD).

Применлив закон: Средства што се однесуваат на Организацијата како правно лице или деловно претпријатие во или во корист на Стопанската единица и оние закони што влијаат врз спроведувањето на Принципите и критериумите на FSC. Ова вклучува која било комбинација од законски закон (одобрено од Парламентот) и судска пракса (судски толкувања), споредни прописи, поврзани административни процедури и националниот устав (доколку е присутен) кој секогаш има правен приоритет пред сите други правни инструменти (Извор: FSC-STD-01-001 V5-2).

Водоносен слој: Формација, група формации или дел од формација што содржи доволно заситен пропустлив материјал за да даде значителни количини вода во бунари и извори за таа единица да има економска вредност како извор на вода во тој регион. (Извор: Gratzfeld, J. 2003. Екстрактивни индустрии во сушни и полусуви зони. Светска унија за заштита на природата (IUCN)).

Најдобри достапни информации (Best Available Information - BIA): Податоци, факти, документи, експертски мислења и резултати од теренски истражувања или консултации со засегнати страни кои се најверодостојни, најточни, најцелосни и/или најрелевантни и кои можат да се добијат преку разумен напор и трошоци, во зависност од обемот и интензитетот на управувачките активности и Превентивниот пристап.

Обврзувачки договор: Договор или пакт, писмен или не, кој е обврзувачки за неговите потписници и се спроведува со закон. Страните вклучени во договорот го прават тоа слободно и го прифаќаат доброволно.

Биолошки контролни агенси: Организми што се користат за елиминирање или регулирање на популацијата на други организми (Извор: Врз основа на FSC-STD-01-001 V4-0 и Светската унија за заштита на природата (IUCN). Дефиниции од речник како што се дадени на веб-страницата на IUCN).

Биолошка разновидност: Варијабилноста меѓу живите организми од сите извори, вклучувајќи, меѓу другото, копнени, морски и други водни екосистеми и еколошките комплекси од кои тие се дел; ова вклучува разновидност во рамките на видовите, меѓу видовите и на екосистемите (Извор: Конвенција за биолошка разновидност од 1992 година, член 2).

Хемиски пестициди: Синтетички произведен пестицид (Извор: FSC-POL-30-001 V3-0).

Дете: секое лице под 18 години (Конвенција на МОТ 182, член 2).

Колективно договарање: доброволен процес на преговори меѓу работодавачи или организации на работодавачи и организации на работници, со цел регулирање на условите за вработување преку колективни договори (Конвенција на МОТ 98, член 4).

Доверлива информација: Приватни факти, податоци и содржина кои, доколку бидат јавно достапни, би можеле да ја доведат во опасност Организацијата, нејзините деловни интереси или нејзините односи со засегнатите страни, клиентите и конкурентите.

Конфликти помеѓу Принципите и Критериумите и законите: Ситуации каде што не е можно истовремено да се почитуваат Принципите и Критериумите и законот (Извор: FSC-STD-01-001 V5-2).

Поврзување: Мерка за тоа колку е поврзан или просторно континуиран еден коридор, мрежа или матрица. Колку помалку празнини, толку е поголема поврзаноста. Поврзано со концептот на структурна поврзаност; функционалната или бихејвиоралната поврзаност се однесува на тоа колку е поврзана една област за некој процес, како што е животното кое се движи низ различни видови елементи на пејзажот. Водната поврзаност се занимава со достапноста и транспортот на материјали и организми, преку подземни води и површински води, помеѓу различни делови од водни екосистеми од сите видови. (Извор: Врз основа на RTT Forman. 1995. Land Mosaics. The Ecology of Landscapes and Regions. Cambridge University Press, 632 стр.).

Мрежа на заштитени подрачја: Оние делови од Единицата за стопанисување за кои зачувувањето е примарна и, во некои околности, исклучива цел; таквите области вклучуваат репрезентативни примерочни области, зони за зачувување, заштитни области, области за поврзување и области со висока зачувана вредност.

Зачувување/Заштита: Овие зборови се користат наизменично кога се однесуваат на активности за стопанисување дизајнирани да ги одржат идентификуваните еколошки или културни вредности во постоечки долгорочен период. Активностите за стопанисување може да се движат од нула или минимални интервенции до одреден опсег на соодветни интервенции и активности дизајнирани да ги одржат или да бидат компатибилни со одржувањето на овие идентификувани вредности (Извор: FSC-STD-01-001 V5-2).

Заштитни зони и заштитни подрачја: Дефинирани области кои се назначени и управувани првенствено за заштита на видовите, живеалиштата, екосистемите, природните карактеристики или други вредности специфични за локацијата поради нивните природни еколошки или културни вредности, или за цели на мониторинг, евалуација или истражување, што не мора да ги исклучува другите активности на стопанисување. За целите на Принципите и критериумите, овие термини се користат наизменично, без да имплицираат дека едниот секогаш има повисок степен на зачувување или заштита од другиот. Терминот „заштитено подрачје“ не се користи за овие области, бидејќи овој термин подразбира правен или официјален статус, опфатен со националните прописи во многу земји. Во контекст на Принципите и критериумите, стопанисувањето со овие области треба да вклучува активно зачувување, а не пасивна заштита (Извор: FSC-STD-01-001 V5-2).

Конверзија: Трајна промена на природната шумска покривка или областите со висока конзервациска вредност, предизвикана од човекова активност. Ова може да се карактеризира со значителна загуба на разновидноста на видовите, разновидноста на живеалиштата, структурната сложеност, функционалноста на екосистемот или средствата за живот и културните вредности. Дефиницијата за конверзија опфаќа постепена деградација на шумите, како и брза трансформација на шумите (Извор: FSC-POL-01-007 V1-0).

- **Предизвикано од човечка активност:** За разлика од драстичните промени предизвикани од природни катастрофи како што се урагани или вулкански ерупции. Исто така, се

применува во случаи на природно запалени пожари каде што човечките активности (на пр., исцедување на тресетишта) значително го зголемиле ризикот од пожар.

- **Трајна промена на природна шумска покривка:** Трајна или долгорочна промена на природната шумска покривка. Привремените промени на шумарската покривка или структура (на пр., сечење проследено со регенерација во согласност со нормативната рамка на FSC) не се смета за конверзија.
- **Трајна промена на области со висока конзервациска вредност (ВКВ):** Трајна или долгорочна промена на која било од Високите конзервациски вредности. Привремените промени на областите со висока конзервациска вредност кои не влијаат негативно и трајно на вредностите (на пр., сеча проследена со регенерација во согласност со Принципот 9) не се сметаат за трајна промена.
- **Значително губење на разновидноста на видовите:** Губењето на видови се смета за значајно кога се губат ретки видови и загрозени видови или други локално важни, клучни и/или водечки видови, без разлика дали во однос на бројот на единки или во однос на бројот на видови. Ова се однесува и на раселување и на истребување.

ЗАБЕЛЕШКА: Воспоставувањето на помошна инфраструктура неопходна за спроведување на целите на одговорно стопанисување со шумите (на пр. шумски патишта, патеки за лизгање, слетувања на трупци, противпожарна заштита итн.) не се смета за пренамена.

Праг на конверзија: Точката во која се случила деградација и/или расчистување до степен каде што е малку веројатно дека ќе се постигне обновување во природни услови на шумите и/или подрачја со висока конзервациска вредност без директна интервенција (Извор: FSC-POL-01-007 V1-0).

ЗАБЕЛЕШКА: Примери за директна интервенција вклучуваат, но не се ограничени на отстранување на екзотични видови, физичка заштита на постојната преостаната автохтона вегетација, повторно навлажнување на дренирани почви, повторно воведување на соодветни автохтони видови и повторно воведување на видови со висока конзервациска вредност каде што соодветно живеалиште останува или е повторно воспоставено.

Основна област: Делот од секој недопрен шумски предел назначен да ги содржи најважните културни и еколошки вредности. Основните области се управуваат така што се исклучува индустриската активност. Основните области ги исполнуваат или ги надминуваат условите на дефиницијата за недопрен шумски предел.

Критериум (множина Критериуми): Начин на оценување дали е исполнет Принципот (за одржливо стопанисување со шумите) (Извор: FSC-STD-01-001 V4-0).

Критично: Концептот на критичност или фундаменталност во Принцип 9 и ВКВ се однесува на незаменливоста и на случаите каде што загубата или големата штета на оваа ВКВ би предизвикала сериозни штети или страдање кај погодените засегнати страни. Екосистемска услуга се смета за критична (ВКВ 4) кога нарушувањето на таа услуга веројатно ќе предизвика или претставува закана од сериозни негативни влијанија врз благосостојбата, здравјето или опстанокот на локалните заедници, врз животната средина, врз ВКВ или врз функционирањето на значајна инфраструктура (патишта, брани, згради итн.). Поимот критичност овде се однесува на важноста и ризикот за природните ресурси и еколошките и социо-економските вредности (Извор: FSC-STD-01-001 V5-2).

Критична густина на населението: Максимален прифатлив број или густина на единки во популацијата на штетници, над која штетникот го загрозува постигнувањето на целите на стопанисувањето. Проценката на критичната густина на популацијата треба да ги земе предвид историските записи од засегнатото подрачје, видот на штетник (инсекти, плевели, патогени итн.) и како популацијата на штетници веројатно ќе се промени во однос на нејзината густина, вклучувајќи ситуации во кои малите популации покажуваат позитивна врска помеѓу густината на популацијата

и стапката на раст (ефектот Али). (Врз основа на: Меѓународен кодекс на однесување за дистрибуција и употреба на пестициди 2006).

Културно соодветни [механизми]: Средства/пристапи за допирање до целните групи кои се во хармонија со обичаите, вредностите, чувствителноста и начините на живот на целната публика.

Обичајно право: Меѓусебно поврзани групи на обичајни права може да се препознаат како обичајно право. Во некои јурисдикции, обичајното право е еквивалентно на законското право, во рамките на неговата дефинирана област на надлежност и може да го замени законското право за дефинирани етнички или други социјални групи. Во некои јурисдикции, обичајното право го надополнува законското право и се применува во одредени околности (Извор: Врз основа на Н.Л. Пелусо и П. Вандергест. 2001. Генеалогии на политичката шума и обичајни права во Индонезија, Малезија и Тајланд, Весник за азиски студии 60(3):761–812).

Обичајни права: Права што произлегуваат од долга низа вообичаени или обичајни дејствија, постојано повторувани, кои, со такво повторување и со непрекинато согласување, стекнале сила на закон во рамките на географска или социолошка единица (Извор: FSC-STD-01-001 V5-2).

Деградација: Промени во природна шума или област со висока конзервациска вредност што значително и негативно влијаат врз нејзиниот состав, структура и/или функција на видовите и го намалуваат капацитетот на екосистемот да снабдува производи, да ја поддржува биолошката разновидност и/или да испорачува екосистемски услуги (Извор: FSC-POL-01-007 V1-0).

Директно вклучување: Ситуации во кои поврзаната организација или поединец е од прва рака одговорен за неприфатливите активности (Извор: FSC-POL-01-004 V2-0).

Дискриминација: вклучува- а) секоја разлика, исклучување или преференција направена врз основа на раса, боја на кожа, пол, религија, политичко мислење, национално потекло, социјално потекло, сексуална ориентација, што има ефект на поништување или нарушување на еднаквоста на можностите или третманот при вработување или занимање; б) таква друга разлика, исклучување или преференција што има ефект на поништување или нарушување на еднаквоста на можностите или третманот при вработување или занимање, што може да ја утврди засегнатата Членка по консултација со репрезентативни организации на работодавачи и работници, каде што постојат такви, и со други соодветни тела (адаптирано од Конвенцијата 111 на МОТ, член 1). „Сексуална ориентација“ е додадена на дефиницијата дадена во Конвенцијата 111, бидејќи е идентификувана како дополнителен вид дискриминација што може да се случи.

Спор: за целите на IGI, ова е израз на незадоволство од страна на кое било лице или организација поднесена како жалба до Организацијата, во врска со нејзините стопанските активности или нејзината усогласеност со Принципите и критериумите на FSC, каде што се очекува одговор (Извор: врз основа на FSC-PRO-01-005 V3-0 Обработка на жалби).

Спор со значително траење: Спор што продолжува повеќе од двојно подолго од однапред дефинираните временски рокови во FSC системот (ова е повеќе од 6 месеци по приемот на жалбата, врз основа на FSC-STD-20-001).

Спор од значителен обем: За целите на Меѓународните генерички индикатори, спор од значителен обем е спор што вклучува едно или повеќе од следниве:

- Влијае на законските или обичајните права на домородните народи и локалните заедници;
- Кога негативното влијание на управувачките активности е од таков обем што не може да се поништи или ублажи;
- Физичко насилство;
- Уништување на имот;
- Присуство на воени тела;

- Дејствија на заплашување против шумските работници и засегнатите страни.

Оваа листа треба да биде адаптирана или проширена од страна на Standard Developers.

Должно разгледување: Да се даде таква тежина или значење на одреден фактор каква што под околностите изгледа дека заслужува, а тоа вклучува дискреција (Правен речник на Блек, 1979).

Економска одржливост: Способност за развој и преживување како релативно независна социјална, економска или политичка единица. Економската одржливост може да бара, но не е синоним за профитабилност (Извор: Врз основа на дефиницијата дадена на веб-страницата на Европската агенција за животна средина).

Екорегинален: Голема единица на копно или вода што содржи географски посебен збир на видови, природни заедници и услови на животната средина (Извор: WWF Global 200. http://www.panda.org/about_our_earth/ecoregions/about/what_is_an_ecoregion/).

Екосистем: Динамичен комплекс од растителни, животински и микроорганизмски заедници и нивната нежива средина кои меѓусебно дејствуваат како функционална единица (Извор: Конвенција за биолошка разновидност од 1992 година, член 2).

Функција на екосистемот: Внатрешна карактеристика на екосистемот поврзана со збирот на услови и процеси со кои екосистемот го одржува својот интегритет (како што се примарна продуктивност, синџир на исхрана, биогеохемиски циклуси). Функциите на екосистемот вклучуваат процеси како што се распаѓање, производство, циклус на хранливи материи и текови на хранливи материи и енергија. За целите на FSC, оваа дефиниција вклучува еколошки и еволутивни процеси како што се режими на проток на гени и нарушувања, циклуси на регенерација и фази на еколошки серален развој (сукцесија). (Извор: Врз основа на R. Hassan, R. Scholes и N. Ash. 2005. Ecosystems and Human Well-being: Synthesis. The Millennium Ecosystem Assessment Series. Island Press, Washington DC; и RF Noss. 1990. Indicators for monitoring biodiversity: a hierarchic approach. Conservation Biology 4(4):355–364).

Екосистемски услуги: Придобивките што луѓето ги добиваат од екосистемот. Тие вклучуваат:

- услуги за снабдување како што се храна, шумски производи и вода;
- регулирање на услуги како што се регулирање на поплави, суши, деградација на земјиштето, квалитет на воздухот, клима и болести;
- помошни услуги како што се формирање на почвата и циклус на хранливи материи; и
- културни услуги и културни вредности како што се рекреативни, духовни, религиозни и други нематеријални придобивки.

(Извор: Врз основа на R. Hassan, R. Scholes and N. Ash. 2005. Ecosystems and Human Well-being: Synthesis. The Millennium Ecosystem Assessment Series. Island Press, Washington DC).

Вонредна состојба: Ситуација што бара итна акција за контрола на ненадејната инвазија или наезда од штетник, што ја загрозува долгорочната стабилност на екосистемот, човековата благосостојба или економската одржливост.

Настаните што се случуваат циклично и сценаријата што се предвидуваат преку планирање, следење или примена на интегриран систем за стопанисување со штетници не можат да се сметаат за вонредна состојба.

За целите на Политиката за пестициди на FSC, вонредните ситуации бараат итна акција и не можат изводливо да се контролираат со помалку опасна алтернатива. (Извор: FSC-POL-30-001 V3-0).

Вработување и занимање: вклучува пристап до стручно образование, пристап до вработување и до одредени занимања, како и услови за вработување (Конвенција на MOT 111, член 1.3).

Ангажирање / ангажман: Процесот преку кој Организацијата комуницира, консултира и/или обезбедува учество на заинтересирани и/или засегнати страни, осигурувајќи дека нивните грижи, желби, очекувања, потреби, права и можности се земаат предвид при воспоставувањето, спроведувањето и ажурирањето на планот за стопанисување (Извор: FSC-STD-01-001 V5-2).

Проценка на еколошки и социјален ризик (Environmental and social risk assessment - ESRA): Процес за предвидување, проценка и преглед на веројатните или реалните еколошки и социјални ефекти од добро дефинирана акција, евалуација на алтернативи и дизајнирање соодветни мерки за ублажување, стопанисување и следење.

Во контекст на Политиката за пестициди на FSC, таа се однесува на употребата на хемиски пестициди. (Извор: FSC-POL-30-001 V3-0).

Биомониторинг на животната средина: Чин на набљудување и проценка на состојбата и тековните промени во екосистемите, компонентите на биолошката разновидност и пејзажот, вклучувајќи ги видовите природни живеалишта, популациите и видовите. (Извор: Енциклопедија на токсикологија (трето издание, 2014)).

Штета врз животната средина: Секое влијание врз вредностите на животната средина како резултат на човекова активност што има ефект на деградација на животната средина, без разлика дали е привремено или трајно (Извор: FSC-POL-01-007 V1-0).

Проценка на влијанието врз животната средина (ОВЖС): Систематски процес што се користи за идентификување на потенцијални влијанија врз животната средина и социјалните аспекти од предложените проекти, за евалуација на алтернативни пристапи и за дизајнирање и вклучување на соодветни мерки за превенција, ублажување, стопанисување и следење (Извор: врз основа на Проценка на влијанието врз животната средина, упатства за теренски проекти на ФАО. Организација за храна и земјоделство на Обединетите нации (ФАО). Рим, -STD-01-001 V5-2).

Еколошки вредности: Следниот збир на елементи на биофизичката и човечката средина:

- функции на екосистемот (вклучувајќи секвестрација и складирање на јаглерод);
- биолошка разновидност;
- водни ресурси;
- почви;
- атмосфера;
- вредности на пејзажот (вклучувајќи културни и духовни вредности).

Вистинската вредност што им се припишува на овие елементи зависи од човечките и општествените перцепции (Извор: FSC-STD-01-001 V5-2).

Еднаква награда за мажи и жени работници за работа со еднаква вредност: се однесува на стапки на надомест утврдени без дискриминација врз основа на пол (Конвенција на МОТ 100, член 1б).

Еквивалентно: За еколошка еквивалентност, истиот специфичен тип на природна шума или шума со висока конзервациска вредност се обновува или конзервира како што била уништена.

За социјалната правна заштита, еквивалентноста ќе се базира на независна проценка и договор за правна заштита преку Слободна, претходна, информирана согласност (FPIC) со засегнатите носители на права за природата, квалитетот и квантитетот на сите социјални штети, како и за тековните идни придобивки што тие би ги обезбедиле. Еквивалентноста ќе подразбира обезбедување на најдобрите можни средства за да се обезбеди идна благосостојба на заедницата. (Извор: FSC-POL-01-007 V1-0)

Зона на исклучување: Област во која се користат хемиски пестициди и во која на луѓето им е забранет влез за време и по примената на пестициди со цел да се избегне неприфатлив ризик од изложеност. Зоната на исклучување останува на сила сè додека ризикот од изложеност не се намали на прифатливо ниво (период на повторен влез).

Странични ефекти: Позитивните и негативните влијанија на активностите врз засегнатите страни кои не се директно вклучени во тие активности, или врз природниот ресурс или животната средина, кои обично не влегуваат во стандардните системи за сметководство на трошоци, така што пазарните цени на производите од тие активности не ги одразуваат целосните трошоци или придобивки (Извор: FSC-STD-01-001 V5-2).

Фер компензација: Надомест што е пропорционален на обемот и видот на услугите што ги извршила другата страна или на штетата што може да се припише на првата страна.

Ѓубриво: Минерални или органски супстанции, најчесто N, P₂O₅ и K₂O, кои се нанесуваат во почвата со цел да се подобри растот на растенијата.

Тестирање на влакна: пакет технологии за идентификација на дрво што се користат за идентификување на семејството, родот, видот и потеклото на производи од цврсто дрво и влакна.

Централни видови: Видови чии барања за истрајност ги дефинираат атрибутите што мора да бидат присутни ако тој предел треба да ги задоволи барањата на видовите што се јавуваат таму (Извор: Lambeck, R., J. 1997. Focal Species: A multi-species Umbrella for Nature Conservation. Conservation Biology Vol 11 (4): 849-856.).

Принудна или присилна работа: работа или услуга што се бара од кое било лице под закана од каква било казна и за која наведеното лице не се понудило доброволно (Конвенција на МОТ 29, член 2.1)

Шума: Земјиште доминирано од дрвја (Извор: FSC-STD-01-001 V5-0. Изведено од FSC упатствата за сертификациски тела, Опсег на сертификација на шуми, Дел 2.1 првпат објавени во 1998 година, и ревидирани како FSC-GUI-20-200 во 2005 година, и повторно ревидирани во 2010 година како FSC-DIR-20-007 Директива на FSC за евалуации на стопанисувањето со шуми, ADVICE-20-007-01).

Формална и неформална организација на работници: здружение или синдикат на работници, без разлика дали е признато со закон или од Организацијата или ниту од двете, кое има за цел да ги промовира правата на работниците и да ги претставува работниците во односите со Организацијата, особено во врска со условите за работа и надоместоците.

Фрагментација: Процесот на делење на живеалиштата на помали делови, што резултира со губење на оригиналното живеалиште, губење на поврзаноста, намалување на големината на делот и зголемување на изолацијата на деловите. Фрагментацијата се смета за еден од најважните фактори што доведуваат до губење на автохтоните видови, особено во шумските предели, и една од главните причини за сегашната криза на истребување. Во однос на недопрените шумски предели, фрагментацијата што е од интерес се подразбира како онаа предизвикана од човекот.индустриски активности. (Извор: Адаптирано од: Gerald E. Heilman, Jr. James R. Strittholt Nicholas C. Slosser Dominick A. Dellasala, BioScience (2002) 52 (5): 411-422.)

Слободна, претходна и информирана согласност СПИС (Free, Prior, and Informed Consent - FPIC): Правен услов според кој може да се каже дека лице или заедница дале согласност за некоја акција пред нејзиното започнување, врз основа на јасна проценка и разбирање на фактите, импликациите и идните последици од таа акција, како и поседување на сите релевантни факти во времето кога е дадена согласноста. Слободната, претходна и информирана согласност вклучува право на давање, измена, одложување или повлекување на одобрението (Извор: Врз основа на прелиминарниот работен документ за принципот на слободна, претходна и информирана согласност на домородните народи (...)) (E/CN.4/Sub.2/AC.4/2004/4 8 јули 2004 година) од 22-та

сесија на Комисијата на Обединетите нации за човекови права, Поткомисија за унапредување и заштита на човековите права, Работна група за домородни популации, 19–23 јули 2004 година).

FSC трансакција: Купување или продажба на производи со FSC барања на продажните документи (Извор: ADV-40-004-14).

Родова еднаквост: Родовата еднаквост или родовата еднаквост значи дека жените и мажите имаат еднакви услови за остварување на нивните целосни човекови права и за придонес кон економскиот, социјалниот, културниот и политичкиот развој и нивна корист (Извор: Адаптирано од работилницата на ФАО, ИФАД и МОТ на тема „Празнини, трендови и тековни истражувања во родовите димензии на земјоделското и руралното вработување: диференцирани патишта за излез од сиромаштијата“, Рим, 31 март до 2 април 2009 година).

Генетски модифициран организам: Организам кај кој генетскиот материјал е изменет на начин што не се јавува природно со парење и/или природна рекомбинација. (Извор: Врз основа на FSC-POL-30-602 FSC толкување за ГМО (генетски модифицирани организми)).

Генотип: Генетската конституција на еден организам (Извор: FSC-STD-01-001 V5-2).

Добра верба: Процес на ангажирање каде страните вложуваат максимални напори за постигнување договор, водат искрени и конструктивни преговори, избегнуваат одложувања во преговорите, ги почитуваат склучените договори и договорите што се во фаза на изработка и даваат доволно време за дискусија и решавање на споровите (адаптирано од Предлог 40:2017).

Добра волја во преговорите: Организацијата (работодавачот) и организациите на работници вложуваат максимални напори за постигнување договор, спроведување вистински и конструктивни преговори, избегнување на неоправдани одложувања во преговорите, почитување на склучените договори и давање доволно време за дискусија и решавање на колективните спорови (Gerning B, Odero A, Guido H (2000), Collective Bargaining: ILO Standards and the Principles of the Supervisory Bodies. International Labour Office, Geneva).

Владина уредба: Употребата на специфичен хемиски пестицид ја наредуваат или спроведуваат владини органи независно од Организацијата (Извор: FSC-POL-30-001 V3-0).

Пасиште: Земјиште покриено со тревни растенија со помалку од 10% покриеност со дрвја и грмушки (Извор: UNEP, цитирано во FAO. 2002. Втор експертски состанок за хармонизирање на дефинициите поврзани со шумите за употреба од страна на разни засегнати страни).

Живеалиште: Местото или видот на локација каде што се јавува организам или популација (Извор: Врз основа на Конвенцијата за биолошка разновидност, член 2).

Карактеристики на живеалиштето: Атрибути и структури на шумските насади, вклучувајќи, но не ограничувајќи се на:

- Стари комерцијални и некомерцијални дрвја чија старост значително ја надминува просечната старост на главната крошна;
- Дрвја со посебна еколошка вредност;
- Вертикална и хоризонтална сложеност;
- Стоечки мртви дрвја;
- Мртво паднато дрво;
- Шумски голеини што се должат на природни нарушувања;
- Места за гнездење;
- Мали бари, мочуришта, блата;

- Езерца;
- Области за размножување;
- Области за хранење и засолниште, вклучувајќи ги и сезонските циклуси на размножување;
- Области за миграција;
- Области за хибернација.

Опасна работа (во контекст на детски труд): Секоја работа што веројатно ќе го загрози физичкото, менталното или моралното здравје на децата не треба да ја презема лице под 18 години. Опасниот детски труд е работа во опасни или нездрави услови што може да резултира со смрт или повреда/осакататок (често трајно) и/или заболување (често трајно) на детето како последица на лоши безбедносни и здравствени стандарди и работни аранжмани.

При утврдувањето на видот на опасен детски труд наведен во (член 3(г) од Конвенцијата бр. 182), и при идентификувањето каде тие постојат, треба да се земе предвид, меѓу другото, и

- Работа што ги изложува децата на физичка, психолошка или сексуална злоупотреба;
- Работа под земја, под вода на опасни височини или во затворени простори;
- Работа со опасни машини, опрема и алати, или која вклучува рачно ракување или транспорт на тешки товари;
- Работа во нездрава средина која, на пример, може да ги изложи децата на опасни супстанции, агеици или процеси, или на температури, нивоа на бучава или вибрации кои се штетни за нивното здравје;
- Работа под особено тешки услови, како што е работа со долги часови или во текот на ноќта или работа каде што детето е неразумно ограничено во просториите на работодавачот (МОТ, 2011: Вклучување на загриженоста за детскиот труд во плановите и програмите на ИПЕС, Женева, 2011 година и Прирачник на МОТ за опасен детски труд, 2011 година).

Тешка работа (во контекст на детски труд): се однесува на работа за која е веројатно дека ќе биде штетна или опасна за здравјето на децата (Извор: Извештај на FSC за генерички критериуми и индикатори врз основа на принципите на Основните конвенции на МОТ, 2017 година).

Високи конзервациски вредности (ВКВ): Било која од следниве вредности:

- **ВКВ 1:** Разновидност на видови. Концентрации на биолошка разновидност, вклучувајќи ендемски видови и ретки, загрозени или загрозени видови, кои се значајни на глобално, регионално или национално ниво.
- **ВКВ 2:** Екосистеми и мозаици на ниво на пејзаж. Недопрени шумски предели, големи екосистеми на ниво на пејзаж и мозаици на екосистеми кои се значајни на глобално, регионално или национално ниво и кои содржат одржливи популации од големото мнозинство од природно присутните видови во природни модели на дистрибуција и изобилство.
- **ВКВ 3:** Екосистеми и живеалишта. Ретки, загрозени или загрозени екосистеми, живеалишта или рефугиуми.
- **ВКВ 4:** Критични екосистемски услуги. Основни екосистемски услуги во критични ситуации, вклучувајќи заштита на водните сливови и контрола на ерозијата на ранливи почви и падини.
- **ВКВ 5:** Потребите на заедницата. Локации и ресурси кои се фундаментални за задоволување на основните потреби на локалните заедници или домородните народи (на пример, за егзистенција, здравје, исхрана, вода), идентификувани преку ангажман со овие заедници или домородни народи.

- **ВКВ 6:** Културни вредности. Локалитети, ресурси, живеалишта и предели од глобално или национално културно, археолошко или историско значење и/или од критично културно, еколошко, економско или религиозно/свето значење за традиционалните култури на локалните заедници или домородните народи, идентификувани преку ангажман со овие локални заедници или домородни народи.

(Извор: врз основа на FSC-STD-01-001 V5-2).

ЗАБЕЛЕШКА: Концептот на ВКВ се однесува на сите екосистеми, вклучувајќи ги и областите со ВКВ во саваните, тревниците, тресетиштата и мочуриштата - не само на природните шуми и шумските насади.

Области со високи конзервациски вредности: Зони и физички простори кои поседуваат и/или се потребни за постоење и одржување на идентификувани Високи конзервациски вредности.

Примитивна пребирна сеча: Примитивна пребирна сеча е практика на отстранување дрвја во која се отстрануваат само најквалитетните и највредните дрвенести дрвја, честопати без регенерирање на нови садници или отстранување на преостанатите дрвја со слаб квалитет и потиснати подрумски дрвја, а со тоа се деградира еколошкото здравје и комерцијалната вредност на шумата. Примитивна пребирна сеча е контрапункт на одржливото стопанисување со ресурсите (Извор: врз основа на Речник на термини за стопанисување со шумите. Оддел за шумски ресурси на Северна Каролина. Март 2009 година).

Високо опасен пестицид (ВОП): хемиски пестициди за кои е признато дека претставуваат особено високи нивоа на акутни или хронични опасности за здравјето и животната средина според меѓународно прифатените системи за класификација или се наведени во релевантни обврзувачки меѓународни договори или конвенции, или содржат диоксини или тешки метали. Покрај тоа, пестицидите за кои се чини дека предизвикуваат сериозна или неповратна штета на здравјето или животната средина под услови на употреба во една земја може да се сметаат и да се третираат како високо опасни.

FSC прави разлика помеѓу ВОП забранети од FSC, ВОП строго ограничени од FSC и

FSC ограничени ВОП:

- **FSC забранети ВОП:** хемиски пестициди кои: а) се наведени или се препорачуваат за наведување во Анекс А (елиминација) на Стокхолмската конвенција за перзистентни органски загадувачи или Анекс III на Ротердамската конвенција за постапка за претходна информирана согласност или се наведени во Монреалскиот протокол за супстанции што ја осиромашуваат озонската обвивка, или б) се акутно токсични и можат да предизвикаат рак (канцерогени и веројатно канцерогени), или в) содржат диоксини или г) содржат тешки метали).
- **FSC високо ограничени ВОП:** хемиски пестицид што претставува две или три од следниве опасности: акутна токсичност, хронична токсичност и еколошка токсичност.
- **FSC ограничени ВОП:** Хемиски пестицид кој претставува една од трите опасности: акутна токсичност, хронична токсичност и еколошка токсичност.

(Извор: FSC-POL-30-001 V3-0).

Комитет на МОТ за слобода на здружување: Комитет на Управниот одбор формиран во 1951 година, со цел да разгледува жалби за кршење на слободата на здружување, без разлика дали засегнатата земја ги ратификувала релевантните конвенции или не. Составен е од независен претседател и тројца претставници од владите, работодавачите и работниците. Доколку одлучи да го прифати случајот, ги утврдува фактите во дијалог со засегнатата влада. Доколку утврди дека имало кршење на стандардите или принципите на слободата на здружување, издава извештај

преку Управниот одбор и дава препораки за тоа како може да се поправи ситуацијата. Од владите последователно се бара да известат за спроведувањето на неговите препораки (Извор: Извештај на FSC за генерички критериуми и индикатори врз основа на принципите на основните конвенции на МОТ, 2017 година).

Основни (фундаментални) конвенции на МОТ: Ова се трудови стандарди што ги опфаќаат основните принципи и права на работа: слобода на здружување и ефикасно признавање на правото на колективно договарање; елиминирање на сите форми на принудна или задолжителна работа; ефикасно укинување на детскиот труд; и елиминирање на дискриминацијата во однос на вработувањето и занимањето.

Осумте фундаментални конвенции се:

- Конвенција за слобода на здружување и заштита на правото на организирање, 1948 година (бр. 87)
- Конвенција за правото на организирање и колективно договарање, 1949 година (бр. 98)
- Конвенција за принудна работа, 1930 година (бр. 29)
- Конвенција за укинување на принудната работа, 1957 година (бр. 105)
- Конвенција за минимална возраст, 1973 година (бр. 138)
- Конвенција за најлоши форми на детски труд, 1999 година (бр. 182)
- Конвенција за еднаква наградба, 1951 година (бр. 100)
- Конвенција за дискриминација (вработување и занимање), 1958 година (бр. 111)

Извор: Извештај на FSC за генерички критериуми и индикатори врз основа на принципите на основните конвенции на МОТ, 2017 година.

Декларација на МОТ за основните принципи и права на работа и нејзините последователни активности, усвоена од Меѓународната конференција на трудот на нејзината Осумдесет и шеста сесија, Женева, 18 јуни 1998 година (Анекс ревидиран на 15 јуни 2010 година): е решителна реафирмација на принципите на МОТ (член 2) со која се декларира дека сите членки, дури и ако не ги ратификувале предметните конвенции, имаат обврска, што произлегува од самиот факт на членство во организацијата, да ги почитуваат, промовираат и остваруваат, во добра намера и во согласност со Уставот, принципите што се однесуваат на основните права што се предмет на тие конвенции, имено:

- Слобода на здружување и ефикасно признавање на правото на колективно договарање;
- Елиминација на сите форми на принудна или задолжителна работа;
- Ефективно укинување на детскиот труд; и
- Елиминација на дискриминацијата во однос на вработувањето и занимањето.

Извор: Извештај на FSC за генерички критериуми и индикатори врз основа на принципите на основните конвенции на МОТ, 2017 година.

Индикатор: Квантитативна или квалитативна променлива што може да се измери или опише и која обезбедува средство за оценување дали Единицата за стопанисување ги исполнува барањата на FSC критериумот. Индикаторите и поврзаните прагови со тоа ги дефинираат барањата за одговорно стопанисување со шумите на ниво на Единицата за стопанисување и се примарна основа за евалуација на шумите (Извор: FSC-STD-01-002 V1-0 FSC речник на термини (2009)).

Домородни културни предели: Домородните културни предели се живи предели на кои домородните народи им припишуваат еколошка, социјална, културна и економска вредност поради нивниот траен однос со земјата, водата, фауната, флората и духовите и нивната сегашна и идна

важност за нивниот културен идентитет. Домородниот културен пејзаж се карактеризира со карактеристики кои се одржуваат преку долгорочни интеракции засновани на знаење за грижа за земјиштето и адаптивни практики за живот. Тие се предели над кои домородните народи имаат одговорност за одржливо стопанисување.

ЗАБЕЛЕШКА: Усвојувањето на терминот „домородни културни предели“ е доброволно од страна на Стандардните групи за развој. Стандардните групи за развој можат да изберат да не го користат. Преку бесплатна претходна информирана согласност, домородните народи можат да изберат да користат различна терминологија.

Домородни народи: Луѓе и групи на луѓе кои можат да се идентификуваат или карактеризираат на следниов начин:

- Клучната карактеристика или критериум е самоидентификација како домородни народи на индивидуално ниво и прифаќање од страна на заедницата како нивен член;
- Историски континуитет со претколонијалните и/или преддоселеничките општества;
- Силна врска со териториите и околните природни ресурси;
- Различни социјални, економски или политички системи;
- Различен јазик, култура и верувања;
- Формираат недоминантни групи во општеството;
- Решаваат да ги одржуваат и репродуцираат своите дамнешни средини и системи како посебни народи и заедници.

(Извор: Адаптирано од Постојаниот форум на Обединетите нации за домородни народи, Информативен лист „Кои се домородни народи“ октомври 2007 година; Група за развој на Обединетите нации, „Насоки за прашањата на домородните народи“ Обединети нации 2009 година, Декларација на Обединетите нации за правата на домородните народи, 13 септември 2007 година).

Индиレクトно вклучување: Ситуации во кои поврзаната организација или поединец, со минимална сопственост или право на глас од 51%, е вклучена како матична или сестринска компанија, подружница, акционер или Управен одбор на организација директно вклучена во неприфатливи активности. Индиレクトното вклучување, исто така, вклучува активности извршени од подизведувачи кога дејствуваат во име на поврзаната организација или поединец (Извор: FSC-POL-01-004 V2-0).

Индустриска активност: Индустриски шуми и активности за стопанисување со ресурси, како што се изградба на патишта, рударство, брани, урбан развој и сечење дрва.

Инфраструктура: Во контекст на стопанисувањето со шумите, потребни се патишта, мостови, канализации, места за сечење дрва, каменомери, зафаќања, згради и други објекти во текот на спроведувањето на планот за стопанисување.

Недопрен шумски пејзаж: територија во рамките на денешниот глобален обем на шумска покривка која содржи шумски и нешумски екосистеми минимално под влијание на човековата економска активност, со површина од најмалку 500 км² (50.000 хектари) и минимална ширина од 10 км (мерено како дијаметар на круг што е целосно впишан во границите на територијата) (Извор: Intact Forests / Global Forest Watch. Дефиниција на речник како што е дадена на веб-страницата на Intact Forest. 2006-2014).

Интегрирано управување со штетници (ИУШ) (анг. Integrated pest management (IPM): Внимателно разгледување на сите достапни техники за контрола на штетници и последователно интегрирање на соодветни мерки што го спречуваат развојот на популации на штетници, ги поттикнуваат корисните популации и ги одржуваат пестицидите и другите интервенции на нивоа што се економски оправдани и ги намалуваат или минимизираат ризиците за здравјето на луѓето и животните и/или животната средина. IPM нагласува раст на здрава шума со најмалку можно

нарушување на екосистемите и ги охрабрува природните механизми за контрола на штетници (Извор: Врз основа на Меѓународниот кодекс на однесување на ФАО за управување со пестициди).

Интелектуална сопственост: Практики, како и знаење, иновации и други креации на умот (Извор: Врз основа на Конвенцијата за биолошка разновидност, член 8(j); и Светската организација за интелектуална сопственост. Што е интелектуална сопственост? Публикација на WIPO бр. 450(E)).

Интензитет: Мерка за силата, сериозноста или јачината на управувачката активност или друга појава што влијае на природата на влијанијата од активноста (Извор: FSC-STD-01-001 V5-2).

Заинтересирана засегната страна: Секое лице, група лица или субјект кој покажал интерес, или за кој се знае дека има интерес, во активностите на Стопанската единица. Следните се примери на заинтересирани засегнати страни.

- Организации за заштита на природата, на пример еколошки невладини организации;
- Организации за работнички права, на пример синдикати;
- Организации за човекови права, на пример социјални невладини организации;
- Локални развојни проекти;
- Локални самоуправи;
- Национални владини оддели што функционираат во регионот;
- Национални канцеларии на FSC;
- Експерти за одредени прашања, на пример, високи конзервациски вредности.

(Извор: FSC-STD-01-001 V5-2).

Меѓународно прифатен научен протокол: Претходно дефинирана научно заснована постапка која е објавена од меѓународна научна мрежа или унија или често се споменува во меѓународната научна литература (Извор: FSC-STD-01-001 V5-2).

Праг на интервенција: Ниво на густина на популацијата каде што треба да започнат мерките за контрола на целниот штетник. Се одредува во IPM системот и обично е пониско од критичното ниво на густина на популацијата.

Инвазивни видови: Видови кои брзо се шират надвор од нивниот автохтон опсег. Инвазивните видови можат да ги променат еколошките односи меѓу автохтоните видови и можат да влијаат на функцијата на екосистемот и здравјето на луѓето (Извор: Врз основа на Светската унија за заштита на природата (IUCN). Дефиниции на речник како што се дадени на веб-страницата на IUCN).

Земји и територии: За целите на Принципите и критериумите, ова се земјишта или територии што домородните народи или локалните заедници традиционално ги поседувале, или вообичаено ги користеле или ги окупирале, и каде што пристапот до природни ресурси е од витално значење за одржливоста на нивните култури и средства за живот (Извор: Врз основа на мерките за заштита на Светската банка ОП 4.10 Домородни народи, дел 16 (а). Јули 2005 година.).

Пејзаж: Географски мозаик составен од меѓусебно поврзани екосистеми што произлегуваат од влијанието на геолошките, топографските, почвените, климатските, биотските и човечките меѓусебни интеракции во дадена област (Извор: Врз основа на Светската унија за заштита на природата (IUCN). Дефиниции од речник како што се дадени на веб-страницата на IUCN).

Вредности на пејзажот: Вредностите на пејзажот може да се визуелизираат како слоеви на човечки перцепции преклопени врз физичкиот пејзаж. Некои вредности на пејзажот, како што се економската, рекреативната, егзистенцијалната вредност или визуелниот квалитет, се тесно поврзани со атрибутите на физичкиот пејзаж. Други вредности на пејзажот, како што се суштинската

или духовната вредност, се повеќе симболични по карактер и се под влијание повеќе на индивидуалната перцепција или социјалната конструкција отколку на атрибутите на физичкиот пејзаж (Извор: Врз основа на веб-страницата на Институтот за вредност на пејзажот).

Правни: Во согласност со примарното законодавство (национални или локални закони) или секундарното законодавство (подзаконски прописи, декрети, наредби итн.). „Правно“ исто така вклучува одлуки засновани на правила донесени од законски надлежни агенции каде што таквите одлуки произлегуваат директно и логично од законите и прописите. Одлуките донесени од законски надлежни агенции може да не бидат законски ако не произлегуваат директно и логично од законите и прописите и ако не се засновани на правила, туку користат административна дискреција (Извор: FSC-STD-01-001 V5-2).

Правно компетентен: Законски обврзан да извршува одредена функција (Извор: FSC-STD-01-001 V5-2).

Правна регистрација: Национална или локална законска лиценца или збир на дозволи за работење како претпријатие, со права за комерцијално купување и продажба на производи и/или услуги. Лиценцата или дозволите можат да се однесуваат на поединец, претпријатие во приватна сопственост или јавно поседувано правно лице. Правата за купување и продажба на производи и/или услуги не носат обврска за тоа, па затоа законската регистрација важи и за организации кои управуваат со Управна единица без продажба на производи или услуги; на пример, за неценовно рекреација или за зачувување на биодиверзитетот или живеалиштето (Извор: FSC-STD-01-001 V5-2).

Правен статус: Начинот на кој Единицата за стопанисување е класифицирана според законот. Во однос на правото на сопственост, тоа значи категорија на сопственост, како што се заедничко земјиште или закуп или слободно поседување или државно земјиште или владино земјиште итн. Ако Единицата за стопанисување се претвора од една категорија во друга (на пример, од државно земјиште во комунално домородно земјиште), статусот ја вклучува моменталната позиција во процесот на транзиција. Во однос на администрацијата, правниот статус може да значи дека земјиштето е во сопственост на нацијата како целина, се администрира во име на нацијата од страна на владин оддел и се издава под закуп од владино министерство на оператор од приватниот сектор преку концесија (Извор: FSC-STD-01-001 V5-2).

Лесна работа: Националните закони или прописи можат да дозволат вработување или работа на лица на возраст од 13 до 15 години на лесна работа која - а) веројатно нема да биде штетна за нивното здравје или развој; и б) не е таква што ќе го загрози нивното посетување на училиште, нивното учество во програми за стручна ориентација или обука одобрени од надлежниот орган или нивната способност да имаат корист од добиената настава (Конвенција на МОТ 138, член 7).

Егзистенцијална (минимална) плата: Надоместокот што го прима работникот за стандардна работна недела на одредено место, доволен за да се обезбеди пристоен животен стандард за работникот и неговото семејство. Елементите на пристоен животен стандард вклучуваат храна, вода, домување, образование, здравствена заштита, транспорт, облека и други основни потреби, вклучително и обезбедување за неочекувани настани (Извор: Заеднички пристап кон минимална плата. Група за минимална плата на ISEAL. Ноември 2013 година).

Локални заедници: Заедници од која било големина што се наоѓаат во или во непосредна близина на Единицата за стопанисување, а исто така и оние што се доволно блиску за да имаат значително влијание врз економијата или еколошките вредности на Единицата за стопанисување или нивните економии, права или средини да бидат значително засегнати од активностите за стопанисување или биофизичките аспекти на Единицата за стопанисување (Извор: FSC-STD-01-001 V5-2).

Локални закони: Целиот пакет примарни и секундарни закони (акти, уредби, статuti, декрети) кој е ограничен во примената на одреден географски округ во рамките на националната територија,

како и секундарните прописи и терцијарните административни процедури (правила / барања) кои го црпат својот авторитет директно и експлицитно од овие примарни и секундарни закони. Законите, во крајна линија, го црпат авторитетот од вестфалскиот концепт на суверенитет на националната држава (Извор: FSC-STD-01-001 V5-2).

Долгорочно: Временската скала на сопственикот или управителот на шумата, како што е манифестирано преку целите на планот за стопанисување, стапката на сеча и посветеноста за одржување на трајна шумска покривка. Временската должина ќе варира во зависност од контекстот и еколошките услови и ќе биде функција на тоа колку време му е потребно на даден екосистем да ја обнови својата природна структура и состав по сечата или нарушувањето, или да создаде зрели или примарни услови (Извор: FSC-STD-01-002 V1-0 FSC речник на термини (2009)).

Цел на стопанисувањето: Специфични цели, практики, резултати и пристапи за стопанисување воспоставени за да се постигнат барањата на овој стандард.

План за стопанисување: Збирка документи, извештаи, записи и мапи што ги опишуваат, оправдуваат и регулираат активностите што ги извршува кој било менаџер, персонал или организација во рамките на или во врска со Стопанската единица, вклучувајќи изјави за цели и политики (Извор: FSC-STD-01-001 V5-2).

Мониторинг на планот за стопанисување: Постапки за следење и надзор со цел да се оцени постигнувањето на целите на стопанисувањето. Резултатите од активностите за следење се користат при спроведување на адаптивно стопанисување.

Стопанска единица: Просторна област или области поднесени за FSC сертификација со јасно дефинирани граници управувани според збир на експлицитни долгорочни цели за стопанисување кои се изразени во план за стопанисување. Оваа област или области вклучуваат:

- сите објекти и област(и) во или во непосредна близина на оваа просторна област или области под законско право или управувачка контрола на, или управувани од или во име на Организацијата, со цел да се придонесе кон целите на стопанисувањето; и
- сите објекти и област(и) надвор, а не во непосредна близина на оваа просторна област или области, управувани од или во име на Организацијата, единствено со цел да се придонесе кон целите на стопанисувањето.

(Извор: FSC-STD-01-001 V5-2).

Менаџерска контрола: Одговорност од видот дефиниран за корпоративни директори на комерцијални претпријатија во националното трговско право, а која од страна на FSC се третира како применлива и за организациите од јавниот сектор (Извор: FSC-STD-01-001 V5-2).

Медицински биомониторинг: Анализа на хемиски пестицид или еден од неговите метаболити во човечкото тело, користејќи примероци од супстанции како што се крв, урина или мајчино млеко (Извор: Врз основа на ФАО и СЗО (2016). Меѓународен кодекс на однесување за стопанисување со пестициди: Упатства за високо опасни пестициди. ФАО и СЗО, Рим).

Минимална возраст (за вработување): не е помала од возраста за завршување на задолжителното образование и која во секој случај не треба да биде помала од 15 години. Сепак, земја чија економија и образовни установи се недоволно развиени, првично може да одреди минимална возраст од 14 години. Националните закони може да дозволат и вработување на деца на возраст од 13-15 години на лесна работа која не е ниту штетна за посетувањето училиште, ниту штетна за здравјето или развојот на детето. Децата на возраст од 12-13 години можат да аплицираат за лесна работа во земји кои одредуваат минимална возраст од 14 години (Конвенција на МОТ 138, член 2).

Национални закони: Целиот пакет на примарни и секундарни закони (акти, уредби, статuti, декрети), кој е применлив на национална територија, како и секундарните прописи и терцијарните административни процедури (правила / барања) кои го црпат својот овластување директно и експлицитно од овие примарни и секундарни закони (Извор: FSC-STD-01-001 V5-2).

Автохтони видови: Вид, подвид или понизок таксон, што се јавува во неговиот природен опсег (минато или сегашност) и потенцијал за дисперзија (односно, во опсегот што го зафаќа природно или би можел да го зафати без директно или индиректно воведување или грижа од страна на луѓето) (Извор: Конвенција за биолошка разновидност (CBD). Програма за инвазивни туѓи видови. Речник на термини како што е даден на веб-страницата на CBD).

Природни услови/матичен екосистем: За целите на Принципите и Критериумите и за сите примени на техниките за реставрација, термините како „поприродни услови“, „матичен екосистем“ предвидуваат стопанисување со локации за фаворизирање или обновување на автохтони видови и асоцијации на автохтони видови кои се типични за локалитетот, како и за стопанисување со овие асоцијации и други еколошки вредности, така што тие формираат екосистеми типични за локалитетот. Понатамошни упатства може да се дадат во Стандардите за одржливо стопанисување со шумите на FSC (Извор: FSC-STD-01-001 V5-2).

Природна шума: Шумска област со многу од главните карактеристики и клучни елементи на автохтоните екосистеми, како што се сложеноста, структурата и биолошката разновидност, вклучувајќи ги карактеристиките на почвата, флората и фауната, во која сите или речиси сите дрвја се автохтони видови, кои не се класифицирани како плантажи.

„Природна шума“ ги вклучува следниве категории:

- Шума погодена од сечење или други нарушувања, во која дрвјата се обновуваат или биле обновени со комбинација од природна и вештачка регенерација со видови типични за природните шуми на тоа место, и каде што многу од надземните и подземните карактеристики на природната шума се уште се присутни. Во бореалните и северните умерени шуми кои се природно составени само од еден или неколку видови дрвја, комбинацијата од природна и вештачка регенерација за регенерација на шума од истиот автохтон вид, со повеќето од главните карактеристики и клучните елементи на автохтоните екосистеми на тоа место, сама по себе не се смета за конверзија во плантажи;
- Природни шуми кои се одржуваат со традиционални шумски практики, вклучувајќи природна или потпомогната природна регенерација;
- Добро развиена секундарна или колонизирачка шума од автохтони видови која се обновила во нешумски области;
- Дефиницијата за „природна шума“ може да вклучува области опишани како шумовити екосистеми, шуми и савани.

Описот на природните шуми и нивните главни карактеристики и клучни елементи може дополнително да се дефинираат во Стандардите за одржливо стопанисување со шумите на FSC, со соодветни описи или примери.

„Природна шума“ не вклучува земјиште кое не е доминирано од дрвја, претходно не било шума и кое сè уште не содржи многу од карактеристиките и елементите на автохтоните екосистеми. Младата регенерација може да се смета за природна шума по неколку години еколошка прогресија. Стандардите за одржливо стопанисување со шумите на FSC може да наведат кога таквите области можат да се исклучат од Единицата за стопанисување, треба да се вратат во поприродни услови или може да се пренаменат за други намени на земјиштето.

FSC не развил квантитативни прагови помеѓу различните категории шуми во однос на површината, густината, висината итн. Стандардите за одржливо стопанисување со шумите на FSC можат да

обезбедат такви прагови и други упатства, со соодветни описи или примери. Во исчекување на вакви упатства, областите доминирани од дрвја, главно од автохтони видови, може да се сметаат за природни шуми.

Праговите и упатствата може да опфаќаат области како што се:

- Други видови вегетација и нешумски заедници и екосистеми вклучени во Единицата за стопанисување, вклучувајќи тревни површини, грмушести површини, мочуришта и отворени шуми;
- Многу млада пионерска или колонизирачка регенерација во примарна сукцесија на нови отворени локации или напуштено обработливо земјиште, кое сè уште не содржи многу од главните карактеристики и клучните елементи на автохтоните екосистеми. Ова може да се смета за природна шума преку еколошка прогресија по текот на годините;
- Младата природна регенерација што расте во природни шумски области може да се смета за природна шума, дури и по сеча, чисто сечење или други нарушувања, бидејќи многу од главните карактеристики и клучните елементи на автохтоните екосистеми остануваат, надземни и подземни;
- Областите каде што уништувањето на шумите и деградацијата на шумите се толку сериозни што повеќе не се „доминирани од дрвја“ може да се сметаат за нешумски, кога имаат многу малку од главните надземни и подземни карактеристики и клучни елементи на природните шуми. Таквата екстремна деградација е типично резултат на комбинации од повторена и претерано интензивна сеча, пасење, земјоделство, собирање огревно дрво, лов, пожар, ерозија, рударство, населби, инфраструктура итн. Стандардите на FSC за одржливо стопанисување со шумите можат да помогнат да се одлучи кога таквите области треба да се исклучат од Единицата за стопанисување, треба да се вратат во поприродни услови или може да се пренаменат за други намени на земјиштето.

(Извор: FSC-STD-01-001 V5-2).

Природни опасности: нарушувања што можат да претставуваат ризици за социјалните и еколошките вредности во Единицата за стопанисување, но кои исто така можат да опфатат важни функции на екосистемот; примери се суша, поплава, пожар, лизгање на земјиштето, бура, лавина итн.

Користење на земјиште кое не е шумско: Систем на користење на земјиштето, каде што земјиштето не е доминирано од дрвја.

Недрвни шумски производи (НДШП) - en. Non-Timber Forest Products (NTPF): Сите производи освен дрво добиено од Единицата за стопанисување (Извор: FSC-STD-01-001 V5-2).

Цел: Основната цел утврдена од Организацијата за шумското претпријатие, вклучувајќи ја одлуката за политиката и изборот на средства за постигнување на целта (Извор: Врз основа на F.C. Osmaston. 1968. The Management of Forests. Hafner, New York; and D.R. Johnston, A.J. Grayson and R.T. Bradley. 1967. Forest Planning. Faber & Faber, London).

Задолжителен кодекс на пракса: Прирачник или прирачник или друг извор на технички инструкции што Организацијата мора да го спроведе според закон (Извор: FSC-STD-01-001 V5-2).

Несреќа при работа: Настан што произлегува од или во текот на работата, а резултира со фатална или нефатална повреда (Извор: Меѓународна организација на трудот (МОТ). Биро за библиотечни и информациски услуги. Тезаурус на МОТ како што е даден на веб-страницата на МОТ).

Професионална болест: Секоја болест добиена како резултат на изложеност на фактори на ризик кои произлегуваат од работната активност (Извор: Меѓународна организација на трудот (МОТ)).

Биро за библиотечни и информациски услуги. Тезаурус на MOT како што е даден на веб-страницата на MOT).

Повреди на работното место: Секоја лична повреда, болест или смрт како резултат на несреќа на работното место (Извор: Меѓународна организација на трудот (МОТ). Биро за библиотечни и информациски услуги. Тезаурус на MOT како што е даден на веб-страницата на MOT).

Организам: Секој биолошки ентитет способен за репликација или за пренос на генетски материјал (Извор: Директива на Советот 90/220/ЕЕЗ).

Тресетиште: Се состои од поплавени и влажни површини, со големи акумулации на органски материјал, покриени со слој од сиромашна вегетација поврзана со одреден степен на киселост, и која претставува карактеристична килибарна боја (Извор: Aguilar, L. 2001. About Fishermen, Fisherwomen, Oceans and tides. IUCN. San Jose (Costa Rica)).

Штетник: Секој вид, сој или биотип на растение, животно или патоген агенс што е штетен за растенијата и растителните производи, материјали или средини и вклучува вектори на паразити или патогени на човечки и животински болести и животни што предизвикуваат проблеми по јавното здравје (Извор: FSC-POL-30-001 V3-0).

Пестицид: Секоја супстанца или мешавина од супстанции од хемиски или биолошки состојки наменети за одбивање, уништување или контрола на кој било штетник или регулирање на растот на растенијата. Оваа дефиниција вклучува инсектициди, родентициди, акарициди, мекотелициди, ларвациди, нематодциди, фунгициди и хербициди (Извор: FSC-POL-30-001).

Тампон зона за пестициди: Област воспоставена околу еколошките и/или социјалните вредности за да се заштитат од оштетување, во која не се користат пестициди или се користат само со дополнителни мерки за ублажување на ризикот.

Плантажа: Шумска површина основана со садење или сеење со употреба на туѓи или автохтони видови, често со еден или неколку видови, правилен распоред, па дури и возраст, и на која ѝ недостасуваат повеќето главни карактеристики и клучни елементи на природните шуми. Описот на насадите може дополнително да се дефинира во Стандардите за одржливо стопанисување со шумите на FSC, со соодветни описи или примери, како што се:

- Областите кои првично би се усогласиле со оваа дефиниција за „плантажа“, но кои, по текот на годините, содржат многу или повеќето од главните карактеристики и клучни елементи на автохтоните екосистеми, може да се класифицираат како природни шуми.
- Плантажите со кои се успева да се обнови и подобри биолошката и живеалиштата, структурната сложеност и функционалноста на екосистемот, по текот на годините, можат да се класифицираат како природни шуми.
- Бореалните и северните умерени шуми кои се природно составени само од еден или неколку видови дрвја, кај кои се користи комбинација од природна и вештачка регенерација за регенерација на шума од ист автохтон вид, со повеќето од главните карактеристики и клучни елементи на автохтоните екосистеми на тоа место, може да се сметаат за природна шума, а оваа регенерација само по себе не се смета за пренамена во плантажи.

(Извор: FSC-STD-01-001 V5-2).

Превентивен пристап: Пристап кој бара, кога достапните информации укажуваат дека активностите за стопанисување претставуваат закана од сериозна или неповратна штета на животната средина или закана за човековата благосостојба, Организацијата да преземе експлицитни и ефикасни мерки за да ја спречи штетата и да ги избегне ризиците за благосостојбата, дури и кога научните информации се нецелосни или неубедливи, и кога ранливоста и

чувствителноста на еколошките вредности се неизвесни (Извор: Врз основа на Принципот 15 од Декларацијата од Рио за животна средина и развој, 1992 година, и Изјавата за расчекорување на крилјата за принципот на претпазливост на Конференцијата за расчекорување на крилјата, 23–25 јануари 1998 година).

Пред сеча [состојба]: Разновидноста, составот и структурата на шумата или плантажата пред сечата на дрва и придружните активности како што е изградбата на патишта.

Принцип: Основно правило или елемент; во случајот на FSC, за одржливо стопанисување со шумите (Извор: FSC-STD-01-001 V5-2).

Приоритетни социјални штети: видете ја дефиницијата за социјална штета (Извор: FSC-POL-01-007 V1-0).

Заштита: Видете ја дефиницијата за зачувување.

Заштитна зона: Видете ја дефиницијата за Заштитна зона.

Пропорционално: Сооднос 1:1: Површината што треба да се обнови или зачува е иста како и површината на природна шума и/или уништена шума со висока конзервациска вредност (Извор: FSC-POL-01-007 V1-0).

Јавно достапно: На начин достапен или видлив за луѓето генерално (Извор: Колинс англиски речник, издание 2003).

Ретки видови: Видови кои се ретки или ретки, но не се класифицирани како загрозени. Овие видови се наоѓаат во географски ограничени области или специфични живеалишта или се оскудно расфрлани во голем обем. Тие се приближно еквивалентни на категоријата на IUCN (2001) Речиси загрозени (NT), вклучувајќи видови кои се блиску до квалификација за, или веројатно ќе се квалификуваат за, загрозена категорија во блиска иднина. Тие се исто така приближно еквивалентни на загрозени видови (Извор: Врз основа на IUCN. (2001). Категории и критериуми на Црвената листа на IUCN: Верзија 3.1. Комисија за преживување на видовите на IUCN. IUCN. Гленд, Швајцарија и Кембриџ, Велика Британија).

Ратификувано: Процес со кој меѓународен закон, конвенција или договор (вклучувајќи мултилатерален еколошки договор) е правно одобрен од националното законодавство или еквивалентен правен механизам, така што меѓународното право, конвенцијата или договорот автоматски станува дел од националното право или го покренува развојот на националното право за да даде ист правен ефект (Извор: FSC-STD-01-001 V5-2).

Разумно: Оценето како фер или соодветно на околностите или целите, врз основа на општото искуство (Извор: Пократок оксфордски англиски речник).

Намалено влијание при сеча: Сечење (или сеча) со употреба на техники за намалување на влијанието врз преостанатиот насад (Извор: Врз основа на Упатствата за зачувување и одржливо користење на биодиверзитетот во тропските шуми за производство на дрва, IUCN 2006).

Рефугија: Изолирана област каде што не се случиле обемни промени, обично поради променлива клима или од нарушувања како оние предизвикани од луѓето, и каде што растенијата и животните типични за регионот можат да преживеат (Извор: Брана Глен Кањон, Речник на програмата за адаптивно стопанисување како што е даден на веб-страницата на браната Глен Кањон).

Ремедијација: Да се коригира или врати нешто што е можно поблиску до неговата оригинална состојба или состојба (Извор: Водечки принципи за бизнис и човекови права. ОН. 2011).

- За штетите врз животната средина, ова вклучува мерки преземени за отстранување на шумите, деградација на пренамена или други штети врз природните шуми и областите со висока конзервациска вредност. Мерките за отстранување на животната средина може да

вклучуваат, но не се ограничени на: зачувување на стоечките шуми, живеалиштата, екосистемите и видовите; реставрација и заштита на деградираните екосистеми.

- За социјални штети, ова вклучува обезбедување надомест за идентификувани социјални штети преку договори склучени за време на процес базиран на FPIC со засегнатите носители на права и олеснување на транзицијата кон позицијата пред да се случат таквите штети; или развивање алтернативни мерки за ублажување на штетите преку обезбедување придобивки признати од погодените засегнати страни како еквивалентни на штетите, преку консултации и договор. Лекот може да се постигне преку комбинација од извинувања, надомест на штета, рехабилитација, финансиска или нефинансиска компензација, сатисфакција, казни санкции, забрани и гаранции за неповторување.

(Извор: FSC-POL-01-007 V1-0).

Надомест: вклучува обична, основна или минимална плата или плата и какви било дополнителни надоместоци што се плаќаат директно или индиректно, без разлика дали во готово или во натура, од страна на работодавачот на работникот и кои произлегуваат од работниот однос на работникот (Конвенција на МОТ 100, член 1а).

Поправка: Процес на помагање во обновувањето на еколошките вредности и здравјето на луѓето (Извор: FSC-POL-30-001).

Репрезентативни примерочни области: Делови од Единицата за стопанисување обележани со цел зачувување или обновување на одржливи примери на екосистем што природно би се појавил во тој географски регион.

Отпорност: Способност на системот да одржува клучни функции и процеси во услови на стресови или притисоци преку отпор или прилагодување кон промените. Отпорноста може да се примени и на еколошките системи и на социјалните системи (Извор: Светска комисија за заштитени подрачја на IUCN (IUCN-WCPA). 2008. Воспоставување мрежи за морски заштитени подрачја – Како да се оствари. Вашингтон: Национална океанска и атмосферска администрација на IUCN-WCPA и Зачувување на природата.).

Воспоставување: Мерките договорени со погодените засегнати страни за враќање на земјиштето, имотот или оштетените природни ресурси на нивните првобитни сопственици во нивната првобитна состојба. Доколку таквите земјишта, имоти или природни ресурси не можат да се вратат или обноват, се договараат мерки за обезбедување алтернативи со еквивалентен квалитет и обем. Надоместокот на засегнатите носители на права се договара преку процес базиран на FPIC (Извор: FSC-POL-01-007 V1-0).

Реставрација / Еколошка реставрација: Процес на помагање во обновувањето на екосистемот и неговите поврзани вредности за зачувување, кои биле деградирани, оштетени или уништени (Извор: адаптирано од „Меѓународни принципи и стандарди за практиката на еколошка реставрација“. Ган и др. 2019. Второ издание. Друштво за еколошка реставрација) (скратена верзија - погледнете ја Рамката за правни лекови на FSC за целосна дефиниција).

Забелешка: Организацијатане е нужно обврзана да ги врати оние еколошки вредности кои биле засегнати од фактори надвор од контрола на Организацијата, на пример од природни катастрофи, од климатски промени или од законски овластени активности на трети страни, како што се јавна инфраструктура, рударство, лов или населување. FSC-POL-20-003 Исклучувањето на области од опсегот на сертификација ги опишува процесите со кои таквите области можат да бидат исклучување од сертифицираната област, кога е соодветно.

Организацијата, исто така, не е обврзана да ги обновува еколошките вредности што можеби постоеле во одреден момент во историското или праисториското минато или на кои претходните сопственици или организации негативно влијаеле - со исклучок на оние вредности кои се негативно

погодени преку случаи на конверзија и чијашто реставрација е дел од План за санација што Организацијата е должна да го следи. Сепак, во сите случаи, од Организацијата се очекува да преземе разумни мерки за ублажување, контрола и спречување на деградацијата на животната средина што продолжува во Стопанската единица како резултат на таквите претходни влијанија.

Крајбрежна зона: Предел: Предел помеѓу копно и водно тело, како и вегетацијата поврзана со него.

Ризик: Веројатноста за неприфатливо негативно влијание што произлегува од која било активност во Стопанската единица во комбинација со неговата сериозност во однос на последиците (Извор: FSC-STD-01-001 V5-2).

Размер: Мерка за степенот до кој активната или настанот за стопанисување влијае на еколошка вредност или на единица за стопанисување, во време или простор. Активност со мала или ниска просторна скала влијае само на мал дел од шумата секоја година, активност со мала или ниска временска скала се јавува само во долги интервали (Извор: FSC-STD-01-001 V5-2).

Размер, интензитет и ризик: Видете ги поединечните дефиниции на термините „размер“, „интензитет“ и „ризик“.

Значајно: За целите на Принцип 9, ВКВ 1, 2 и 6, постојат три главни форми на препознавање на значењето.

- Ознака, класификација или признат статус на заштита, доделен од меѓународна агенција како што се IUCN или Birdlife International;
- Означување од национални или регионални власти или од одговорна национална организација за заштита, врз основа на концентрацијата на биодиверзитет;
- Доброволно признавање од страна на менаџерот, сопственикот или Организацијата, врз основа на достапни информации или на познато или сомнително присуство на значајна концентрација на биолошка разновидност, дури и кога не е официјално назначено од други агенции.

Секоја од овие форми ќе го оправда назначувањето како ВКВ 1, 2 и 6. Многу региони во светот добија признание за нивната важност за биодиверзитетот, мерена на многу различни начини. Постоечките карти и класификации на приоритетни области за зачувување на биодиверзитетот играат суштинска улога во идентификувањето на потенцијалното присуство на ВКВ 1, 2 и 6 (Извор: FSC-STD-01-001 V5-2).

Одгледување: Уметноста и науката за контролирање на воспоставувањето, растот, составот, здравјето и квалитетот на шумите и шумските предели за да се задоволат целните разновидни потреби и вредности на сопствениците на земјиште и општеството на одржлива основа (Извор: Nieuwenhuis, M. 2000. Терминологија на стопанисување со шумите. IUFRO World Series Vol. 9. IUFRO 4.04.07 SilvaPlan и SilvaVoc).

Мали сопственици: Секое лице кое зависи од земјиштето за поголемиот дел од своето егзистенција; и/или вработува работна сила претежно од семејството или соседните заедници и има права на користење на земјиштето на Управувачка единица помала од 50 хектари. Развивачите на стандардите можат да го дефинираат ова на помалку од 50 хектари (Извор: FSC-POL-01-007 V1-0).

Социјални штети: Негативни влијанија врз лица или заедници, извршени од поединци, корпорации или држави, кои вклучуваат, но можат да одат подалеку од, кривични дела од страна на правни лица. Ваквите штети вклучуваат негативни влијанија врз правата, средствата за живот и благосостојбата на лицата или групите, како што се имотот (вклучувајќи шуми, земјишта, води), здравјето, безбедноста на храната, здравата животна средина, културниот репертоар и среќата, како и физички повреди, притвор, одземање и протерување (Извор: FSC-POL-01-007 V1-0).

- **Тековни социјални штети:** социјални штети кои не се санирани.
- **Приоритетни социјални штети:** социјални штети дадени како приоритет преку процес базиран на FPIC со засегнатите носители на права или идентификувани во консултација со погодените засегнати страни (Извор: FSC-PRO-01-007 V1-0. Скратена верзија - погледнете ја Рамката за правни лекови на FSC за целосна дефиниција).

Заинтересирана страна: Видете ги дефинициите за „погодени засегнати“ и „заинтересирани засегнати страни“.

Статутарен закон или статусен закон: Корпусот на закони содржан во Законите на Парламентот (национално законодавство) (Извор: Оксфордски правен речник).

Мандат: Општествено дефинирани договори што ги поседуваат поединци или групи, признати со законски статuti или обичајна практика, во врска со „збирот на права и должности“ на сопственост, поседување, пристап и/или користење на одредена земјишна единица или поврзаните ресурси во неа (како што се индивидуални дрвја, растителни видови, вода, минерали итн.) (Извор: Светска унија за заштита на природата (IUCN). Дефиниции од речник дадени на веб-страницата на IUCN).

Организацијата: Лицето или субјектот кој поседува или аплицира за сертификација и затоа е одговорен за демонстрирање на усогласеност со барањата врз кои се базира FSC сертификацијата (Извор: FSC-STD-01-001 V5-2).

Закана: Индикација или предупредување за претстојна или веројатна штета или негативни влијанија (Извор: Врз основа на Оксфордскиот англиски речник).

Загрозени видови: Видови кои ги исполнуваат критериумите на IUCN (2001) за ранливи (VU), загрозени (EN) или критично загрозени (CR) и се соочуваат со висок, многу висок или екстремно висок ризик од истребување во дивината. Овие категории може да се претолкуваат за целите на FSC според официјалните национални класификации (кои имаат правно значење) и според локалните услови и густина на популацијата (што треба да влијае на одлуките за соодветни мерки за зачувување) (Извор: Врз основа на IUCN. (2001). Категории и критериуми на Црвената листа на IUCN: Верзија 3.1. Комисија за преживување на видовите на IUCN. IUCN. Гленд, Швајцарија и Кембриџ, Велика Британија.).

Обем на сечење дрва: Вистинската количина на сеча извршена на Единицата за стопанисување, следена според метрики за волумен (на пр., кубни метри или табла со стапки) или површина (на пр., хектари или акри) за споредба со пресметаните (максимални) дозволени нивоа на сеча.

Навремено: Штом околностите разумно дозволуваат; не намерно одложувано од страна на Организацијата; во согласност со важечките закони, договори, лиценци или фактури.

Традиционално знаење: Информации, знаење, вештини и практики кои се развиваат, одржуваат и пренесуваат од генерација на генерација во рамките на една заедница, честопати формирајќи дел од нејзиниот културен или духовен идентитет (Извор: врз основа на дефиницијата од Светската организација за интелектуална сопственост (СОИС). Дефиниција на речник како што е дадена под Политика / Традиционално знаење на веб-страницата на СОИС).

Традиционални народи: Традиционалните народи се општествени групи или народи кои не се самоидентификуваат како домородни и кои ги потврдуваат правата врз своите земјишта, шуми и други ресурси врз основа на долго воспоставени обичаи или традиционално занимање и употреба (Извор: Програма за шумски народи (Маркус Колчестер, 7 октомври 2009 година)).

Потврда на трансакцијата: Верификација од страна на сертификациските тела и/или Accreditation Services International (ASI) дека тврдењата за FSC излезни податоци поднесени од носителите на сертификати се точни и се совпаѓаат со тврдењата за FSC влезни податоци на нивните трговски партнери (Извор: FSC-STD-40-004 V3-0).

Вредност на активирање: Вредностите на активирање се изразуваат како вредност на коефициент на изложеност на токсичност (TER) над која изложеноста се смета за неприфатлив ризик. TER се пресметува врз основа на вредноста на акутна токсичност и изложеноста за секој пестицид. Неговата вредност ќе биде локална и ќе се базира на параметрите на изложеност.

Поддржи: Да се признае, почитува, одржува и поддржува (Извор: FSC-STD-01-001 V5-2).

Права на користење: Права за користење на ресурсите на Единицата за стопанисување што можат да бидат дефинирани со локални обичаи, меѓусебни договори или пропишани од други субјекти што имаат права за пристап. Овие права можат да го ограничат користењето на одредени ресурси на специфични нивоа на потрошувачка или одредени техники на собирање (Извор: FSC-STD-01-001 V5-2).

Огромно мнозинство: 80% од вкупната површина на недопрени шумски предели во рамките на Единицата за стопанисување од 1 јануари 2017 година. Огромното мнозинство исто така ја исполнува или надминува минималната дефиниција за недопрен шумски предели.

Проверливи цели: Специфични цели, како што се посакуваните идни услови на шумите, утврдени за мерење на напредокот кон постигнување на секоја од целите на стопанисувањето. Овие цели се изразени како јасни резултати, така што нивното постигнување може да се потврди и е можно да се утврди дали се постигнати или не.

Многу ограничен дел: Засегнатата област не смее да надмине 5% од Единицата за стопанисување, без оглед на тоа дали активностите за конверзија се случиле пред или по доделувањето на сертификатот FSC за стопанисување со шуми на Организацијата (Извор: FSC-POL-01-007 V1-0).

Многу ограничен дел од основната област: Засегнатата површина не смее да надмине 0,5% од површината на основната област во која било година, ниту пак да засегне вкупно повеќе од 5% од површината на основната област.

Отпадни материјали: неупотребливи или несакани супстанции или нуспроизводи, како што се:

- Опасен отпад, вклучувајќи хемиски отпад и батерии;
- Контејнери;
- Моторни и други горива и масла;
- Ѓубре, вклучувајќи метал, пластика и хартија; и
- Напуштени згради, машини и опрема.

Водни тела (вклучувајќи водотеци): Сезонски, привремени и трајни потоци, потоци, потоци, реки, бари и езера. Водните тела вклучуваат крајбрежни или мочуришни системи, езера, мочуришта, мочуришта и извори.

Недостаток на вода: Снабдување со вода што го ограничува производството на храна, здравјето на луѓето и економскиот развој. Сериозен недостиг се смета за еквивалентен на 1.000 кубни метри годишно по лице или поголема од 40% употреба во однос на снабдувањето (Извор: Проценка на екосистемот на милениумот. 2005 година. Екосистеми и благосостојба на луѓето: Политички одговори. Наоди на работната група за одговори. Вашингтон: Island Press, страници 599-605).

Воден стрес: Се јавува кога побарувачката за вода ја надминува расположливата количина во одреден период или кога лошиот квалитет ја ограничува нејзината употреба. Водниот стрес предизвикува влошување на слатководните ресурси во однос на количината (прекумерна експлоатација на водоносни слоеви, суви реки итн.) и квалитетот (еутрофикација, загадување со органска материја, навлегување на солена вода итн.) (Извор: UNEP, 2003, цитирано во Фондацијата Златен стандард. 2014. Стандард за придобивки од водата).

Мочуришта: Преодни области помеѓу копнени и водни системи во кои подземните води обично се на или близу до површината или копното е покриено со плитка вода (Извор: Coward, L.M., Carter, V., Golet, F.C., Laroe, E.T. 1979. Classification of Wetlands and Deepwater Habitats of the United States. DC US Department: Washington). Според Рамсарската конвенција, мочуриштата можат да вклучуваат плимни калливи рамнини, природни езерца, мочуришта, дупки, влажни ливади, мочуришта, тресетишта, слатководни мочуришта, мангрови, езера, реки, па дури и некои корални гребени (Извор: IUCN, No Date, IUCN Definitions – англиски).

Работници: Сите вработени лица, вклучувајќи ги и јавните службеници, како и „самовработените“ лица. Ова ги вклучува вработените со скратено работно време и сезонските вработени, од сите чинови и категории, вклучувајќи работници, администратори, супервизори, раководители, вработени изведувачи, како и самовработени изведувачи и подизведувачи (Извор: Конвенција на МОТ 155, Конвенција за безбедност и здравје при работа, 1981 година).

Работничка организација: секоја организација на работници за унапредување и одбрана на интересите на работниците (адаптирано од Конвенцијата 87 на МОТ, член 10). Важно е да се напомене дека правилата и упатствата за составот на работничките организации се разликуваат од земја до земја, особено во однос на оние кои се сметаат за обични членови, како и оние за кои се смета дека имаат моќ да „вработуваат и отпуштаат“. Работничките организации имаат тенденција да ја одделат поврзаноста помеѓу оние кои можат да „вработуваат и отпуштаат“ и оние кои не можат (Извор: Извештај на FSC за генерички критериуми и индикатори врз основа на принципите на Основните конвенции на МОТ, 2017 година).

Најлоши форми на детски труд: опфаќа а) сите форми на ропство или практики слични на ропство, како што се продажба и трговија со деца, ропство поради долг и крепосништво и принудна работа, вклучувајќи присилно или задолжително регрутирање на деца за употреба во вооружени конфликти; б) користење, набавка или нудење на дете за проституција, за производство на порнографија или за порнографска изведба; в) користење, набавка или нудење на дете за нелегални активности, особено за производство и трговија со дрога како што е дефинирано во релевантните меѓународни договори; г) работа која, по својата природа или околностите во кои се извршува, веројатно ќе му наштети на здравјето, безбедноста или моралот на децата (Конвенција на МОТ 182, член 3)

FSC International – Оддел за политики и перформанси

Аденауерале 134

53113 Бон

Германија

Телефон: +49 -(0)228 -36766 -0

Факс: +49 -(0)228 -36766 -65

Е-пошта: country_requirements@fsc.org